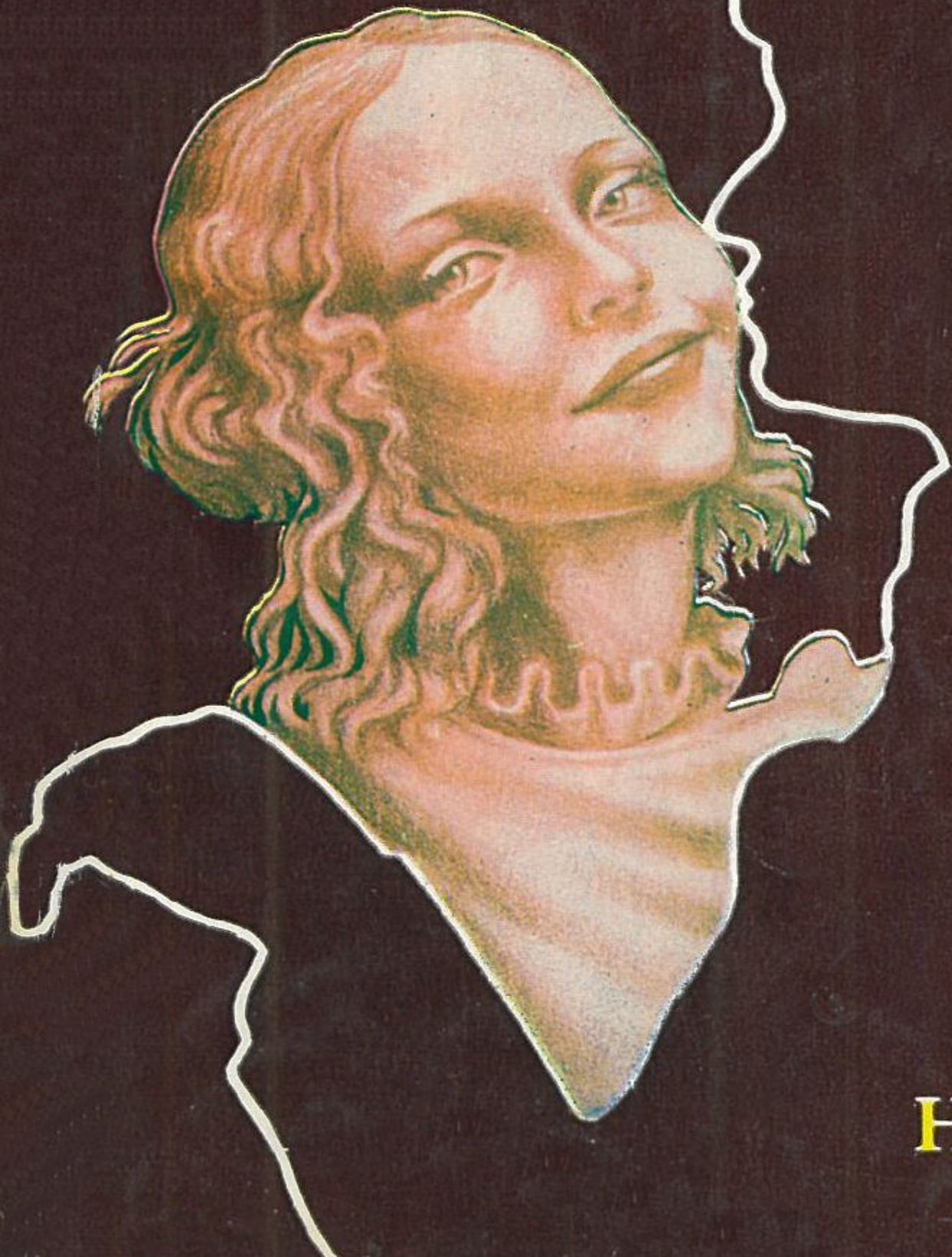

Александър Дюма - син

Дамата
с камелиите

Народна
култура

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА-СИН ДАМАТА С КАМЕЛИИТЕ

Превод: Людмила Драганова

chitanka.info

1

По мое мнение герои могат да се създават само ако човек много е изучавал хората, както един език може да се говори само при условие, че е усвоен задълбочено. Понеже все още не съм във възрастта, когато се измисля, аз ще се задоволя да разкажа.

И така, приканвам читателя да повярва в истинността на тази история, на която всички действащи лица са още живи с изключение на главната героиня.

Освен това в Париж има свидетели на повечето събития, които описвам тук, и те биха могли да ги потвърдят, ако моите уверения не са достатъчни. Поради едно особено обстоятелство само аз можех да ги опиша, защото единствен узнах последните подробности, без които би било невъзможно да се направи интересен и пълен разказ.

Впрочем ето как узнах тези подробности. На 12 март 1847 година на улица Лафит прочетох на голям жълт афиш съобщение за разпродажба на мебели и скъпи предмети за украшение. Тази разпродажба се извършваше след смъртта на притежателя им. В обявлението не се отбелязваше името на починалото лице, но разпродажбата щеше да се състои на улица Антен №9 на 16-и от 12 до 17 часа.

Освен това на афиша пишеше, че на 13 и 14 желаещите могат да разгледат апартамента и мебелите.

Винаги съм бил любител на редки предмети. Реших да не пропусна тази възможност — ако не купя, то поне да разгледам.

На другия ден отидох на улица Антен №9.

Беше рано сутринта и въпреки това в апартамента вече имаше посетители и дори посетителки, които, макар че бяха облечени в кадифе, наметнати с кашмирени шалове, а пред вратата ги чакаха елегантните им коли, гледаха с учудване и дори с възхищение разкоша, който се разстилаше пред очите им.

По-късно разбрах причината за възхищението и учудването им, защото, щом започнах да разглеждам наредбата, лесно познах, че се

намирам в апартамента на държанка. Ако има нещо, което дамите от висшето общество желаят да видят, а тук имаше такива дами, то това е вътрешната наредба в дома на тези жени, чиито коли всеки ден опръскват с кал техните, които имат като тях и до тях лежат в операта и италианския театър, и които излагат в Париж дръзкия разкош на красотата, бижутата и скандалите си.

Тази, в чийто дом се намирах, беше мъртва: значи, и най-целомъдрените жени можеха да проникнат чак в стаята ѝ. Смъртта беше прочистила въздуха, пък и те имаха извинение, ако то им бе нужно, че идват на разпродажба, без да знаят у кого. Те бяха прочели обявите, искаха да видят това, което се предлагаше в тях, и да направят предварително избора си, нещо съвсем естествено. Но това не им пречеше да търсят сред всички тези чудеса следите от живота на куртизанките, за които по всяка вероятност им бяха разказвали такива странни неща.

За съжаление загадките бяха погребани заедно с богинята и въпреки цялото им добро желание тези дами откриха само това, което се продаваше след смъртта ѝ, и нищо от онова, което се е продавало, докато е била жива.

Впрочем имаше какво да се купува. Мебелите бяха чудесни. Мебели от розово дърво, изработени от Бул^[1], вази от севърски и китайски порцелан, статуетки от саксонски порцелан, сатен, кадифе и дантела, нищо не липсваше.

Разхождах се из апартамента и последвах любопитните благороднички, които вървяха пред мен. Дамите влязоха в стая, тапицирана с персийски плат, и аз бях готов да ги последвам, когато те излязоха почти веднага, като се усмихваха и сякаш се срамуваха от прекаленото си любопитство. Това още повече усили желанието ми да вляза в тази стая. Беше будоар, обзаведен до най-незначителните принадлежности, в които сякаш разточителството на покойната се бе проявило в най-висока степен.

На една голяма маса, опряна до стената, широка три и дълга шест стъпки, блестяха всички съкровища на Окок и Одио^[2]. Това беше великолепна сбирка и всички тези безбройни предмети, толкова необходими за тоалета на една жена като тази, в чийто апартамент се намирахме, бяха изработени само от злато или сребро. Тази колекция

обаче без съмнение е била създадена постепенно и не една единствена любов я беше попълнила.

Тъй като аз не се ужасявах при вида на будоара на държанка, забавно ми бе да разглеждам подробностите, все едно какви бяха те, и затова забелязах, че всички тези прекрасно изработени принадлежности носеха разнообразни инициали на различни гербове.

Гледах всички тези неща, всяко от които напомняше за блудствата на клетото момиче, и си казвах, че господ е бил милостив към нея, щом като не бе позволил да я постигне обикновеното наказание и я беше оставил да умре красива и сред разкош, преди да дойде старостта — тази първа смърт на куртизанките.

И наистина, каква по-печална гледка от старостта на порока, особено при жените? Тя не притежава никакво достойнство и не внушава никакво съчувствие. Вечното разкаяние на старата куртизанка не за грешния път, който е следвала, а за лошо направените сметки и неразумно използваните пари, е едно от най-тъжните неща, които човек може да чуе. Познавах някога една лека жена, която бе запазила от миналото си само една дъщеря, почти толкова красива, колкото е била и майка ѝ, според думите на съвременниците ѝ. На това нещастно дете майката бе казвала: „Ти си моя дъщеря“ само за да ѝ заповядва да храни старостта ѝ, както тя бе изхранила нейното детство. Това бедно същество се казваше Луиза и подчинявайки се на майка си, тя се отдаваше без желание, без страст, без удоволствие, както би упражнявала някаква професия, ако бяха помислили да я научат на някакъв занаят.

Непрекъснатият и преждевременен разврат, подхранван от постоянното болнаво състояние на това момиче, беше замъглило у него представата за добро и зло, която може би господ му бе дал, но която никой не бе помислил да доразвие.

Винаги ще си спомням това младо момиче, което почти всеки ден минаваше по булевардите в един и същи час. Майка му постоянно го придружаваше, и то така ревностно, както една почтена майка би съпровождала почтената си дъщеря. Тогава бях много млад и готов да приема леките нрави на моя век. Обаче, спомням си, че гледката на този срамен надзор ми вдъхваше презрение и отвращение.

Прибавете към това, че никога никъде лице на девица не е изразявало такава невинност и меланхолия и такава страдание.

Човек би казал, че това е лицето на Примирението.

Един ден лицето на тази девойка просветна. Сред разврата, чието ръководство бе поела майката, на грешницата ѝ се стори, че бог ѝ позволява да изпита малко щастие. И защо пък в края на краищата господ, който я бе създал слаба, да я остави без утешение, под мъчителното бреме на живота ѝ? И така, един ден тя забеляза, че е бременна, и това, което бе останало неопорочено в нея, потръпна от радост. Душата търси странни убежища. Луиза изтича да съобщи на майка си тази новина, която я правеше толкова щастлива. Срамно е да се каже, но тук ние не излагаме измислени безнравствени неща, а разказваме истински случай, който може би трябваше да премълчим, ако не смятахме, че е нужно от време на време да се разкрива мъченичеството на тези същества, които осъждаме, без да ги изслушаме, които презираме, без да преценяваме делата им. Ще ни се види срамно, но майката отговори на дъщеря си, че щом нямат излишни средства за двама, то няма да имат достатъчно за трима; такива деца били ненужни и една бременност било загубено време.

На другия ден някаква акушерка, за която само ще отбележим, че е приятелка на майката, посети Луиза. Девойката остана няколко дни на легло и се вдигна още по-бледа и по-слаба от преди.

Три месеца по-късно един мъж се съжали над нея и се зае с моралното и физическото ѝ лечение. Но последното сътресение бе премного силно и Луиза почина вследствие аборта, който беше извършила. Майката все още живее. Как? Един господ знае.

Спомних си тази история, докато разглеждах сребърните несесери и, изглежда, беше изтекло доста време в такива размишления, защото в апартамента бяхме останали само аз и един пазач, който следеше внимателно от вратата дали няма да открадна нещо.

Приближих се до този човек, на когото вдъхвах такива сериозни опасения.

— Господине — казах му аз, — бихте ли ми казали името на лицето, което живееше тук?

— Госпожица Маргьорит Готие.

Познавах това момиче само по външност и по име.

— Как! — казах на пазача. — Нима Маргьорит Готие почина?

— Да, господине.

— И кога стана това?

— Струва ми се, преди три седмици.

— А защо позволяват да се посещава апартаментът ѝ?

— Кредиторите сметнаха, че това ще покачи цените на предметите. Хората могат предварително да видят какво впечатление правят мебелите и тъканите. Нали разбирате, това подтиква купувача.

— Значи, тя имаше дългове?

— О, господине, много.

— Разпродажбата обаче сигурно ще покрие дълговете.

— Даже ще ги превиши.

— На кого се пада излишъкът?

— На семейството ѝ.

— Значи, тя има семейство?

— Както изглежда.

— Благодаря, господине.

Пазачът, успокоен относно моите намерения ми кимна за довиждане и аз излязох. „Бедното момиче! — мислех си, като се прибирах в къщи. — Сигурно смъртта му е била доста тъжна, защото в неговия свят човек има приятели само ако е здрав.“ Без да искам, оплаквах участта на Маргьорит Готие.

Това може би ще се стори смешно на много хора, но изпитвам безкрайна снизходителност към куртизанките и дори не се мъча да си обясня това мое чувство.

[1] Прочут френски дърводелец (1642–1732). — Б.пр. ↑

[2] Прочути френски златари. — Б.пр. ↑

2

Разпродажбата бе насрочена на шестнадесети.

Беше оставен един ден промеждутък между посещенията и разпродажбата, за да успеят тапицерите да отковат тапетите, завесите и т.н.

По това време аз се бях завърнал от едно пътуване. Беше съвсем естествено, че не ми бяха казали за смъртта на Маргьорит — една от онези големи новини, които приятелите съобщават винаги на този, който се завръща в столицата на новините. Маргьорит беше хубава, но колкото екстравагантният живот на тези жени вдига шум, толкова смъртта им едва се отбелязва. Те са от онези слънца, които залязват така, както са изгрели — без блясък. Смъртта им, когато умират млади, се научава от всичките им любовници едновременно, защото в Париж между почти всички любовници на известно момиче съществува особена интимност. Разменят си няколко спомена за нея и животът и на едните, и на другите продължава, без това произшествие да ги смуги дори с една сълза.

Днес, когато си на двадесет и пет години, сълзите са толкова рядко нещо, че човек не може да ги пролива за когото и да е. Най-вече се оплакват родителите, и то поради цената, която предварително са заплатили за това.

Колкото до мен, независимо че моят монограм не се намираще върху някой от несесерите на Маргьорит, тази инстинктивна снизходителност, това естествено състрадание, което току-що признах ме караше да мисля за смъртта ѝ по-дълго време, отколкото може би тя заслужаваше това.

Спомням си, че съм срещал често Маргьорит на Шан-з-Елизе, където тя редовно идваше всеки ден в малка синя кола, впрегната в два прекрасни червеникави коня. Бях забелязал у Маргьорит една изтънченост, малко присъща на момичетата като нея, изтънченост, която се подчертава още повече от наистина изключителната ѝ красота.

Тези нещастни същества излизат винаги придружени от някого. Никой мъж не желае публично да покаже нощната си любов с тях и понеже изпитват ужас от самотата, тези жени водят със себе си или други по-малко щастливи от тях жени, които нямат коли, или някоя от онези стари, елегантни дами, чиято елегантност има съмнителен произход. Към тях можем да се обърнем без стеснение, когато искаме да научим някои подробности за жената, която придружават.

С Маргьорит не беше така. Тя пристигаше на Шан-з-Елизе винаги сама в колата си, където се потулваше, колкото се може повече. Зиме — загърната в голям кашмирен шал, а лете — облечена в твърде скромни рокли. Когато по любимите ѝ места за разходка имаше много нейни познати и тя случайно им се усмихнеше, усмивката ѝ видимо беше само за тях — така можеше да се усмихва само някоя херцогиня.

Тя не се разхождаше от кръглия площад до входа на Шан-з-Елизе, както правят и правеха нейните колежки. Двата ѝ коня бързо я отнасяха в Булонската гора. Тук тя слизаше от колата, вървеше пеш един час, после се качваше пак и се връщаше с бърз ход в дома си.

Всички тези обстоятелства, на които бях понякога свидетел, преминаваха пред погледа ми и аз оплаквах смъртта на това момиче, както съжаляваме за пълното унищожение на някое красиво творение.

А невъзможно бе да се види по-пленителна красота от красотата на Маргьорит.

Висока и прекалено слаба, тя притежаваше до най-висша степен изкуството да скрива този пропуск на природата просто чрез дрехите, които обличаше. От двете страни на кашмира ѝ, чийто край опираше до земята, се показваха широките волани на копринена рокля, а дебелият маншон, който скриваше ръцете ѝ, притиснати до гърдите, беше заобиколен от така добре нагласени гънки, че и най-придирчивото око не можеше да открие недостатък в контурата на линиите.

Главата беше прелестна и бе обект на особено кокетство. Тя бе съвсем малка и майка ѝ, както би казал дьо Мюсе, като че ли я бе направила такава, за да я извае старателно.

На овал с неопикуема грация поставете черни очи и над тях такава чиста дъга на веждите, която изглежда като нарисувана; замрежете тези очи с дълги мигли, които, когато се притварят, хвърлят сянка върху розовите бузи, очертайте малък нос, прав, одухотворен, с

леко разширени ноздри от пламенен порив към чувственост, нарисувайте правилна уста, чиито устни прелестно се разтварят и показват млечнобели зъби; оцветете кожата ѝ като онзи нежен мъх, който покрива прасковите, недокоснати от ничия ръка и вие ще получите портрета на тази прелестна глава.

Черните като катран коси, естествено или изкуствено къдрави, бяха разделени над челото на прав път и се спускаха назад, като разкриваха крайчеца на ушите, на които блестяха два диаманта на стойност от четири до пет хиляди франка всеки.

Как бе възможно този бурен живот да оставя на лицето на Маргьорит онова девствено, дори детско изражение, с което то се отличаваше? Принудени сме да установим това, без да го разберем.

Маргьорит притежаваше прекрасен собствен портрет, нарисуван от Видал, единствения човек, чиято четка можеше да я възпроизведе. След нейната смърт имах на разположение за няколко дни този портрет и приликата бе така учудваща, че той ми помогна да дам описанията, за които може би паметта ми нямаше да бъде достатъчна.

Някои от подробностите, разказани в тази глава, научих покъсно, но ги излагам сега, за да не се връщам към тях, когато започна странната история на тази жена.

Маргьорит присъствуваше на всички приеми и прекарваше вечерите си по спектакли или балове. Всеки път, когато се играеше нова пиеса, човек можеше да я види с три неща, от които никога не се разделяше и които заемаха винаги предната част на ложата ѝ в партера: бинокъла ѝ, кесия с бонбони и букет от камелии. През двадесет и пет дни от месеца камелиите бяха бели, а през пет — червени. Никой никога не разбра причината за тази смяна на цветовете, която отбелязвам, без да мога да я обясня. Редовните посетители на театрите, които Маргьорит най-често посещаваше, и нейните приятели бяха също забелязали това. Никога не бяха виждали Маргьорит с други цветя, освен с камелии. Затова при госпожа Баржон, нейната цветарка, бяха я нарекли Дамата с камелиите. И този прякор ѝ бе останал.

Освен това аз знаех, както всички, които живеят в дадено общество в Париж, че Маргьорит е била любовница на едни от най-елегантните млади хора, тя го заявяваше открито, а и самите те се хвалеха, което показваше, че любовниците и метресата бяха доволни един от друг. Но от около три години, след едно пътуване до Банер,

казваха, че живеела само с един стар чуждестранен херцог, извънредно богат човек; той се беше опитал да я откъсне колкото се може повече от миналия ѝ живот, което, изглежда, тя бе приела доброволно.

Ето какво ми разказаха по този повод.

През пролетта на 1842 година Маргьорит била толкова слаба, толкова променена, че лекарите ѝ предписали бани и тя заминала за Банер.

Тук сред болните се намирала и дъщерята на този херцог, която имала не само същата болест, но и толкова приличала на Маргьорит, че човек можел да ги сметне за сестри. Само че младата херцогиня била в третия стадий на туберкулоза и няколко дни след пристигането на Маргьорит починала. Херцогът, който останал в Банер, както човек остава на земята, в която е погребал част от сърцето си, една сутрин забелязал Маргьорит на завоя на една алея. Сторило му се, че вижда да минава сянката на неговото дете, тръгнал към нея, взел ѝ ръцете, целунал я разплакан и без да я пита коя е, помолил за позволение да я вижда и да обича в нея живия образ на починалата си дъщеря.

Маргьорит била в Банер сама със своята камериерка и тъй като не се страхувала, че ще се изложи, удовлетворила желанието на херцога. В Банер се намерили хора, които я познавали и които отишли официално да предупредят херцога за истинското обществено положение на госпожица Готие. Това било удар за стареца, защото с това свършвала приликата с дъщеря му. Но било вече много късно: младата жена била станала необходимост за сърцето му и единствен смисъл и оправдание за това, че още живее.

Той не я упрекнал, нямал право да направи това, но я попитал дали се чувствува способна да промени живота си, като ѝ предложил в замяна на тази жертва всякакъв вид отплата, която тя би пожелала.

Маргьорит приела. Трябва да кажа, че по това време Маргьорит, възторжена натура, била болна. Миналото ѝ се струвало като една от главните причини за нейната болест и нещо като суеверие я карало да се надява, че господ ще ѝ остави красотата и здравето в замяна на нейното разкаяние и промяна на живота ѝ.

И наистина, когато дошъл краят на лятото, минералните бани, разходките, естествената умора и сънят я били почти възстановили.

Херцогът придружил Маргьорит в Париж, където продължил да я посещава, както в Банер.

Тази връзка, за която не се знаеше нито истинския произход, нито истинската причина, предизвика голяма сензация тук, защото херцогът, известен с голямото си богатство, сега ставаше известен и със своето разточителство.

Това сближение между стария херцог и младата жена отдадоха на разпуснатостта, която често се среща у богатите старци. Изказаха се всякакви предложения с изключение на това, което беше всъщност.

Но чувството на този баща към Маргьорит имаше такива непорочни подбуди, че всякаква друга връзка с нея, освен сърдечна, би му се струвала като кръвосмешение и никога той не ѝ бе казал дума, която дъщеря му не би могла да чуе. Далеч съм от мисълта да направя от героинята ни нещо по-друго от онова, което тя бе. И така ще кажа, че докато е била в Банер, обещанието, дадено на херцога, не е било трудно да се удържи и то е било изпълнено; но като се върнала в Париж, свикнала на разгулен живот, с балове, дори с оргии, на Маргьорит ѝ се струвало, че самотата ѝ, нарушавана само от периодичните посещения на херцога, ще я умори от скука, а горещият дъх на миналия ѝ живот облъхнал едновременно ума и сърцето ѝ.

Прибавете и това, че Маргьорит се беше завърнала от пътуването по-красива от всякога, че бе на двацет години и че приспаната, но не и победена болест продължаваше да поражда в нея онези трескави желания, които винаги са в резултат на гръдно заболяване.

Херцогът изпитал голяма мъка в деня, когато неговите приятели, дебнещи непрекъснато някой скандал от страна на младата жена, с която се злепоставял, както казваха те, дошли да му съобщят и да му докажат, че когато била сигурна, че той няма да отиде при нея, Маргьорит имала посещения и тези посещения често продължавали до зори. Запитана от херцога, Маргьорит му признала всичко, като го посъветвала, без никаква задна мисъл, да престане да се грижи за нея, защото чувствувала, че няма сила да удържи поетите обещания, а не искала да приема повече благодеянията на човек, когото мами.

Херцогът не се появил осем дни. Това било всичко, което можал да направи — на осмия ден отишъл да моли Маргьорит да го допуска пак в дома си, като ѝ обещал да я приеме такава, каквата е, стига да я вижда, и ѝ се заклел, че дори да умира, никога не ще я упрекне.

Ето как стояли работите три месеца след завръщането на Маргьорит, тоест през ноември или декември 1842 година.

3

На шестнадесети в един часа отидох на улица Антен.

Още от пътната врата се чуваха виковете на оценителите.

Апартаментът беше пълен с любопитни посетители.

Тук бяха всички знаменитости на елегантния порок, тайно разглеждани от няколко знатни дами, които още веднъж използваха като повод разпродажбата, за да видят отблизо жените, с които никога не биха имали възможност да се срещнат и на които може би тайно завиждаха за лесните удоволствия.

Госпожа херцогиня дъо Ф. стоеше редом с госпожица А., една от най-нещастните наши модерни куртизанки; госпожа маркиза дъо Т. се колебаеше относно покупката на мебел, за която наддаваше госпожа Д., най-елегантната и най-известната блудница на нашата епоха; херцог д'И., за когото в Мадрид считат, че се разорявал в Париж, а в Париж, че се разорявал в Мадрид, и който в крайна сметка не изразходва дори приходите си, както говореше с госпожа М., една от най-остроумните ни разказвачки, която от време на време написва това, което говори, и се подписва под него, разменяше тайни погледи с госпожа дъо Н., тази красива жена, която се разхожда по Шан-з-Елизе почти винаги облечена в розово или синьо, в каляска, карана от два големи черни коня, продадени ѝ от Тони за 10 000 франка и... които тя му бе платила; най-сетне госпожица Р., която само със своя талант печели двойно повече от това, което жените от обществото получават за зестра, и тройно повече от другите, които печелят с любовта си. Тя бе дошла въпреки студа да направи някои покупки и не беше най-малко гледаната.

Бих могъл да изредя още много хора, събрани в този салон и доста учудени, че се намират заедно, но се страхувам да не отегча читателя.

Нека кажа само, че всички бяха обхванати от луда веселост, а между всички, които се намираха тук, много бяха познавали мъртвата, но сякаш не си спомняха за нея.

Смееха се високо: оценителите викаха с всичка сила, търговците, които бяха насядали по пейките, разположени пред масите за разпродажба, напразно се опитваха да въдворят тишина, за да вършат спокойно работата си. Надали някога е имало по-пъстро и по-шумно събрание.

Аз смирено се промъкнах сред тази врява и се натъжих при мисълта, че тя се вдига близо до стаята, където бе издъхнало бедното създание, чиито мебели се разпродаваха, за да се платят дълговете. Бях дошъл по-скоро да разглеждам, отколкото да купувам. Гледах доставчиците, които продаваха и чиито лица светваха всеки път, когато някой предмет достигаше неочаквана цена.

„Порядъчни“ люде, които бяха спекулирали с проституцията на тази жена, бяха спечелили сто на сто от нея, бяха я преследвали с обгербвани книжа до последните минути от живота ѝ и които идваха след смъртта ѝ да приберат плодовете на своите „почтени“ сметки и лихвите на срамния си кредит.

Колко са били прави древните, които са имали един и същ бог за търговците и крадците!

Рокли, кашмирени шалове, бижута се продаваха с невероятна бързина. Нищо от това не ми допаднаше и аз все още чаках.

Изведнъж чух да викат:

— Едно томче, отлично подвързано, позлатено отстрани и озаглавено: „Манон Леско“. Има нещо написано на първата страница: десет франка.

— Дванайсет — каза първият наддаващ след доста дълго мълчание.^[1]

— Петнайсет — каза аз.

Защо? Не знаех. Може би заради това нещо, което бе написано.

— Петнайсет — повтори комисарят.

— Тридесет — каза първият наддаващ с предизвикателен тон. Това се превръщаше в борба.

— Тридесет и пет — извиках аз тогава със същия тон.

— Четиридесет.

— Петдесет.

— Шестдесет.

— Сто.

Признавам, че ако желаех да направя впечатление, напълно бях успял, защото след тази цена настана дълбока тишина и хората ме загледаха, за да разберат кой беше този господин, който искаше на всяка цена да притежава книгата.

Изглежда, начинът, по който бях произнесъл последната си дума, беше подействувал на моя противник: той предпочете да напусне борбата, която ме бе принудила да платя десет пъти стойността на това томче, и като ми се поклони, непознатият ми каза много любезно, макар и със закъснение:

— Аз отстъпвам, господине.

Понеже никой не каза нищо повече, книгата бе продадена на мен.

Тъй като се боях от ново вироглавство, подхранвано може би от честолюбието ми, но от което кесията ми би пострадала, записах името си, наредих да отделят книгата настрана и излязох. Сигурно съм заинтригувал хората, свидетели на тази сцена, и те навярно са се питали с каква цел съм дошъл да платя сто франка за една книга, която можех да купя навсякъде най-много за десет или петнадесет франка.

Един час след това изпратих да донесат покупката ми.

На първата страница беше написано с перо и с красив почерк посвещението на лицето, което бе подарило тази книга. Посвещението се състоеше само от следните думи:

Манон на Маргьорит
Смирение

Беше подписано: Арман Дювал.

Какъв смисъл бе вложен в думата „смирение“? Дали според мнението на този господин Арман Дювал Манон признаваше на Маргьорит някакво превъзходство в разврата, или че има по-възвишена душа? Второто тълкуване беше по-вероятно, защото първото би било само нахална откровеност, която Маргьорит не би приела въпреки мнението ѝ за себе си.

Аз отново излязох и се заинтересувах за книгата едва вечерта, когато си легнах.

Наистина „Манон Леско“ е трогателна история, в която всяка подробност ми е позната, и въпреки това, щом тази книга ми попадне в

ръка, отварям я и за стотен път заживявам с героинята на абат Прево. Впрочем тази героиня е толкова истинска, че сякаш съм я познавал. При новите обстоятелства сравнението, направено между нея и Маргьорит, придаваше неочаквана привлекателност на това четиво и към моята благосклонност се прибави състрадание, почти любов към това бедно момиче, на което дължах тази книга. Вярно, че Манон беше умряла в пустиня, но в ръцете на мъжа, който я обичаше с цялата си душа. Когато умира, той ѝ издълбава гроб, оросява го със сълзите си и погребва в него сърцето си. Докато Маргьорит, грешница като Манон и може би покаяла се като нея, беше умряла сред великолепен разкош, ако трябва да се вярва на това, което видях, в леглото на миналото си, но с пустота в сърцето, много по-суха, по-огромна, по-безпощадна от пустинята, в която е била погребана Манон.

И наистина, както разбрах от приятели, научили последните обстоятелства от нейния живот, Маргьорит не е могла да почувствува истинска утеха на смъртния си одър през двата месеца, когато продължавала бавната и мъчителна агония.

После от Манон и Маргьорит мисълта ми се пренасяше и към тези, които познавах и които виждах да вървят с песен по същия път, почти винаги към една неизменна смърт.

Нешастни създания! Ако е грешно, да ги обичаме, поне можем да ги съжаляваме. Вие съжалявате слепаца, който никога не е видял слънчевите лъчи, глухия, който никога не е чувал звуците на природата, немия, който никога не е могъл да даде гласност на своята душа, а под фалшивия предлог за добродетелност не искате да съжалите слепотата на сърцето, глухотата на душата, немотата на съвестта, които замъгляват разума на нещастницата и въпреки волята ѝ я правят неспособна да различи доброто, да чуе господата и да заговори на чистия език на любовта и вярата.

Юго създаде „Марион Делорм“, Мюсе създаде „Бернрет“, Александър Дюма създаде „Фернанда“, мислителите и поетите от всички времена са принесли в дар на куртизанките своето състрадание, случвало се е някой велик мъж да ги реабилитира чрез своята любов и дори да им даде името си. Ако така наблягам на този въпрос, това е, защото между тези, които ще ме четат, мнозина може би вече са готови да захвърлят тази книга, в която се страхуват, че ще намерят само възхвала на порока и проституцията, а и възрастта на

автора несъмнено също ще допринесе за обосноваването на това опасение. Нека разсея заблудата на тези, които смятат така, и ако само този страх ги е възпирал, нека продължат. Аз просто съм убеден в следния принцип: за жената, която чрез възпитанието си не е научила що е добро, бог почти винаги открива два пътя, които я отвеждат до него. Тези пътища са страданието и любовта. Те са трудни. Жените, които тръгват по тях, разкървавяват нозете си, разраняват ръцете си, но в същото време оставят по тръните из пътя украшенията на порока и достигат целта в тази голота, от която не се срамуват пред бога.

Тези, които срещнат дръзките пътешественички, трябва да им помагат и да казват на всички, че са ги срещали, защото, заявявайки това, те сочат верния път.

Не става дума да се поставят на входа на живота чисто и просто две табели с надпис: „Път на доброто“, а другата с предупреждението: „Път на злото“, и да се каже на тези, които идват: „Избирайте!“ Трябва като Христос да показваме на тези, които са били изкушени от примамливите им околности, пътища, които отвеждат от втория към първия, и в никакъв случай не трябва началото на тези пътища да бъде много мъчително, нито да изглежда почти непреодолимо.

Християнството с прекрасната си притча за блудния син ни учи да бъдем снизходителни и да прощаваме. Исус беше изпълнен с любов към тези наранени от мъжките страсти души, чиито рани той обичаше да превързва, като извличаше балсама, с които трябваше да ги излекува от самите рани. Така той каза на Магдалена: „Много ще ти бъде простено, защото много си обичала“ — върховно опрощение, което трябваше да събуди върховната вяра.

Защо да бъдем по-сурови от Христос? Защо да се придържаме упорито към мнението на това общество, което се преструва на строго, за да го смятат за силно, и да отхвърляме и кървящите души, от чиито рани често, както лошата кръв на болен, изтича злото и които само чакат приятелска ръка да ги превърже и да излекува сърцето им?

Аз се обръщам към моето поколение, към тези, за които теориите на господин дьо Волтер за щастие вече са без стойност, към тези, които като мен разбират, че от петнадесет години човечеството се намира в един от най-дръзките си пориви. Познанието за доброто и злото е веднъж за винаги достигнато, вярата се възвръща, уважението към светите неща е възстановено и ако светът не става съвършен, то поне

става по-добър. Усилията на всички умни хора са насочени към една цел и всички силни воли се обединяват в един принцип: да бъдем добри, да бъдем млади, да бъдем честни! Злото е само суета, нека се гордеем с доброто и преди всичко да не се отчайваме. Нека не презираме жената, която не е нито майка, нито сестра, нито дъщеря, нито съпруга. Да не свеждаме уважението само до семейството и снизходителността до егоизма. Щом като бог се радва повече на разкаянието на един грешник, отколкото на сто праведника, които никога не са прегрешили, нека се опитаме да зарадваме бога. Той може да ни го върне стократно. Нека простим на всички погубени от земните желаниа — те ще бъдат спасени може би само от вярата си в бога и както казват старите жени, когато препоръчват някакво лекарство, приготвено от тях, ако от това няма полза, то няма вреда.

Навярно изглеждам доста дързък, като искам да направя големи изводи от този беден сюжет, който разглеждам, но аз съм от тези, които смятат, че големите неща започват от малките. Детето е малко, но то съдържа човека; мозъкът е малък, но в него се съхранява мисълта; окото е само една точка, но обгръща пространствата.

[1] В книгата този абзац има две грешки; тук са поправени. — Бел.ел.кор. ↑

4

След два дни разпродажбата напълно приключи. Тя донесе сто и петдесет хиляди франка. Кредиторите си бяха поделили две трети от тях и семейството, състоящо се от една сестра и от син на неин племенник, беше наследило останалото. Тази сестра бе ококорила очи, когато комисионерът ѝ бе писал, че наследява петдесет хиляди франка.

Шест или седем години това момиче не беше виждало сестра си, която бе изчезнала един ден, без да научат от нея или от други и най-малката подробност за живота ѝ от момента на изчезването. Тя бе пристигнала незабавно в Париж и учудването на тези, които познаваха Маргьорит, беше голямо, когато видяха, че единствената ѝ наследница е едно едро и хубаво селско момиче, което дотогава никога не бе напускало селото си.

То бе забогатяло изведнъж, без дори да разбере откъде идваше това неочаквано богатство. Девойката се върнала, казаха ми по-късно, в своето село, дълбоко натъжена от смъртта на сестра си, което обаче се компенсираше от влагането на парите с четири и половина на сто лихва.

Всички тези обстоятелства, разказвани в Париж, града-майка на скандала, започваха да се забравят и дори аз почти бях забравил за участието си в тези събития, когато благодарение на една нова случайност се запознах с целия живот на Маргьорит и научих толкова трогателни подробности, че ме обзе желание да опиша тази история и я описах.

Вече от три четири дни апартаментът, опразнен от продадените мебели, беше даден под наем, когато една сутрин позвъниха в къщи.

Моят прислужник или по-скоро портиерът, който ми служеше за прислужник, отиде да отвори и ми донесе визитната картичка на лицето, което желаело да говори с мен. Погледнах картичката и прочетох: Арман Дювал.

Помъчих се да си спомня къде бях виждал това име и си спомних за първата страница на книгата „Манон Леско“.

За какво ли ме търсеше този човек? Какво ли искаше от мен лицето, което бе подарило тази книга на Маргьорит? Наредих да поканят веднага този господин.

Влезе млад, рус мъж, висок, блед, облечен в пътнически костюм, който, изглежда, не беше свалял от няколко дни и дори не си бе дал труд да изчетка, когато е пристигнал в Париж, защото целият бе покрит с прах.

Силно развълнуван, господин Дювал не направи усилие да скрие възнението си; със сълзи на очите и с треперещ глас той ми каза:

— Господине, моля да ме извините за това посещение и за начина, по който се явявам пред вас, но младите хора са по-непринудени помежду си, пък и аз толкова много исках да ви видя днес, че не отидох в хотела, където изпратих куфарите си, а побързах да дойда у вас, страхувайки се да не би въпреки ранния час да не ви намеря в къщи.

Поканих господин Дювал край огъня. Той седна и извади от джоба си носна кърпа, с която закри за момент лицето си.

— Вие навярно не можете да разберете — продължи той, като въздъхна тъжно — какво иска от вас този непознат гост в такъв час, в такъв вид и разплакан, както виждате. Аз идвам, господине, чисто и просто да ви помоля за една голяма услуга.

— Говорете, господине, цял съм на ваше разположение.

— Присъствувахте ли на разпродажбата на вещите на Маргьорит Готие?

При тези думи възнението, което младият човек бе преодолял за момент, стана отново по-силно от него и той бе принуден да изтрие бликналите от очите му сълзи.

— Сигурно ви изглеждам смешен — добави той, — извинете ме още веднъж и вярвайте, че никога не ще забравя търпението, с което ме слушате.

— Господине — отвърнах, — ако услугата, която, изглежда, мога да ви направя, би успокоила малко скръбта ви, кажете ми бързо с какво мога да ви бъда полезен и аз ще бъда щастлив да ви услужа.

Съчувствавах на господин Дювал и желанието да му бъда приятен бе по-силно от мене.

Тогава той ми каза:

— Купихте ли нещо на разпродажбата на вещите на Маргьорит?

— Да, господине, една книга.

— „Манон Леско“?

— Точно нея.

— Пазите ли още тази книга?

— Тя е в спалнята ми.

При тази вест сякаш тежък товар се смъкна от плещите на Арман Дювал и той ми благодари, като че ли вече му бях направил услуга, запазвайки това томче.

Тогава станах и отидох в стаята си, за да взема книгата и да му я дам.

— Тя е наистина — каза той, като погледна написаното на първата страница и попрелисти книгата.

И две едри сълзи капнаха от очите му.

— Господине — каза той, като вдигна очи към мен, без да се опитва да скрие, че бе плакал и че бе готов отново да заплаче, — държите ли много на тази книга?

— Защо, господине?

— Защото съм дошъл да ви помоля да ми я отстъпите.

— Извинете моето любопитство — казах тогава, — вие сте я подарили на Маргьорит Готие?

— Точно така.

— Тази книга е ваша, господине, вземете я, щастлив съм, че мога да ви я върна.

— Все пак — продължи господин Дювал смутено — най-малкото, което мога да направя наистина, е да ви дам сумата, която сте заплатили за нея.

— Позволете ми да ви я подаря. Цената за една-единствена книга в такава разпродажба е дреболия, а и вече не си спомням колко платих за нея.

— Вие сте платили сто франка.

— Вярно — казах аз на свой ред смутен. — Откъде знаете?

— Много просто, надявах се да пристигна в Париж навреме за разпродажбата на вещите на Маргьорит, но пристигнах едва тази сутрин. Искях на всяка цена да имам някаква нейна вещ и отидох бързо при оценителя да помоля за разрешение да прегледам списъка на продадените предмети и имената на купувачите. Видях, че вие сте купили тази книга, и реших да ви помоля да ми я отстъпите, макар

цената, която сте платили, да ме караше да се страхувам, че тази книга може би е свързана с някакъв спомен за вас.

Като говореше така, Арман очевидно се опасяваше, че и аз съм познавал Маргьорит, както той я бе познавал.

— Познавах госпожица Готие само по лице — казах му аз. — Нейната смърт ми направи онова впечатление, което прави на един млад мъж смъртта на красива жена, която е имал удоволствието да среща. Искях да купя нещо на нейната разпродажба и упорствувах да наддавам за тази книга, не знам защо, вероятно заради удоволствието да ядосам един господин, който наддаваше с настървение и като че ли ме предизвикваше тя да стане мое притежание. И така, повтарям ви, господине, тази книга е на ваше разположение и още веднъж ви моля да я приемете, а не да я получите от мен, както аз я получих от оценителя. Нека тя бъде между нас като обещание за по-дълго приятелство и за по-близки отношения.

— Добре, господине — каза Арман, като ми подаде ръка и стисна моята. — Приемам и ще ви бъда признателен цял живот.

Имах голямо желание да разпитам Арман за Маргьорит, защото посвещението на книгата, пътуването на младия човек, желанието му да притежава тази книга възбуждаше любопитството ми. Но аз се боях да задавам въпроси на моя посетител, за да не излезе, че не съм приел парите му само за да имам право да се меса в работите му.

Той като че ли отгатна желанието ми, защото ми каза:

— Прочетохте ли книгата?

— Цялата.

— Какво мислите за двата реда посвещение, които съм написал?

— Разбрах веднага, че във вашите очи нещастното момиче, на което сте подарили тази книга, е било извън категорията на онези момичета; не ми се искаше да видя в тези редове само изтъркан комплимент.

— И имате право, господине, това момиче беше същински ангел. Вижте — каза ми той, — прочетете това писмо.

И ми подаде едно писмо, явно четено и препрочитано много пъти.

Отворих го — ето какво съдържаше то:

„Скъпи Арман, получих писмото Ви, Вие сте останали добър и аз благодаря на бога за това. Да, приятелю, болна съм, и то от една от онези болести, които не прощават. Но вниманието Ви към мен облекчава много страданията ми. Изглежда, няма да живея достатъчно дълго, за да имам щастието да стисна ръката, написала хубавото писмо, което току-що получих и чиито думи биха ме излекували, ако нещо можеше изобщо да ме излекува. Аз няма да Ви видя вече, защото съм съвсем близо до смъртта и стотици мили Ви делят от мен. Бедни приятелю! Вашата някогашна Маргьорит е доста изменена и може би е по-добре да не я видите вече, отколкото да я видите такава, каквата е сега. Питате ме дали Ви прощавам. О, от все сърце, приятелю, защото злото, което искахте да ми причините, беше само доказателство за любовта Ви към мен. От един месец съм на легло и държа толкова много на Вашето уважение, че всеки ден пиша дневник за живота си от раздялата ни до момента, в който няма да имам повече сили да пиша.

Ако наистина се интересувате от мен, след Вашето завръщане, Арман, идете при Жюли Дюпра. Тя ще Ви даде този дневник. В него ще намерите причината и оправданието за това, което се случи между нас. Жюли е твърде добра към мен. Ние двете често говорим за Вас. Тя беше тук, когато Вашето писмо пристигна, и двете плакахме, като го четохме.

Бях я натоварила, ако не получа вест от Вас, да Ви предаде тези записки при завръщането Ви във Франция. Не искам да ми бъдете признателен за това. Всекидневното възвръщане към единствените щастливи мигове в моя живот ми се отразява безкрайно добре и ако Вие откриете в това четиво оправдание за миналото, то аз намирам в него постоянна утеха. Бих искала да Ви оставя нещо, което винаги да Ви напомня за мен, но всичко е конфискувано и нищо не ми принадлежи.

Разбирате ли, приятелю? Аз умирам и от спалнята си чувам как в салона се разхожда пазачът, поставен тук от

моите кредитори, за да не се изнесе нещо и за да не ми остане нищо в случай, че не умра. Да се надяваме, че ще изчакат смъртта ми, за да разпродадат.

О, хората са безпощадни! Или не, греша, по-точно господ е справедлив и непреклонен.

И така, любими, ще дойдете на разпродажбата и ще купите нещо, защото, ако отделия и най-малкия предмет за Вас и разберат това, те са способни да Ви обвинят в злоупотреба с конфискувани вещи.

Колко е печален животът, който напускам!

Колко добър би бил бог, ако позволеше да Ви видя отново, преди да умра! По всяка вероятност, сбогом, приятелю мой; извинете, че не Ви пиша по-дълго, но тези, които твърдят, че ще ме излекуват, ме уморяват с кръвопускания и ръката ми отказва да пише повече.

Маргьорит Готие“

Наистина последните редове едва се четяха.

Върнах това писмо на Арман, който, изглежда, го бе прочел отново наум, както аз го бях прочел на листа, защото ми каза, като го вземаше:

— Кой би повярвал, че държанка е написала такова писмо!

И дълбоко развълнуван от своите спомени, той погледа известно време почерка на това писмо и накрая го целуна.

— И като си помисля — подзе той, — че е умряла, без да мога да я видя, и че повече никога няма да я видя, като си помисля, че тя направи за мен това, което и една сестра не би направила, не мога да си простя, че я оставих така да умре. Мъртва! Мъртва! И е мислила за мен, писала е и е споменавала името ми, бедната скъпа Маргьорит.

Арман даде воля на мислите и на сълзите си, подаде ми ръка и продължи:

— Ще ме сметнат за дете, ако ме видят така да плача за тази мъртва жена. Но никой не знае колко много съм я карал да страда, колко бях жесток с нея и колко тя бе добра и търпелива. Мислех, че на мен принадлежи правото да ѝ простя, а днес се чувствавам недостоеен

за прошката ѝ. О! Бих дал десет години от живота си, за да поплача един час в нозете ѝ.

Винаги е трудно да утетиш болка, която не познаваш. И все пак изпитвах дълбока симпатия към този млад човек. Той ми доверяваше с такава откровеност мъката си и аз сметнах, че моите думи няма да са му безразлични. Казах му:

— Нямате ли родители, приятели? Не се отчайвайте, идете при тях и те ще ви утешат, защото аз мога само да ви съжалявам.

— Така е — каза той, като стана и се заразхожда с широки крачки из стаята ми, — аз ви отегчавам. Извинете, не ми дойде наум, че моята мъка сигурно малко ви засяга и че ви досаждам с нещо, което не може и не трябва да ви интересува.

— Вие грешите относно смисъла на моите думи, аз съм изцяло на вашите услуги. Съжалявам само, че не съм в състояние да облекча вашата скръб. Ако моето общество и това на приятелите ми може да ви разсее, ако най-сетне имате нужда от мен, за каквото и да е, знайте, че за мен ще бъде голямо удоволствие да ви бъда полезен.

— Извинете, извинете — каза ми той, — мъката деформира възприятията. Оставете ме да постоя още малко, колкото да си избърша очите, та уличните зяпльовци да не заглеждат като рядкост това голямо момче, което плаче. Вие току-що ме направихте щастлив, като ми дадохте тази книга. Не знам как да ви се отблагодаря за това.

— Като станем приятели — казах аз на Арман — и като ми кажете причината за вашата скръб. Човек се утешава, когато излива мъката си.

— Имате право. Но днес чувствавам твърде голяма нужда да поплача и ще ви кажа само несвързани думи. Някой ден ще ви разкажа тази история и ще видите дали имам право да оплаквам нещастното момиче. А сега — добави той, като за последен път изтри очите си и като се огледа в огледалото — кажете ми, че не ме намирате твърде глупав и позволете ми отново да ви навестя.

Погледът на този млад човек беше добър и нежен; за малко щях да го прегърна.

Очите му отново започнаха да се замъгляват от сълзи. Той видя, че забелязах това, и извърна глава.

— Хайде — казах му аз, — повече смелост.

— Сбогом — отвърна ми той.

Като направи върховни усилия да не се разплаче, той сякаш не излезе, а изхвъркна от къщи.

Повдигнах завесата на прозореца и го видях да се качва в кабриолета, който го чакаше пред вратата. Но едва се бе настанил в него, и отново се обля в сълзи и скри лице в кърпата си.

5

Доста време мина, без да чуя нещо за Арман, но пък затова често ставаше дума за Маргьорит.

Не знам дали сте забелязали, но достатъчно е името на някое лице, което може би е щяло да остане непознато или поне безразлично за вас, да бъде веднъж произнесено, за да почнат да се трупат малко по малко подробности около него и да чуете тогава вашите приятели да ви говорят за неща, за които никога преди това не са разговаряли с вас. Тогава откривате, че този човек ви е бил почти близък, съзнавате, че много пъти е преминавал в живота ви, без да бъде забелязан. Намирате го в събитията, които ви разказват, истинско съвпадение и сходство с някои събития на вашето собствено съществуване. Положително аз не бях стигнал дотам с Маргьорит, защото я бях виждал, срещал и я познавах само по лице. Все пак след тази разпродажба нейното име така често достигаше до ушите ми и при обстоятелствата, които разказах в предната глава, това име бе свързано с такава дълбока скръб, че любопитството ми бе силно нараснало.

Поради това сега винаги се обръщах към моите приятели, с които никога дотогава не бях говорил за Маргьорит, с въпроса:

— Познавахте ли една жена на име Маргьорит Готие?

— Дамата с камелиите ли?

— Точно тя.

— Много добре!

Тези отговори бяха понякога придружавани с усмивки, които не оставяха никакво съмнение относно значението им.

— Е, какво представляваше това момиче? — продължавах аз.

— Добро момиче.

— Само това?

— Господи, да. По-умна и може би по-чувствителна от другите.

— Не знаете ли нещо по-особено за нея?

— Тя разори барон дьо Ж.

— Само това?

— Тя е била любовница на стария херцог дьо...

— Беше ли наистина негова любовница?

— Така казват: във всеки случай той ѝ даваше много пари.

Винаги все същите общи сведения. Но аз бях любопитен да науча нещо за връзката на Маргьорит с Арман.

Веднъж срещнах един от онези, които непрекъснато поддържат интимни връзки с известни куртизанки. Попитах го:

— Познавахте ли Маргьорит Готие?

Отговорът бе същото „много добре“.

— Какво момиче беше тя?

— Красиво и добро момиче. Смъртта ѝ ми причини голяма мъка.

— Имаше ли тя любовник на име Арман Дювал?

— Един висок, рус?

— Да.

— Наистина, имаше такъв.

— Какъв беше този Арман?

— Един младеж, който мисля, пропиля с нея малкото богатство, което притежаваше, и бе принуден да я напусне. Казват, че бил лудо влюбен в нея.

— А тя?

— Тя, изглежда, също много го обичала, но както тези момичета могат да обичат. Не трябва да се иска от тях повече, отколкото могат да дадат.

— Какво стана с Арман?

— Не знам. Ние малко го познавахме. Той беше с Маргьорит пет-шест месеца, но на село. Когато тя се върна, той замина.

— И оттогава не сте ли го виждали?

— Никога.

Аз също не бях виждал отново Арман. Започнах вече да се питам дали при посещението му в къщи неотдавнашната вест за смъртта на Маргьорит не бе съдействувала за преувеличението на някогашната му любов, а оттам и на скръбта му, и сега може би вече бе забравил както мъртвата, така и обещанието си да ме посети отново.

Това предположение би било доста правдоподобно по отношение на някой друг, но в отчаянието на Арман имаше искрени нотки и преминавайки от една крайност към друга, аз си представих, че тъгата

се бе превърнала в болест и че щом нямах вест от него, това означаваше, че е болен или може би мъртъв.

Без да искам, аз се интересувах от този млад човек. Може би в този интерес имаше егоизъм; може би бях съзрял под тази мъка трогателна любовна история; най-сетне може би желанието да я науча имаше връзка с безпокойството, което мълчанието на Арман предизвикваше в мен.

След като господин Дювал не идваше при мен, реших аз да отида при него. Повод не бе трудно да се измисли. За нещастие аз не знаех адреса му и измежду тези, които бях попитал, никой не можа да ми го каже.

Отидох на улица Антен. Портиерът на Маргьорит може би знаеше къде живее Арман. Портиерът беше нов. И той като мен не знаеше адреса. Тогава се осведомих в кое гробище е била погребана госпожица Готие. Казаха ми — в гробището Монмартр.

Април беше настъпил, времето беше хубаво, гробовете сигурно вече нямаха онзи мъчителен и печален вид, който зимата им придава. Пък и вече беше достатъчно топло, та живите да се сетят за мъртвите и да ги посетят. Отидох на гробищата, като си казвах, че само при огледа на гроба на Маргьорит ще разбера дали Арман още тъгува и може би ще науча какво е станало с него.

Влязох в стаичката на пазача и го попитах дали на 22 февруари в гробището Монмартр е била погребана една жена на име Маргьорит Готие.

Този човек разтвори една дебела книга, където са записани и номерирани всички, които идват в това последно убежище, и ми отговори, че наистина на на 22 февруари по обед е била погребана жена с такова име.

Помолих го да ме отведе до гроба, защото няма начин човек да се оправи без водач в този град на мъртвите, който има свои улици, както градът на живите. Пазачът повика един градинар, на когото даде нужните указания, но той го прекъсна с думите:

— Знам, знам. А, гробът се познава много лесно — продължи той, като се обърна към мен.

— Защо? — попитах го аз.

— Защото цветята по него са доста различни от тези на другите гробове.

— Вие ли се грижите за тях?

— Да, господине, и бих искал всички роднини да се грижат за покойниците си така, както младият човек, който ми поръча да се грижа за този гроб.

След няколко завоя градинарят спря и ми каза:

— Стигнахме.

Наистина пред очите ми имаше един квадрат от цветя, който никога не бих взел за гроб, ако бялата мраморна плоча с името не сочеше това.

Тази плоча беше поставена права, желязна решетка ограждаше откупения терен, целия покрит с бели камелии.

— Какво ще кажете за това? — попита ме градинарят.

— Много е красиво.

— И всеки път, когато някоя камелия увехне, имам нареждане да я заменя.

— И кой ви даде това нареждане?

— Един млад човек, който много плака, когато дойде първия път; изглежда, стар познат на мъртвата, защото по всяка вероятност е била твърде весела жена. Казват, че била много красива. Господинът познаваше ли я?

— Да.

— Както другият ли? — попита ме с хитра усмивка градинарят.

— Не, никога не съм говорил с нея.

— И идвате тук да посетите гроба ѝ? Много мило от ваша страна, защото тези, които идват на гроба на клетото момиче, не задръстват гробищата.

— Никой ли не идва?

— Никой, с изключение на този млад човек, който дойде един път.

— Само един път?

— Да, господине.

— И оттогава не е идвал?

— Не, но ще дойде след завръщането си.

— Значи, пътешествува?

— Да.

— Знаете ли къде е?

— Мисля, че е при сестрата на госпожица Готие.

— Какво прави там?

— Ще поиска от нея разрешение да изрови мъртвата, за да я погребем на друго място.

— Защо да не я остави тук?

— Знаете ли господине, че на хората им идват разни идеи за мъртвите. Ние тук виждаме такива работи всеки ден. Това място е откупено само за пет години, а младият човек иска да го закупи за вечни времена и по-голяма площ. В новия квартал ще бъде по-добре.

— Кое наричате новия квартал?

— Новите парцели, които се продават сега вляво. Ако гробището бе поддържано винаги, както сега, нямаше да има равно на него в света. Но трябва още много да се направи, за да бъде както трябва. А пък и хората са толкова смешни.

— Какво искате да кажете?

— Искам да кажа, че има хора, които са горди чак дотук. Така и тази госпожица Готие, изглежда, го е била ударила на живот, извинете ме за израза. Сега бедната госпожица е мъртва и от нея остава толкова, колкото и от другите, за които няма какво да се каже и чиито гробове всеки ден поливаме. Е добре, когато близките на лицата, погребани до нея, научиха каква е била, те решиха да се противопоставят на погребването ѝ тук; трябвало да има отделни парцели за такива жени, както има за бедняците. Виждал ли е някой подобно нещо? Но аз добре ги наредих; дебели рентиери, които не идват и четири пъти в годината да посетят своите покойници. Сами носят цветята си и погледнете какви цветя! Те внимателно обмислят поддържането на гробовете на тези, за които казват, че уж ги оплакват; пишат на гробовете им за сълзи, които никога не са пролели, и накрая идват да правят истории заради съседството. Ако щете, вярвайте ми, господине, не познавах тази госпожица, не знам какво е вършила, но обичам това бедно момиче и се грижа за него, не вземам за камелиите повече, отколкото струват. Това е моята предпочитана покойница. Ние тук, господине, всички сме принудени да обичаме мъртвите, защото сме толкова заети, че почти нямаме време да обичаме други неща.

Гледах този човек и някои от моите читатели ще разберат, без да има нужда да им обяснявам вълнението, което изпитвах, като го слушах.

Той, изглежда, забеляза това, защото продължи:

— Казват, че имало хора, които се разорявали за това момиче, и че имало любовници, които го обожавали. Е добре, като си помисля, че нито един не идва да му донесе поне едно цвете! Странно и печално е това. И все пак тя не може да се оплаче, защото си има гроб и дори само един да си спомня за нея, то той замества другите. Тук имаме нещастни момичета като нея, на същата възраст, които ги хвърлят в общия гроб, и сърцето ми се къса, когато чувам как горките им тела падат в ямата. А след смъртта им никой не се грижи за тях! Не винаги е весел занаятът, който вършим, особено когато все още не ни липсва чувствителност. Какво да правя? Това е по-силно от мен. Имам голяма, хубава, двайсетгодишна дъщеря и когато донесат покойница на нейните години, мисля за нея и независимо от това дали е благородничка или блудница, не мога да не се вълнувам.

Но сигурно ви досаждам с моите приказки, а не за да ги слушате, сте дошли тук. Казаха ми да ви заведа на гроба на Маргьорит Готие — вие сте пред него. Мога ли да ви бъда с още нещо полезен?

— Знаете ли адреса на господин Арман Дювал? — попитах този човек.

— Да, той живее на улица... поне там отивах да получа сумата за всички цветя, които виждате.

— Благодаря, приятелю.

Хвърлих последен поглед върху този разцъфнал гроб, в чиито дълбочини, въпреки волята си, желях да проникна, за да видя какво бе направила земята с красивото създание, което ѝ бяха поверили. Отдалечих се твърде натъжен.

— Господинът иска да се срещне с господин Дювал? — продължи градинарят, който вървеше до мен.

— Да.

— Убеден съм, че още не се е завърнал, иначе щях да го видя тук.

— Значи, сте убеден, че не е забравил Маргьорит?

— Не само съм убеден, но се обзалагам, че желанието му да я премести в друг гроб е само желание да я види отново.

— Как така?

— Първата дума, която ми каза, когато дойде в гробището, беше: „Какво да направя, за да я видя още веднъж?“ Това би могло да стане само чрез смяна на гроба и аз го осведомих за всички формалности,

които трябва да се извършат, за да се издействува тази смяна, защото вие знаете, че за да се премести мъртвец от един гроб в друг, трябва да бъде разпознат и само семейството може да разреши такова нещо, и то в присъствието на полицейски комисар. Господин Дювал замина при сестрата на госпожица Готие, за да получи това разрешение, и първото място, което ще посети, ще бъде, разбира се, гробът.

Бяхме стигнали до вратата на гробището. Отново благодарих на градинаря, като пуснах няколко дребни монети в ръката му, и се отправих към посочения адрес.

Арман още не беше се завърнал.

Оставих му бележка, в която го молах да ме посети веднага след завръщането си или да ми съобщи къде мога да го намеря.

На другата сутрин получих писмо от Дювал, който ми съобщаваше за завръщането си и ме молеше да го посетя, като беше добавил, че е капнал от умора и му било невъзможно да излезе.

6

Заварих Арман на легло.

Като ме видя, той ми подаде горещата си ръка.

— Имате треска — казах аз.

— Нищо ми няма, само умора от дългия път.

— Вие сте били при сестрата на Маргьорит?

— Да, кой ви каза?

— Знам и получихте ли това, което желяхте?

— Да, но кой ви е осведомил за пътуването и целта ми?

— Градинарят на гробището.

— Видяхте ли гроба?

Едва се осмелих да отговоря, защото тонът, с който изрече тези думи, показваше, че вълнението, на което бях свидетел, все още измъчваше Арман и че всеки път, когато мисълта му или думите на някой друг го наведат на тази болезнена тема, той още дълго ще бъде жертва на това вълнение.

Затова се задоволих да му отговоря с кимване.

— Добре ли се е грижил за него? — продължи Арман.

Две едри сълзи се търкулнаха по страните на болния, който извърна глава, за да ги скрие от мен. Престорих се, че не ги виждам, и се опитах да променя разговора.

— Ето вече три седмици, откакто заминахте — казах му аз.

Арман изтри сълзите си и ми отговори:

— Точно три седмици.

— Вашето пътуване бе дълго.

— О, аз не пътувах през цялото време. Петнадесет дни бях болен, иначе щях отдавна да съм се завърнал; но едва бях пристигнал, и ме втресе. Бях принуден да не излизам.

— И сте си тръгнали, без да сте оздравели напълно?

— Ако бях останал още една седмица в този край, щях да умра.

— Но сега, щом сте се завърнали, трябва да се лекувате. Вашите приятели ще дойдат да ви видят и аз на първо място, ако ми позволите.

— След два часа ще стана.

— Какво неблагоприятие!

— Трябва да стана.

— Каква толкова бърза работа имате?

— Трябва да отида при полицейския комисар.

— Защо не натоварите някого да свърши тази работа, заради която бихте могли да се разболеете по-тежко?

— Това е единственото нещо, което може да ме излекува. Трябва да я видя. Откакто научих за смъртта ѝ и особено след като видях гроба ѝ, не мога да спя. Не мога да си представя, че тази жена, която напуснах толкова млада и красива, е мъртва. Трябва сам да се уверя в това. Трябва да видя какво е направил господ със създанието, което толкова обичах, и може би отвращението от гледката ще измести отчаянието ми. Ще ме придружите, нали?... Ако това не ви отегчава много?

— Какво ви каза сестра ѝ?

— Нищо. Тя изглеждаше доста учудена, че един непознат иска да купи парцел и да поръча гроб за Маргьорит. Веднага ми подписа разрешението, което исках от нея.

— Повярвайте ми, изчакайте с това преместване, докато оздравеете напълно.

— О! Ще бъда силен, не се безпокойте. Всъщност ще полудея, ако не свърша по-бързо с това решение, чието изпълнение стана необходимост за моята болка. Кълна ви се, че ще мога да се успокоя само след като видя Маргьорит. Това е може би една жажда, породена от треската, която ме изгаря, от безсънните ноци, а може би е резултат на бълнуванията ми. Но дори, след като я видя, да се наложи да стана монах, пак ще го направя.

— Разбирам това — казах на Арман — и съм изцяло на ваше разположение. Видяхте ли се с Жюли Дюпра?

— Да, видях я в самия ден на моето първо завръщане.

— Даде ли ви писмата, които Маргьорит бе оставила за вас?

— Ето ги.

Арман измъкна един свитък изпод възглавницата и го върна веднага обратно.

— Знам наизуст съдържанието на тези писма — каза ми той. — От три седмици насам ги чета по десет пъти на ден. Вие също ще ги

прочетете, когато бъда по-спокоен, и ще мога да ви обясня всичко, което сърцето и любовта са вложили в тази изповед. Засега искам да ви помоля за една услуга.

— Каква?

— Имате ли долу кола?

— Да.

— Бихте ли отишли с паспорта ми до пощата на гишето „до поискване“, за да попитате дали има писма за мене? Баща ми и сестра ми сигурно са ми писали в Париж, но аз така набързо заминах, че не намерих време да се осведомя за това. Когато се върнете, ще отидем заедно да съобщим на полицейския комисар за утрешната церемония.

Арман ми даде паспорта си и аз отидох на улица Жан-Жак Русо.

Имаше две писма на името на Дювал, взех ги и се върнах.

Когато влязох, Арман беше облечен и готов за излизане.

— Благодаря — каза ми той, като вземаше писмата си. — Да — добави той, след като погледна адресите. — Да, от баща ми и сестра ми. Навярно не са могли да си обяснят мълчанието ми.

Арман отвори писмата и по-скоро отгатна съдържанието им, без да ги прочете докрай, защото всяко от тях беше по четири страници, а малко след това той ги сгъна.

— Да тръгваме — каза ми той, — ще отговоря утре.

Ние отидохме при полицейския комисар и Арман представи пълномощното от сестрата на Маргьорит.

Комисарят му даде нареждане до пазача на гробищата; беше уговорено, че преместването ще стане на другия ден в десет часа сутринта, а аз ще дойда да го взема един час по-рано и заедно ще отидем на гробищата.

Аз също бях любопитен да присъствувам на това зрелище и признавам, че през нощта не мигнах.

Ако съдя по себе си, по мислите, които ме връхлетяха, тази нощ трябва да е била дълга за Арман. Когато на другия ден в девет часа влязох у тях, той беше ужасно блед, но изглеждаше спокоен.

Усмихна ми се и ми подаде ръка.

Свещите му бяха изгорели докрай и преди да излезе, Арман взе едно доста дебело писмо, адресирано до баща му. Изглежда, в него той му доверяваше вълненията си от тази нощ.

Половин час по-късно стигнахме в Монмартр.

Бавно тръгнахме към гроба на Маргьорит. Комисарят вървеше пръв, Арман и аз го следвахме на няколко крачки.

От време на време чувствах как ръката на моя другар трепва конвулсивно, като че ли го побиваха тръпки. Тогава го поглеждах: той разбираше моя поглед и ми се усмихваше, но откакто бяхме излезли от тях, не бяхме разменили нито дума.

Малко преди гроба Арман спря, за да избърше лицето си, оросено от едри капки пот.

Използувах това спиране, за да отдъхна, защото самият аз чувствах сърцето си свито.

Откъде идва това болезнено удоволствие, което изпитваме при този вид зрелище! Когато стигнахме до гроба, градинарят бе преместил всички саксии с цветя, желязката ограда беше махната и двама души копаеха земята.

Арман се облегна на едно дърво и загледа работещите. Като че целият му живот преминаваше пред очите му.

Изведнъж една от кирките удари на камък. При този звук Арман се отдръпна като при електрически шок и ми стисна ръката с такава сила, че ме заболя.

Един гробар взе широка лопата и малко по малко изчисти пръстта от гроба; после, когато останаха само плочите, с които покриват ковчега, той ги изхвърли една по една навън.

Наблюдавах Арман, защото всяка минута се страхувах, че вълнението му, което явно се усилваше, ще го сломи; но той продължаваше да гледа втренчено, с отворени очи, като обезумял, и само едно леко потръпване на страните и устните показваше, че е обхванат от силна нервна криза. Що се отнася до мен, мога да кажа само, че съжалявах, загдето бях дошъл.

Когато ковчегът бе напълно разкрит, комисарят каза на гробарите:

— Отворете.

Тези хора се подчиниха, като че ли това бе най-простото нещо на този свят.

Ковчегът беше от дъбово дърво и те започнаха да развинтват капака. Винтовете бяха ръждясали от влагата и ковчегът се отвори трудно. Зловонна миризма лъхна от него въпреки благоуханните растения, с които бе покрита мъртвата.

— О, господи! Господи! — прошепна Арман и още повече побледня.

Дори самите гробари се отдръпнаха. Голям бял саван покриваше трупа и очертаваше някакви извивки. Този саван беше почти изцяло прояден в единия край и оттам се показваше кракът на мъртвата.

За малко не ми прилоша и сега, когато пиша тези редове, споменът за тази сцена изплува отново ярък и неизличим.

— Да побързаме — каза комисарят.

Тогава единият от гробарите се присегна, започна да разшива савана, хвана го за единия край и изведнъж откри лицето на Маргьорит.

Беше страшно за гледане, ужасно е за разказване.

Вместо очи имаше само две дупки, устните бяха изчезнали и белите зъби бяха стиснати. Дългите, черни и сухи коси бяха залепнали по слепоочията и прикриваха малко зелените кухини на страните. Въпреки това аз познах това лице, розовото, бяло и весело лице, което толкова често бях виждал.

Без да може да отвърне поглед от него, Арман беше поднесъл кърпичката към устата си и я хапеше.

Струваше ми се, че железен обръч стяга главата ми, погледът ми се забули, ушите ми бучаха и едва успях да отворя едно шишенце, което бях донесъл за всеки случай, и дълбоко да вдъхна солите.

Сред това зашеметяване чух, че комисарят попита господин Дювал:

— Познавате ли я?

— Да — отговори глухо младежът.

— Тогава затворете и отнесете — каза комисарят.

Гробарите хвърлиха отново савана върху лицето на мъртвата, затвориха ковчега, вдигнаха го от двата края и се отправиха към мястото, което им бе посочено.

Арман не се помръдна. Очите му бяха приковани в празния гроб, той беше блед като мъртвата, която току-що бяхме видели. Стоеше като вкаменен.

Разбрах какво ще се случи, когато мъката намалее и не ще бъде подхранвана от подобни зрелища, и следователно когато не ще го поддържа вече.

Приблжих се до комисаря.

— Присъствието на господина — казах му аз, посочвайки Арман — необходимо ли е още?

— Не — каза ми той, — и дори ви съветвам да го отведете, защото не изглежда добре.

— Елате — обърнах се тогава аз към Арман, като го хванах за ръката.

— Какво? — отвърна той и ме погледна, сякаш не ме познаваше.

— Всичко свърши — добавих аз. — Трябва да си тръгвате, приятелю, вие сте блед, студено ви е, тези вълнения ще ви съсипят.

— Имате право, да вървим — отговори той машинално, но не направи нито крачка.

Тогавата го хванах за ръка и го повлякох. Остави се да го водят като дете и от време на време прошепваше:

— Видяхте ли очите?

Обръщаше се назад, като че ли това видение го зовеше. Но походката му стана неравномерна. Като че се движеше само на тласъци. Зъбите му тракаха, ръцете му бяха студени, изпаднал бе в силна нервна възбуда.

Аз му говорех, но той не ми отговаряше.

Единственото, което можеше да прави, беше да се остави да го водят.

На изхода намерихме кола. Тъкмо навреме.

Едва седна и тръпките се увеличиха — той изпадна в истинска нервна криза, а страхът да не ме изплаши го караше да шепне, като ми стискаше ръката:

— Нищо ми няма, нищо ми няма, бих искал да поплача.

Усещах как гърдите му се издуват, как очите му се наливат с кръв, но сълзи не потичаха. Накарах го да вдишва от шишенцето, което бе помогнало и на мен, и когато стигнахме у тях, все още го разтърсваха тръпки.

Настаних го в леглото с помощта на прислужника, запалих силен огън и изтичах при моя лекар, на когото разказах какво се бе случило.

Той веднага дойде.

Арман беше червен и мърмореше несвързани думи, от които само името на Маргьорит се чуваше ясно.

— Как е? — попитах доктора, след като той прегледа болния.

Има мозъчно възпаление, сигурен съм в това и така е много по-добре, защото смятам, да ми прости господ, че иначе щеше да полудее. За щастие физическата болест ще надвие психическата и може би след месец той ще бъде излекуван и от едната, и от другата.

Болестите като тази, от която страдеше Арман, имат това предимство, че или убиват веднага, или бързо преминават.

Петнадесет дни след събитията, които ви разказах, Арман вече се съвземаше — близко приятелство свързваше двама ни. През цялото време на неговото боледуване почти не бях напускал стаята му.

Пролетта бе щедро пръснала своите цветя, листа, птици, песни и прозорецът на моя приятел гледаше весело към градината му, чиито здравословни ухания достигаха чак до него.

Лекарят му бе разрешил да става и ние често разговаряхме, седнали пред отворения прозорец в часовете, когато слънцето най-много топли — от дванадесет до два часа.

Аз се въздържах да му говоря за Маргьорит, защото все още се боях да не би това име да събуди тъжния спомен, приспан под привидното спокойствие на болния, но Арман, напротив, изглежда, изпитваше удоволствие да говоря за нея не както преди със сълзи на очи, а с нежна усмивка, която ме успокояваше за душевното му състояние.

Бях забелязал, че след последното му посещение на гробищата и гледката, която бе предизвикала силната криза, остротата на терзанията му навярно се бе притъпила от болестта и сега на смъртта на Маргьорит той не гледаше вече така, както преди. Увереността му, че е мъртва, сякаш го поуспокои и за да пропъди мрачната картина, която често изплуваше пред него, той потъваше в щастливите спомени за общуването си с Маргьорит и, изглежда, не искаше да мисли за нищо друго.

Тялото му бе много изтощено от страданията и от треската, за да позволи на душата силно вълнение, а пролетната и всеобщата радост, с която бе заобиколен Арман, насочваше, без да иска, мисълта му към весели картини.

Той все така упорито отказваше да съобщи на семейството си за опасността, на която се излагаше, и дори след като бе спасен, баща му

все още не знаеше за болестта.

Една вечер бяхме останали до прозореца по-дълго от обикновено. Времето беше хубаво и слънцето потъваше в искрящ от лазур и злато залез. Въпреки че се намирахме в Париж, зеленината, която ни заобикаляше, ни отделяше от света и само от време на време шумът от някоя кола едва-едва смущаваше разговора ни.

— Приблизително по това време на годината, в една вечер, подобна на тази, аз се запознах с Маргьорит — каза ми Арман, като се вслушваше в собствените си мисли, а не в това, което му говорех.

Не отвърнах нищо.

Тогава той се обърна към мен и каза:

— Трябва все пак да ви разкажа тази история: ще напишете книга, на която никой няма да повярва, но може би ще бъде интересно да се напише.

— Ще ми разкажете това по-късно, приятелю — казах му аз. — Не сте още напълно здрав.

— Вечерта е топла, аз изядох бялото месо на пилето — каза той, като се усмихна, — нямам температура, нямаме какво да правим и затова ще ви разкажа всичко.

— Щом непременно искате, слушам.

— Това е една доста обикновена история — добави тогава той. — Ще ви я разкажа, като следвам реда на събитията. Ако по-късно напишете нещо, свободен сте да го разкажете по друг начин.

Ето какво ми разказа той и едва ли съм променил няколко думи от тази трогателна история.

— Да — продължи Арман, като отпусна глава на облегалката на креслото, — да, това се случи през една вечер като тази! Бях прекарал деня на село с един от моите приятели Гастон П. Вечерта се прибрахме в Париж и като не знаехме какво да правим, влязохме в театър „Вариете“.

През един от антрактите излязохме и в коридора се разминахме с висока жена, която моят приятел поздрави.

— Кого поздравявате? — попитах го аз.

— Маргьорит Готие — отвърна ми той.

— Струва ми се, че доста се е променила, защото не можах да я позная — казах аз с вълнение, което ще разберете след малко.

— Тя беше болна. Бедното момиче, няма да живее дълго.

Спомням си тези думи, като че ли са казани вчера.

Трябва да знаете, приятелю, че от две години насам, когато срещях това момиче, изпитвах странно чувство. Без да знам защо, аз побледнявах и сърцето ми почваше силно да бие. Имам един приятел, който се занимава с окултизъм. Той би нарекъл това, което изпитвах, афинитет на флуидите. Аз чисто и просто смятам, че беше предопределено да се влюбя в Маргьорит, и предчувствах това.

Тя винаги ми правеше дълбоко впечатление, на което бяха свидетели мнозина от приятелите ми и те много се бяха смели, като узнаха кой ми въздействуваше така.

За първи път видях Маргьорит на площада на Борсата до арката Сюс. Една открита кола беше спряла там и някаква жена, облечена в бяло, слезе от нея. Влизането ѝ в магазина бе посрещнато с шепот на възхищение. Аз стоях като прикован на мястото си от момента, в който тя влезе, до излизането ѝ. Гледах я през витрината, докато тя избираше в магазина това, което искаше да си купи. Можех да вляза, но не посмях. Не знаех каква е тази жена и се страхувах да не отгатне защо влизам в магазина и да се обиди. Но не смятах, че ще ми се случи да я видя отново.

Тя беше елегантно облечена. Носеше рокля от муселин, цялата във волани, индийски четириъгълен шал, извезан в ъглите със злато и копринени цветя, италианска сламена шапка и една-единствена гривна, дебела златна верижка от онези, които започваха да са на мода по това време.

Тя се качи в колата си и замина.

Един от продавачите остана пред вратата, проследявайки с поглед колата на елегантната клиентка. Приближих се до него и го помолих да ми каже името на тази жена.

— Това е госпожица Маргьорит Готие — отговори ми той.

Не посмях да го попитам за адреса ѝ и се отдалечих. Споменът за това видение, защото това наистина бе видение, не излезе от съзнанието ми, както се случваше по-рано с много други, и аз навсякъде търсех тази жена в бяло, така царствено красива.

Няколко дни по-късно в Опера-Комик се състоя голямо представление. Аз отидох. Първият човек, когато забелязах в една лежа близо до сцената, беше Маргьорит Готие.

Младежът, с когото бях, също я позна, защото ми каза, като я назова:

— Вижте това красиво момиче.

В този момент Маргьорит гледаше с бинокъл към нас, тя забеляза моя приятел, усмихна се и му направи знак да я посети.

— Ще отида да ѝ кажа добър вечер — каза ми той — и се връщам веднага.

Не се сдържах и му казах:

— Вие сте много щастлив.

— Защо?

— Защото ще видите тази жена.

— Да не би да сте влюбен в нея?

— Не — казах аз, като се изчервих, защото наистина не знаех какво изпитвах. — Но бих желал да се запозная с нея.

— Елате с мен, ще ви запозная.

— Поискайте първо разрешение от нея.

— Ах, по дяволите, с нея няма какво да се притеснявате, елате.

Това, което каза, ми причини болка. Страхувах се да не установя, че Маргьорит не заслужаваше това, което изпитвах към нея.

В една книга на Алфонс Кар, озаглавена „Am Rauchen“, се разказва как един мъж върви една вечер след някаква много елегантна жена, в която се е влюбил от пръв поглед, толкова била красива. За да целуне ръката на тази жена, той се чувства способен да предприеме какво ли не, готов е всичко да победи, всичко да извърши.

Едва се осмелява да погледне кокетното краче, което тя открива, за да не изцапа роклята си при допир със земята. Докато той мечтае за всичко, което би направил, за да притежава тази жена, тя го спира на ъгъла на улицата и го пита дали иска да се качи с нея в квартирата ѝ.

Той извърща глава, пресича улицата и много тъжен се прибира в къщи.

Спомних си този разказ и сега, когато бях готов да страдам за тази жена, се страхувах да не ме приеме много скоро и да не ми даде твърде бързо любовта си, която исках да заплатя с дълго очакване или с голяма жертва. Такива сме ние мъжете и щастие е, че въображението представлява тази поезия на чувствата и че желанията на тялото правят тази отстъпка на мечтите.

Най-сетне, ако биха ми казали: „Тази жена ще ви принадлежи вечерта, а утре ще бъдете убит!“ — бих приел. Ако ми кажеха: „Дайте десет луидора и вие ще бъдете неин любовник!“ — бих отказал и бих плакал като дете, което вижда при събуждането си да се стопява замъкът, съзрян в съня му.

Все пак исках да се запозная с нея. Това беше единственият начин да определя отношението си към нея.

И така, казах на моя приятел, че държа тя да му разреши да ѝ се представя. Разхождах се из коридорите, като си мислех, че сега тя щеше да ме види, и не знаех как да се държа пред нея.

Мъчех се да измисля предварително думите, които щях да ѝ кажа.

Каква велика детинщина е любовта!

След малко приятелят ми слезе.

— Тя ни чака — каза той.

— Сама ли е? — попитах аз.

— С някаква друга жена.

— Няма ли мъже?

— Не.

— Да вървим.

Приятелят ми се отправи към изхода на театъра.

— Но защо насам? — казах му аз.

— Отиваме да купим бонбони. Тя ме помоли.

Влязохме в една сладкарница в пасажа на операта.

Искаше ми се да купя целия магазин и дори търсех с какво да напълня кесийката, но тъкмо тогава моят приятел каза:

— Един фунт захаросани гроздови зърна.

— Знаете ли дали ги обича?

— Тя никога не яде други бонбони, това е известно. Знаете ли на каква жена ще ви представя? Не си въобразявайте, че е херцогиня, това е чисто и просто жена, на която се плаща, типична държанка, драги; така че не се стеснявайте и говорете всичко, какво ви дойде наум.

— Добре, добре — промълвих аз и го следвах, като си мислех, че ще се излекувам от страстта си.

Когато влязох в ложата, Маргьорит се смееше високо.

Бих предпочел да бъде тъжна.

Моят приятел ме представи. Маргьорит леко ми кимна с глава и каза:

— А бонбоните?

— Ето ги.

Докато ги вземаше, тя ме погледна. Наведох очи и се изчервих.

Тя се наведе над ухото на съседката си, каза ѝ тихо няколко думи и двете избухнаха в смях.

Без съмнение аз бях причината за тази веселост и се почувствувах двойно по-смутен. По това време ми беше любовница едно момиче от дребната буржоазия, много нежно и сантиментално, чиито чувства и тъжни писма ме размиваха. Поради мъката, която самият аз сега изпитвах, разбрах мъката, която му причинявах, и цели пет минути го обичах така, както никой никога не е обичал жена.

Маргьорит ядеше бонбоните си, без повече да се занимава с мен.

Но приятелят ми не искаше да ме остави в това смешно положение.

— Маргьорит — каза той, — не трябва да се учудвате, че господин Дювал не ви говори нищо, вие толкова го смущавате, че той не може да каже ни дума.

— Смятам по-скоро, че господинът ви е придружил тук, защото ви е скучно да дойдете сам.

— Ако това беше истина — казах на свой ред, — не бих помолил Ернест да ви поиска разрешение да ме представи.

— Това може би е само начин да се отложи фаталният момент.

Ако някой поне малко е живял с момичета от рода на Маргьорит, знае удоволствието, което изпитват да преиначават думите и да се шегуват с хората, които виждат за първи път.

Те може би си връщат заради униженията, които често са принудени да понасят от страна на хората, които виждат всеки ден.

Затова, за да им отговориш, трябва да си свикнал с тяхното общество, навик, какъвто аз нямах; пък и представата, която си бях създавал за Маргьорит, преувеличи насмешката ѝ. Бях чувствителен към всичко, свързано с тази жена, затова станах и казах с променен глас, който ми бе невъзможно напълно да овладея:

— Ако мислите за мен така, госпожо, не ми остава нищо друго, освен да ви помоля да извините моята неделикатност и да се сбогувам с вас, като ви уверявам, че тя никога не ще се повтори.

След това се поклоних и излязох. Едва бях затворил вратата и чух, че отново избухна смях. Много бих желал в този момент някой да ме блъсне.

Върнах се на мястото си.

Звънецът удари и завесата се вдигна.

Ернест се върна.

— Ама че сте и вие! — каза ми той, като седна. — Те ви смятат за луд.

— Какво каза Маргьорит, след като си излязох?

— Тя се смя и ме увери, че не била виждала по-смешен човек от вас. Но, разбира се, не трябва да се смятате за победен. Само не правете на тези момичета честта да ги приемате на сериозно. Те не знаят какво е финес и учтивост. Така е с кучетата, на които слагат парфюм, но те намират, че мирише на лошо и отиват да се овъргалят в някоя локва.

— В края на краищата какво ме интересува това? — казах аз, като се мъчех да говоря непринудено. — Никога вече няма да видя тази жена и дори тя да ми харесваше, преди да я познавам, то след като се запознах с нея, всичко се промени.

— Ами! Аз не губя надежда да ви видя един ден в нейната лежа и да чуя, че се разорявате за нея. Всъщност вие ще бъдете прав, тя е невъзпитана, но е хубаво да имаш такава красива любовница.

Добре, че вдигнаха завесата и моят приятел млъкна. Невъзможно ми е да ви кажа какво се играеше. Спомням си само, че от време на време вдигах очи към ложата, която тъй внезапно бях напуснал. А там непрекъснато се редуваха силуетите на все нови и нови посетители.

И все пак аз не можех да не мисля за Маргьорит. Обхващаше ме едно друго чувство. Струваше ми се, че трябва да направя нещо, за да бъдат забравени нейната обида и моето смешно положение; казах си, че дори да пропиляя цялото си състояние, това момиче ще бъде мое и аз ще заема мястото, което така бързо бях напуснал, но което ми се полагаше.

Преди да свърши спектакълът, Маргьорит и приятелката ѝ напуснаха ложата.

Без да искам, и аз станах от мястото си.

— Отивате ли си? — попита ме Ернест.

— Да.

— Защо?

В този момент той забеляза, че ложката е празна.

— Вървете, вървете — каза ми той — и добра сполука.

Аз излязох.

Чух по стълбите шумолене на рокли и гласове. Застанах встрани и видях, без да ме забележат, двете жени и двама младежи, които ги придружаваха. В преддверието на театъра при тях дойде малък прислужник.

— Иди кажи на кочияша да чака пред входа на кафене „Аngle“ — каза Маргьорит. — Ние ще отидем пеш дотам.

Няколко минути по-късно, разхождайки се по булеварда, видях зад прозореца на една от големите зали на ресторанта Маргьорит, облежната на балкона. Тя късаше едно по едно листенцата на камелиите от букета си.

Един от мъжете, надвесен над рамото на Маргьорит, ѝ говореше тихо.

Отидох в „Мезон д’Ор“, в салоните на първия етаж, и постоянно наблюдавах въпросния прозорец.

В един часа Маргьорит се качи в колата си заедно с приятелите си. Взех кабриолет и я последвах.

Колата спря на улица Антен №9.

Маргьорит слезе и се прибра сама.

Несъмнено това беше случайност, но тя ме ощастливи.

От този ден аз често срещях Маргьорит по спектакли, по Шан-з-Елизе. Тя винаги беше весела и винаги предизвикваше вълнение в мен.

Но минаха петнадесет дни, без да я срещна.

Веднъж бях с Гастон, когото попитах за нея.

— Нещастното момиче е тежко болно — отговори ми той.

— Какво ѝ е?

— Туберкулозна е и понеже води живот, който не може да я излекува, лежи и гасне.

Странно е сърцето; почти бях доволен, че е болна.

Всеки ден отивах да питам за болната, без обаче да оставя името си или визитната си картичка. Така научих за нейното оздравяване и заминаването ѝ за Банер.

Мина доста време и ако не споменът, то впечатлението ми от нея се заличаваше в паметта ми. Аз често пътувах. Връзки, навици, работа

ме отвлякоха от тази мисъл и когато си спомнях за това първо приключение, мислех си, че е само една страст, каквато често изпитваме на младини и на която се смеем по-късно.

Всъщност нямах заслуга за преодоляването на този спомен, защото бях изгубил от погледа си Маргьорит още след заминаването ѝ и както ви казах, когато тя мина покрай мен в коридора на „Вариете“, не я познах.

Наистина тя беше с воал, но преди две години колкото и забулена да беше, нямаше да я погледна, за да я позная: щях да отгатна, че е тя.

Но и сега сърцето ми заби силно, когато разбрах, че е тя. Двете изминали години, без да я видя, и последствията, които сякаш тази раздяла бе предизвикала, се изпариха като дим само при докосването на роклята ѝ.

8

Обаче — продължи Арман след известна пауза, — макар и да разбрах, че все още съм влюбен, аз се чувствавах по-силен от преди и желанието ми да бъда с Маргьорит се съпровождаше с амбицията да ѝ покажа, че я превъзхождам.

Какви ли не пътища избира сърцето и какви ли не доводи, за да постигне това, което желае! Аз не можех да стоя по-дълго в коридора и се върнах на мястото си в партера, като хвърлих бърз поглед в залата, за да видя в коя лежа е Маргьорит. Тя седеше съвсем сама в лежа до авансцената и както ви казах, беше се променила, не виждах вече върху устните ѝ безразличната усмивка. Тя бе страдала и страдеше още. Въпреки че беше месец април, беше облечена зимно и цялата потънала в кадифе. Наблюдавах я толкова упорито, че моят поглед привлече нейния.

Тя ме гледа известно време, взе бинокъла си, за да ме види по-добре, и навярно ѝ се стори, че ме познава, без да може да каже положително кой съм, защото, като постави бинокъла, по устните ѝ се плъзна усмивка — този прекрасен поздрав на жените, за да отговори на поздрава, който очакваше от мен. Но аз изобщо не отговорих, за да покажа превъзходството си над нея и да изглежда, че съм забравил всичко, макар че тя си спомня. Тя сметна, че е сбъркала, и извърна глава.

Вдигнаха завесата. Често срещях Маргьорит на представление и никога не съм я виждал да обръща и най-малко внимание на това, което се играеше.

Колкото до мен, представлението също ме интересуваше твърде малко и аз я наблюдавах, като се стараех да не забележи това.

Видях я, че размени погледи с някого в ложата, срещуположна на нейната. Погледнах към тази лежа и открих в нея една жена, с която бях много близък.

Това беше бивша държанка, която се бе опитала да играе в театъра, но не беше успяла. Като разчиташе на връзките си с

елегантните дами в Париж, беше се заела с търговия — беше отворила модна къща. Чрез нея видях начин да се срещна с Маргьорит и използвах момента, когато тя гледаше в моя посока, за да я поздравя с жест и очи.

Това, което бях предвидил, стана. Тя ме повика в ложата си.

Модистката се казваше Прюданс Дюверноа; тя беше една от тези пълни, четиридесетгодишни жени, с които е излишна голяма дипломация, за да ти кажат това, което искаш да узнаеш, особено когато се касае за нещо толкова просто.

Използувах момента, когато тя започна отново да прави знаци на Маргьорит, за да я попитам:

— Кого гледате така?

— Маргьорит Готие.

— Познавате ли я?

— Да, аз съм нейна модистка и съседка.

— Значи, вие живеете на улица Антен?

— Номер 7. Прозорецът на банята ѝ гледа към прозореца на моята баня.

— Казват, че била прелестна.

— Не я ли познавате?

— Не, но бих искал да се запозная.

— Искате ли да ѝ кажа да дойде в нашата ложа?

— Не, предпочитам да ме представите у тях.

— У тях?

— Да.

— Това е по-трудно.

— Защо?

— Защото тя е покровителствувана от един много ревнив стар херцог.

— „Покровителствувана“ е прекрасно казано.

— Да, покровителствувана — отвърна Прюданс. — На бедния старец ще му бъде доста трудно да ѝ бъде любовник.

Тогава Прюданс ми разказа как Маргьорит се запознала с херцога в Банер.

— Затова ли е сама? — продължих аз.

— Разбира се.

— Но кой ще я изпрати?

— Той.

— Значи, той ще дойде да я вземе.

— След малко.

— А вас кой ще ви придружи?

— Никой.

— Предлагам услугите си.

— Но вие сте с приятел, струва ми се.

— Значи, и двамата си предлагаме услугите.

— Какво представлява вашият приятел?

— Очарователно момче, много остроумен. Той ще бъде възхитен да се запознае с вас.

— Е добре, уговорихме се, ще си тръгнем и четиримата след тази пиеса, защото съм гледала последната.

— Съгласен съм, ще предупредя приятеля си.

— Идете.

— Ах! — извика Прюданс в момента, когато се канех да изляза.

— Ето херцогът влиза в ложата на Маргьорит.

Погледнах.

И наистина един седемдесетгодишен мъж тъкмо седнаше зад младата жена и ѝ подаваше пакетче бонбони, в което тя веднага бръкна зарадвана, после го поднесе напред, като направи знак на Прюданс, което значеше: „Искате ли?“

„Не“ — поклати глава Прюданс.

Маргьорит прибра кесийката и като се обърна, започна да разговаря с херцога.

Разказът на всички тези подробности прилича на детинщина, но всичко, което се отнася до това момиче, е така живо в паметта ми, че не мога да не си го спомня днес.

Слязох да съобщя на Гастон за това, което бях уредил за него и за мен.

Той прие.

Напуснахме местата си, за да се качим в ложата на госпожа Дюверноа.

Тъкмо бяхме отворили вратата на партера, и трябваше да се отстраним, за да минат Маргьорит и херцогът, които си отиваха.

Бих дал десет години от живота си, за да бъда на мястото на това старче.

Като стигнаха до булеварда, херцогът я настани в един файтон, който той сам караше, и те изчезнаха, понесени от два прекрасни коня.

Ние влязохме в ложата на Прюданс.

Когато представлението свърши, слязохме и взехме обикновена кола, която ни откара на улица Антен номер 7. Пред вратата на къщата Прюданс ни предложи да се качим у тях, за да ни покаже своите модели, които ние не бяхме виждали и с които тя много се гордееше. Вие разбирате с каква готовност приех поканата.

Струваше ми се, че се приближавам малко по малко до Маргьорит. Скоро след това насочих разговора към нея.

— Старият херцог при вашата съседка ли е? — попитах Прюданс.

— Не, навярно е сама.

— Но сигурно ужасно скучае — каза Гастон.

— Ние прекарваме почти всички вечери заедно или когато се върне, тя ме повиква. Маргьорит никога не си ляга преди два часа след полунощ, не може да заспи по-рано.

— Защо?

— Защото има болни бели дробове и почти винаги я тресе.

— Има ли любовници? — попитах аз.

— Никога не виждам някой да остава, след като си тръгнат; но не отговарям за това дали никой не идва, след като съм си отишла. Често срещам у тях някой си граф дьо Н., който смята, че ще постигне нещо, като я посещава в 11 часа и като ѝ изпраца колкото ѝ се ще бижута; но тя не може да го гледа. Маргьорит греши, той е много богат младеж. Напразно ѝ повтарям: „Скъпо дете, това е човекът, който ви трябва!“ Обикновено тя ме слуша, но в този случай ми обръща гръб и отговаря, че е много глупав. Че е глупав, съгласна съм, но с него тя би била обезпечена, докато този стар херцог може всеки момент да умре. Старците са егоисти; неговото семейство непрекъснато го упреква за привързаността му към Маргьорит: това са две причини да не ѝ завещае нищо. Аз я съветвам, но тя ми отговаря, че след смъртта на херцога винаги ще има време да вземе графа за любовник. Не винаги е весело — продължи Прюданс — да се живее, както тя живее. Знам, че на мен този живот няма да ми допадне и бързо ще изпъдя старика. Този старец е досаден; нарича я своя дъщеря, грижи се за нея като за

дете и непрекъснато я следи. Сигурна съм, че сега един от слугите му обикаля навън, за да види кой излиза и преди всичко кой влиза.

— Ах! Нещастната Маргьорит — каза Гастон, седна пред пианото и засвири валс. — Не знаех това. Но виждах, че от известно време не е така весела.

— Тихо! — каза Прюданс, като се послуша.

Гастон спря.

— Струва ми се, че ме вика.

Ослушахме се.

И наистина един глас викаше Прюданс.

— Хайде, господа, вървете си — каза ни госпожа Дюверноа.

— А, значи, така разбирате вие гостоприемството — каза Гастон, като се смееше. — Ще си тръгнем, когато ние сметнем за необходимо.

— Защо да си тръгваме?

— Аз отивам при Маргьорит.

— Ние ще чакаме тук.

— Това не може да стане.

— Тогава ще дойдем с вас.

— А това пък още по-малко.

— Аз познавам Маргьорит — каза Гастон — и мога да я посетя.

— Но Арман не я познава.

— Ще го представя.

— Това е невъзможно.

Отново чухме гласа на Маргьорит, която продължаваше да вика Прюданс.

Тя изтича в банята си, а аз и Гастон я последвахме. Прюданс отвори прозореца.

Ние се скрихме така, че да не се виждаме отвън.

— Вече десет минути ви викам — каза Маргьорит през прозореца си с почти заповеднически тон.

— Какво има?

— Искам да дойдете веднага.

— Защо?

— Защото граф дьо Н. е още тук и ужасно ми досажда.

— Сега не мога.

— Кой ви пречи?

— Имам гости, двама млади хора, които не искат да си тръгнат.

— Кажете им, че трябва да излезете.

— Казах им.

— Е, тогава оставете ги у вас; като видят, че излизате, ще си отидат.

— След като обърнат всичко наопаки.

— Но какво искат?

— Искат да ви видят.

— Как се казват?

— Вие познавате единия: господин Гастон Р.

— Ах, да, познавам го. А другия?

— Господин Арман Дювал. Не го ли познавате?

— Не, но въпреки това го доведете; предпочитам всеки друг пред графа. Чакам ви, елате бързо.

Маргьорит затвори прозореца си и Прюданс своя. Маргьорит, която си бе спомнила за момент физиономията ми, не си спомняше името ми. Бих предпочел спомен в моя вреда, отколкото забрава.

— Знаех си аз — каза Гастон, — че ще бъде очарована да ни види.

— Очарована не е точната дума — отвърна Прюданс, като си слагаше шала и шапката. — Тя ви приема, за да отпрати графа. Гледайте да бъдете по-мили от него, ако не, познавам Маргьорит — ще се скара с мен.

Ние последвахме Прюданс по стълбите. Аз треперех. Струваше ми се, че това посещение щеше да има огромно значение за живота ми.

Бях още по-развълнуван, отколкото при представянето ми в ложата на Опера-Комик.

Като стигнахме до вратата на апартамента, който познавате, сърцето ми биеше толкова силно, че не можех да мисля.

Няколко акорда на пиано достигнаха до нас.

Прюданс позвъни.

Пианото замлъкна.

Една жена, която имаше по-скоро вид на дама за компания, отколкото на домашна прислужница, дойде да ни отвори.

Минахме в салона, оттам в будоара, който по това време бе такъв, какъвто сте го видели по-късно.

Един млад човек се бе облегал на камината.

Маргьорит, седнала пред пианото, оставяше пръстите си свободно да се движат по клавишите и започваше музикални откъси, които не довършваше.

Скука лъхаше от тази сцена; за мъжа тя идеше от съзнанието за собственото му нищожество, а за жената — от посещението на тази печална личност.

Като чу гласа на Прюданс, Маргьорит стана и се приближи към нас, след като бе отправила поглед, изпълнен с благодарност към госпожа Дюверноа.

Тя ни каза:

— Влезте, господа, и бъдете добре дошли.

9

— Добър вечер, скъпи Гастон — каза Маргьорит на моя другар.
— Много се радвам да ви видя. Защо не дойдохте в ложата ми в театър „Вариете“?

— Страхувах се да не бъда натрапник.

— Приятелите — и Маргьорит наблегна на тази дума, като че ли искаше присъстващите да разберат, че въпреки интимния начин, по който го посрещна, Гастон беше и винаги е бил само приятел, — приятелите никога не са натрапници.

— Тогава ще ми позволите да ви представя господин Арман Дювал!

— Вече бях разрешила на Прюданс да го направи.

— Всъщност, госпожо — казах аз тогава, като се поклоних и успях да издам горе-долу разбираеми звуци, — вече имах честта да ви бъда представен.

Прелестните очи на Маргьорит като че ли се поровиха из спомените ѝ, но тя не си спомни нища или се направи, че не си спомня.

— Госпожо — продължих тогава аз, благодарен съм ви, че сте забравили това първо запознанство, защото бях много смешен и навярно съм ви се сторил твърде скупен. Това беше преди две години в Опера-Комик, аз бях с Ернест дьо...

— Ах, спомням си! — каза Маргьорит с усмивка. — Не вие бяхте смешен, а аз бях заядлива, каквато съм и сега, но по-малко. Простихте ли ми, господине?

Тя ми подаде ръка и аз я целунах.

— Да, наистина — продължи тя. — Представете си, аз имам лошия навик да смущавам хората, които виждам за първи път. Много е глупаво. Лекарят ми каза, че това е, защото съм нервна и вечно болна: вярвайте на лекаря.

— Но вие изглеждате много добре.

— О, аз бях много болна.

— Знам.

— Кой ви каза това?

— Всички го знаеха. Често идвах да се осведомявам за здравето ви и с удоволствие научих за оздравяването ви.

— Никога не са ми предавали визитната ви картичка.

— Никога не съм я оставял.

— Да не би вие да сте този млад човек, който по време на боледуването ми е идвал всеки ден да се осведомява за състоянието ми и никога не пожелал да каже името си?

— Да, аз съм.

— Тогава вие сте не само много добър. Вие сте благороден. Графе, вие не бихте направили това — добави тя, като се обърна към господин дьо Н. и отправи към мен един от онези погледи, чрез които жените допълват мнението си за един мъж.

— Аз ви познавам само от два месеца — отвърна графът.

— А господинът ме познава едва от пет минути. Вие винаги говорите глупости.

Жените са безпощадни към хората, които те не обичат.

Графът се изчерви и прехапа устни.

Стана ми жал за него, защото той изглеждаше влюбен като мен и грубата откровеност на Маргьорит навярно го правеше много нещастен, особено в присъствието на двама непознати.

— Вие свирехте, когато влязохме — казах аз тогава, за да променя разговора. — Ще ми доставите ли удоволствието да се отнасяте към мен като към стар познат и не бихте ли продължили?

— О! — каза тя, като се тръшна на канапето и ни покани да седнем. — Гастон знае добре как свиря. Когато съм сама с графа, може, но не бих искала да ви накарам да изтърпите такова мъчение.

— Вие имате такова предпочитание към мен? — възрази графът с усмивка, на която се мъчеше да придаде изтънчен и ироничен израз.

— Напрасно ме упрекувате — това е единственото ми предпочитание към вас.

Ясно беше, че този младеж няма да има думата. Той отправи истински умолителен поглед към младата жена.

— Е, кажете, Прюданс — продължи Маргьорит, — направихте ли това, за което ви помолих?

— Да.

— Добре, ще ми разкажете по-късно. Трябва да поговорим. Няма да си тръгнете, преди да съм ви казала нещо.

— Ние сме може би нетактични — казах тогава аз. — И сега, когато ние или по-точно аз успях да издействувам второ представяне, за да се забрави първото, то ние с Гастон ще се оттеглим.

— За нищо на света. Аз не казвам това за вас. Напротив, искам вие да останете.

Графът извади много елегантен часовник и погледна часа.

— Време е за клуба — каза той.

Маргьорит не отговори нищо.

Тогава той се отдели от камината и се приближи до нея:

— Довиждане, госпожо.

Маргьорит стана.

— Довиждане, драги графе, вече си тръгвате?

— Да, страхувам се, че ви отегчавам.

— Вие не ме отегчавате днес повече, отколкото през другите дни.

Кога ще ви видим пак?

— Когато ми разрешите.

— Тогава сбогом!

Признайте, това бе жестоко.

За щастие графът беше твърде добре възпитан и имаше чудесен характер. Той не отвърна, а само целуна ръката, която Маргьорит му подаде небрежно, и излезе, след като ни поздрави.

Когато излизаше, той погледна Прюданс.

Тя повдигна рамене с вид, който означаваше:

„Какво искате, направих всичко, каквото можах.“

— Нанин, освети пътя на господин графа.

Чухме как външната врата се отвори и затвори.

— Най-сетне! — извика Маргьорит, като се появи отново. — Отиде си. Това момче ми действа ужасно на нервите.

— Но, мила — каза Прюданс, — вие наистина сте много лоша с него, а той е толкова добър и внимателен към вас. Ето на камината часовник, който той ви е подарил и който, сигурна съм, му е струвал най-малко хиляда екю.

Госпожа Дюверноа се бе приближила до камината и си играеше със скъпоценния предмет, за който говореше, като го гледаше алчно.

— Скъпа — каза Маргьорит, като седнаше пред пианото, — когато претеглям, от една страна, това, което ми дава, и от друга — това, което ми говори, намирам, че неговите посещения му излизат евтино.

— Това нещастно момче е влюбено във вас.

— Ако трябваше да слушам всички, които са влюбени в мен, нямаше да имам време дори да вечеряам.

Тя посвири малко, след което се обърна и ни каза:

— Ще пийнете ли нещо? Аз бих пийнала малко пунш.

— А аз бих хапнала пиле — каза Прюданс. — Какво бихте казали, ако вечеряме?

— Точно така, да отидем да вечеряме — каза Гастон.

— Не, тук ще вечеряме.

Маргьорит позвъни. Нанин влезе.

— Прати да ни донесат нещо за вечеря.

— Какво?

— Каквото искаш, само че бързо, бързо.

Нанин излезе.

— Точно така — каза Маргьорит, като подскочеше като дете. — Ще вечеряме. Колко е досаден този глупак графът.

Колкото повече гледах тази жена, толкова повече ме очароваше. Тя беше прекрасна. Дори в нейната слабост имаше изящество.

Съзерцавах я.

Би ми било трудно да обясня какво ставаше с мен. Бях изпълнен със снизхождение към живота ѝ, бях възхитен от красотата ѝ. Това доказателство за нейното безкористие — че не приемаше един млад, елегантен и богат мъж, готов да се разори за нея — извиняваше в очите ми всичките ѝ минали грешки.

В тази жена имаше някаква душевна чистота.

Виждаше се, че бе още в началото на порока. Уверената ѝ походка, гъвкавото ѝ тяло, розовите ѝ разтворени ноздри, големите ѝ очи с леки сини сенки разкриваха една от онези пламенни натури, които разнасят около себе си ухание на сладост като мускалите на Изтока — дори и здраво запушени, те издават аромата на парфюма, който съдържат.

С една дума, поради природата ѝ или поради болестното ѝ състояние от време на време в очите на тази жена проблясваха мълниеносни желания, чието осъществяване би било божествено

откровение за този, когото тя би обичала. Само че тези, които бяха обичали Маргьорит, вече нямаха брой, а онези, които тя бе обичала — все още не съществуваха.

В това момиче човек откриваше девицата, която случайно е станала куртизанка, и от друга страна, се виждаше, че малко е необходимо на куртизанката, за да бъде най-влюбената и най-чиста девица. Маргьорит притежаваше все още гордост и независимост: две чувства, които, ако ги накърните, могат да направят това, което върши целомъдрието. Аз мълчах. Душата и сърцето ми бяха изпълнени с възхищение.

— Значи — продължи изведнъж тя, — вие идвахте да се осведомявате за състоянието ми, когато бях болна?

— Да.

— Знаете ли, че това е много красиво! И какво мога да направя за вас, за да ви се отблагодаря?

— Да ми позволите да ви виждам от време на време.

— Когато желаете от пет до шест и от единадесет до полунощ. Гастон, изсвирете ми „Покана за танц“.

— Защо?

— Първо, за да ми доставите удоволствие, и после, защото не мога да го изсвирия сама.

— Какво ви затруднява?

— Третата част, пасажът в диез.

Гастон стана, седна пред пианото и засвири тази прекрасна мелодия на Вебер, чиито ноти бяха разтворени на пулта.

Маргьорит, облегната с една ръка на пианото, гледаше в нотната тетрадка, следеше с поглед всяка нота и я изпяваше тихо и когато Гастон стигна до посочения пасаж, тя затананика, движейки пръстите си по гърба на пианото.

— Ре, ми, ре, до, ре, фа, ми, ре — ето това не мога да изсвирия. Повторете.

Гастон повтори, след което Маргьорит му каза:

— Сега ме оставете и аз да опитам.

Тя седна пред пианото и на свой ред изсвири този пасаж, но непослушните ѝ пръсти бъркаха винаги една от нотите.

— Възможно ли е — каза тя с истинска детска упоритост — да не мога да изсвирия този пасаж! Вярвате ли, понякога стоя до два часа

сутринта над него! И като си помисля, че този глупак графът го свири прекрасно, и то без ноти, струва ми се, че това именно ме вбесява срещу него.

И тя повтори пак, но все със същия резултат.

— Дявол да ги вземе и Вебер, и музиката, и пианото! — каза тя, като запрати нотите на другия край на стаята. — Възможно ли е да не мога да изсвирия осем диеза последователно!

И тя скръсти ръце, като ни гледаше и тропаше с крак.

Кръв заля бузите ѝ и лека кашлица разтвори устните ѝ.

— Хайде, хайде — каза Прюданс, която беше свалила шапката си и пригладдаше сресаната си на път коса пред огледалото. — Пак ще се ядосате и ще ви прилошее. Хайде да вечеряме, това е по-добре. Аз умирам от глад.

Маргьорит отново позвъни, после пак седна на пианото и запя полугласно някаква неприлична песен, чийто акомпанимент не сбърка никъде.

Гастон също знаеше тази песен и те направиха нещо като дует.

— Не пейте тези мръсотии — казах аз приятелски на Маргьорит с молба в гласа.

— О! Колко сте целомъдрен! — каза ми тя, като се усмихна и ми подаде ръка.

— Не заради мен, а заради вас.

Маргьорит направи едно движение, с което искаше да каже: „О, аз отдавна съм се простила с целомъдрието.“

В този момент се появи Нанин.

— Готова ли е вечерята? — попита Маргьорит.

— Да, госпожо, след малко.

— Всъщност — каза ми Прюданс — вие не сте разгледали апартамента. Елате да ви го покажа.

Вие знаете, салонът беше приказен.

Маргьорит ни придружи за малко, после повика Гастон и отиде с него в трапезарията, за да провери дали вечерята е сложена.

— Я виж ти! — каза високо Прюданс, като видя на една етажерка фигурка от порцелан и я взе в ръце. — Не знаех, че имате такова човече!

— Кое?

— Едно овчарче, което държи клетка с птичка.

— Вземете го, ако ви харесва.

— О! Боя се, че ще ви липсва.

— Исках да го дам на камериерката си. Намирам го отвратително; но щом ви харесва, вземете го.

Прюданс видя само подаръка, но не и начина, по който бе направен. Тя сложи човечето настрана и ме заведе в будоара, където ми показа два малки портрета един до друг, и ми каза:

— Ето граф дьо Г., който беше много влюбен в Маргьорит. Той ѝ създаде име в обществото. Познавате ли го?

— Не. А този? — попитах аз, като посочих другия портрет.

— Това е малкият виконт дьо Л. Той бе принуден да замине.

— Защо?

— Защото бе почти разорен. Ето един, който обичаше Маргьорит!

— И тя сигурно го е обичала.

— Тя е толкова странно момиче, никога не знаеш какво да мислиш. Вечерта в деня на заминаването му както обикновено тя беше на представление, макар че при заминаването бе плакала.

В това време Нанин влезе и съобщи, че вечерята е сложена.

Когато влязохме в трапезарията, Маргьорит се беше облегла на стената, Гастон държеше ръцете ѝ и тихо ѝ говореше:

— Вие сте луд — отвърна му Маргьорит. — Знаете много добре, че не ви искам. Не може да искате от жена като мен, която познавате вече две години, да ви стане любовница. Ние или се отдаваме веднага, или никога. Хайде, господа, на масата.

И като се отскубна от ръцете на Гастон, Маргьорит го настани да седне от дясната ѝ страна, мен от лявата и после каза на Нанин:

— Преди да седнеш, поръчай в кухнята, ако някой звъни, да не се отваря.

Това нареждане бе дадено в един часа след полунощ.

На тази вечеря се смяхме, пихме и ядохме много.

След известно време веселието беше достигнало до крайни предели и от време на време се казваха думи, които някои намират за забавни, но омърсяват устата на този, който ги изрича. Обаче Нанин, Прюданс и Маргьорит ги посрещаха с шумно одобрение. Гастон се забавляваше искрено; той беше добро момче, но характерът му бе малко похабен от придобитите навици. По едно време и на мен ми се

прииска да се развлека, сърцето и мисълта ми да бъдат безразлични към зрелището, което се разкриваше пред очите ми, и да взема участие в тази веселба, която, изглежда, бе едно от ястията на вечерята. Но малко по малко аз се откъснах от този шум, чашата ми стоеше пълна и ми ставаше почти тъжно, когато виждах това красиво, двадесетгодишно създание да пие, да говори като хамалин и да се смее още повече, колкото по-безобразни думи се говореха.

Но тази веселост, този начин да се приказва и да се пие, които у другите сътрапезници изглеждаха последица от разврат, от навик или от прасилване, у Маргьорит, струваше ми се, беше някаква нужда да забрави, някаква треска, нервна възбуда. При всяка чаша шампанско бузите ѝ се покриваха с трескава червенина, леката кашлица в началото на вечерята постепенно бе станала доста силна и я принуждаваше да отмята глава на облегалката на стола и да притиска с ръце гърдите си всеки път, когато се закашляше.

Страдах заради болката, която навярно тези всекидневни прекалени развлечения предизвикваха в този крехък организъм.

После се случи това, което бях предвидил и от което се боях. Към края на вечерята един пристъп, много по-силен от досегашните, разтърси Маргьорит. Струваше ми се, че гърдите ѝ се раздират отвътре.

Нещастното момиче стана червено, затвори очи от болка и поднесе към устните си кърпата, на която се появи капка кръв. Тогава Маргьорит стана и изтича в будоара си.

— Какво ѝ стана на Маргьорит? — попита Гастон.

— Много се смя и сега храчи кръв — каза Прюданс. — О! Не е страшно, това ѝ се случва всеки ден. Ще се върне. Нека да я оставим сама, тя предпочита това.

Що се отнася до мен, аз не можах да издържа и за голяма изненада на Прюданс и Нанин, които ми викаха да се върна, отидох при Маргьорит.

10

Стаята, където тя се бе уединила, бе осветена само от една свещ, поставена на масата. Маргьорит се беше проснала на голямо канапе, роклята ѝ бе разкопчана, беше поставила едната си ръка върху сърцето, а другата висеше свободно. На масата имаше сребърно легенче, до половината пълно с вода; и тази вода беше изпъстрена с кървави нишки.

Маргьорит беше много бледа и се мъчеше с полуотворена уста да си поеме дъх. На моменти гърдите ѝ се издигаха от дълбока въздишка, която, изглежда, я облекчаваше малко и за няколко секунди успокояваше болката ѝ.

Приблжих се до нея, без тя да се помръдне, седнах и взех ръката ѝ, която бе отпусната на канапето.

— А, вие ли сте? — каза ми тя с усмивка.

Изглежда, лицето ми е изразявало тревога, защото тя добави:

— Вие също ли сте болен?

— Не, а вие страдате ли още?

— Много малко. — И тя избърса с кърпичката си насълзените си от кашлицата очи. — Вече свикнах с това.

— Вие се убивате, госпожо — казах ѝ тогава с развълнуван глас. — Бих искал да бъда ваш приятел, ваш роднина, за да ви заставя да си пазите здравето.

— Ах! Наистина не си заслужава да се безпокоите — отвърна тя горчиво. — Вижте дали другите се интересуват от мен. Те знаят добре, че тази болест не може да се лекува.

След това стана, взе свещта, постави я върху камината и се огледа в огледалото.

— Колко съм бледа! — каза тя, като закопча роклята си и прекара пръсти през разрошените си коси. — Голяма работа! Хайде на масата. Идвате ли?

Но аз бях седнал и не се помръднах.

Тя разбра колко ме бе развълнувала тази сцена, защото се приближи до мен, подаде ми ръка и каза:

— Хайде, елате.

Взех ръката ѝ и я целунах, като я намокрих, без да искам, с две дълго сдържани сълзи.

— Ама вие сте голямо дете! — каза тя, като седна отново до мен. — Сега пък плачете. Какво ви е?

— Сигурно ви изглеждам глупав, но това, което току-що видях, ми причини голяма болка.

— Вие сте много добър! Какво да се прави? Не мога да спя и наистина трябва да се забавлявам. И после момичета като мен... едно повече или едно по-малко, какво значение има това? Лекарите ми казват, че кръвта, която храча, идва от бронхите. Давам си вид, че им вярвам, това е всичко, което мога да направя за тях.

— Слушайте, Маргьорит — казах тогава в изблик, който не можах да сдържа, — не знам какво влияние ще окажете върху моя живот, но знам, че в този час за никого, дори за сестра си, не се интересувам толкова, колкото за вас. Така е, още откакто ви видях за първи път. Затова, за бога, лекувайте се и заживейте по друг начин.

— Ако се лекувам, ще умра. Поддържа ме трескавият живот, който водя. И после лекуването е за жени от висшето общество, които имат семейство и приятели. А ние, щом не можем повече да служим на тщеславието или удоволствието на любовниците си, те ни изоставят и след дългите дни следват дълги нощи. Хайде, знам много добре това. Бях два месеца на легло, след три седмици никой не идваше да ме види.

— Вярно, че не съм ви никакъв — продължих аз, — но ако искате, ще ви гледам като брат, няма да се отделям от вас и ще ви излекувам. А когато се почувствувате здрава, ако желаете, ще започнете отново живота, който водите. Но аз съм сигурен, че ще предпочетете едно спокойно съществуване, което ще ви направи пощастлива и ще ви запази красива.

— Вие мислите така тази вечер, защото сте изпаднали в умиление от виното, но не ще имате търпението, с което се хвалите.

— Позволете ми да ви кажа, Маргьорит, че през двата месеца, през които бяхте болна, аз идвах всеки ден да се осведомявам за здравето ви.

— Наистина, но защо не се качвахте при мен?

— Защото тогава не ви познавах.

— Трябва ли да се притеснява човек с момиче като мен?

— Човек трябва да се съобразява винаги с всяка жена. Такова е поне моето мнение.

— И така, вие ще ме лекувате.

— Да.

— Ще стоите всеки ден до мен?

— Да.

— И дори през ноща?

— Толкова време, колкото не ще ви досаждам.

— Как наричате вие това?

— Преданост.

— И откъде идва тази преданост?

— От непреодолимата симпатия, която изпитвам към вас.

— Значи, вие сте влюбен в мен? Кажете го веднага, така е много по-просто.

— Възможно е, но ако трябва да ви го кажа някой ден, то няма да е днес.

— Най-добре ще направите да не ми го казвате никога.

— Защо?

— Защото от това признание биха последвали две неща.

— Кои?

— Или няма да приема любовта ви и тогава ще ми се сърдите, или ще я приема и тогава ще имате тъжна любовница; една нервна жена, болна, тъжна, с веселост, по-тъжна от скръбта, жена, която храчи кръв и пропилява по сто хиляди франка на година. Такава жена е добра за стар богаташ като херцога. Но е твърде досадна за един млад човек като вас и доказателство за това е, че всички млади любовници, които съм имала, бързо са ме напусkali.

Нищо не отвърщах: слушах. Тази откровеност, която беше почти изповед, този мъчителен живот, който съзирах под прикритието на златистия воал и от чиято действителност клетото момиче търсеше забрава в разврата, пиянството и безсънните нощи, всичко това ми правеше такава силно впечатление, че не намирах думи.

— Хайде — продължи Маргьорит, — говорим детинщини. Дайте ми ръка и да отидем в трапезарията. Не трябва да разберат какво

означава нашето отсъствие.

— Идете, ако желаете, но аз ви моля за разрешение да остана тук.

— Защо?

— Защото вашата веселост ме кара да страдам.

— Тогава ще бъда тъжна.

— Маргьорит, позволете ми да ви кажа нещо, което навярно често са ви казвали, и навикът да го слушате може би ще ви попречи да повярвате, но то е напълно вярно и аз никога повече няма да ви го повторя.

— Какво е то?... — каза тя, усмихвайки се като майка, която ще чуе някоя прищявка от детето си.

— Откакто ви видях, не знам как, нито защо, вие влязохте в моя живот. Напразно гонех вашия образ от мислите си — той винаги отново се появяваше. Днес, когато ви срещнах, след като две години не бях ви виждал, вие наложихте над сърцето и съзнанието ми още по-голяма власт. И накрая сега, когато ме приехте, когато ви познавам, когато са ми известни всички ваши странности, вие ми станяхте необходима и ще полудея не само ако не ме обичате, но и ако не ме оставите да ви обичам.

— Но, нещастнико, ще ви кажа това, което казваше госпожа Д. Трябва да сте много богат! Нима не знаете, че аз харча шест-седем хиляди франка на месец и че тези разходи са станали необходимост за живота ми. Не знаете ли, бедни ми приятелю, че за кратко време ще ви разоря и вашето семейство ще ви спре издръжката, за да ви научи как се живее с жена като мен. Обичайте ме като добър приятел, но не по друг начин. Идвайте ми на гости, ще се смеем, ще говорим, но не ме надценявайте, защото не струвам много. Вие имате добро сърце, имате нужда от обич, вие сте много млад и много чувствителен, за да живеете в нашия свят. Вземете за любовница омъжена жена. Виждате, че съм добро момиче и че ви говоря искрено.

— Ах! Какво, по дяволите, правите тук? — извика Прюданс, която не бяхме чули да се приближава и която се появи на прага на стаята с полуразчорлени коси и разкопчана рокля. В този безпорядък виждах ръката на Гастон.

— Водим разумен разговор — каза Маргьорит. — Оставете ни за малко, скоро ще дойдем при вас.

— Добре, добре, приказвайте си, деца мои — каза Прюданс, като си тръгна и затвори вратата, сякаш за да подчертае смисъла на думите си.

— Значи, се разбрахме — продължи Маргьорит, когато останахме сами. — Вие няма повече да ме обичате.

— Ще замина.

— Толкова ли е сериозно?

Бях отишъл твърде далеч, за да отстъпвам, а и това момиче ме вълнуваше. Тази смесица от веселост, тъга, простодушие, проституция, дори тази болест, която, изглежда, бе развила у нея чувствителност на възприятията и изострила нервите ѝ, всичко ме караше да разбирам, че ако не взема надмощие още от самото начало върху тази повърхностна и нехайна натура, тя е изгубена за мен.

— Значи, това, което говорите, е сериозно! — каза тя.

— Много сериозно.

— Но защо не сте ми го казали по-рано?

— Кога да ви го кажа?

— На другия ден, след като ми бяхте представи в Опера-Комик.

— Мисля, че щяхте много лошо да ме приемете, ако бях дошъл да ви видя.

— Защо?

— Защото се показах глупав предната вечер.

— Това е вярно, но вие вече ме обичахте по това време.

— Да.

— Но това не ви попречи след представлението да отидете да си легнете и да спите много спокойно. Знаем ние какво представлява такава голяма любов.

— Лъжете се. Знаете ли какво правих вечерта след представлението?

— Не.

— Чаках ви пред кафе „Аngle“. Проследих файтона, който ви откара вас и вашите трима приятели, и когато ви видях да слизате и да се прибирате сама, бях много щастлив.

Маргьорит се разсмя.

— За какво се смеете?

— За нищо.

— Кажете ми, моля ви, или ще помисля, че отново ми се надсмивате.

— Няма ли да се разсърдите?

— С какво право ще се разсърдя?

— Е добре, имаше причина да се прибера сама.

— Каква?

— В къщи ме очакваха.

Да беше ми забила нож, нямаше да ме нарани по-дълбоко. Станах и ѝ подадох ръка.

— Сбогом — казах ѝ аз.

— Знаех си, че ще се разсърдите — каза тя. — Мъжете страстно желаят да научат това, което трябва да им причини мъка.

— Не, моля ви — добавих аз студено, като че исках да докажа, че завинаги съм излекуван от моята страст. — Уверявам ви, не съм сърдит. Съвсем естествено е някой да ви чака, както е съвсем естествено да си тръгна в три часа сутринта.

— И вас ли ви чакат в къщи?

— Не, но трябва да си вървя.

— Тогава сбогом.

— Вие ме гоните?

— Ни най-малко.

— Защо ми причинявате болка?

— Каква болка съм ви причинила?

— Казвате ми, че някой ви е очаквал в къщи.

— Не можах да се сдържа да не се изсмея при мисълта, че сте били толкова щастлив, като сте ме видели да се прибирам сама, когато за това си имаше такава добра причина.

— Често се радваме на някоя детинщина и не е хубаво да помрачаваме тази радост, докато, ако я оставим, можем да направим още по-щастлив този, който я изпитва.

— Но с кого си мислите вие, че имате работа? Аз не съм нито девица, нито херцогиня. Познавам ви едва от днес и не съм длъжна да ви давам сметка за своите действия. Да предположим, че един ден стана ваша любовница, трябва да знаете добре, че преди вас съм имала други. Ако отсега ми правите сцени на ревност, какво ли ще бъде после, ако въобще съществува това „после“! Никога не съм виждала мъж като вас.

— Защото никой никога не ви е обичал като мен.

— Я кажете откровенно, наистина ли ме обичате?

— Мисля, че колкото е въобще възможно да се обича.

— И това продължава от...

— От един ден, преди три години, когато ви видях да слизате от колата си и да влизате в магазина на Сюз.

— Знаете ли, че това е много красиво? Добре, какво трябва да направя, за да се отплатя за тази голяма любов?

— Трябва малко да ме обичате — казах аз с разтуптяно сърце, което почти ми пречеше да говоря. Въпреки полуироничните усмивки, които придружаваха целия този разговор, струваше ми се, че Маргьорит започваше да споделя моето вълнение и че аз се приближавах до дългоочаквания момент.

— Е, ами херцога?

— Кой херцог?

— Моят стар ревнивец.

— Той нищо няма да научи.

— Ами ако разбере?

— Ще ви прости.

— А не! Ще ме изостави и какво ще стане с мен?

— Но вие вече рискувате да ви изостави.

— Откъде знаете?

— От нареждането ви да не пускат никого тази нощ.

— Да, наистина. Но този, за когото се отнасяше, е сериозен приятел.

— На когото никак не държите, защото му затваряте вратата на вашия дом в такъв час.

— Не ме упреквайте за това, защото го направих, за да приема вас и вашия приятел.

Малко по малко се бях приближил до Маргьорит, бях обхванал талията ѝ и чувствувах леката тежина на гъвкавото ѝ тяло върху ключените си ръце.

— Ако знаете колко ви обичам! — казах ѝ тихо.

— Наистина ли?

— Кълна ви се.

— Добре, ако ми обещаете да изпълнявате всичките ми желания без възражение, без да ми правите нито една забележка, без да ме

разпитвате, може би ще ви обикна.

— Обещавам всичко, което искате!

— Но ви предупреждавам, че искам да бъда свободна да правя каквото си ща, без да ви давам ни най-малко обяснение за живота си. Отдавна търся млад любовник, без воля, влюбен и доверчив, когото да обичам, без всякакви претенции от негова страна. Не успях да намеря такъв. Вместо да бъдат доволни, че им се дава това, което дълго време едва са се надявали да получат някой ден, мъжете изискват от любовниците си сметка за настоящето, миналото и дори за бъдещето. Постепенно те свикват с любовницата си, искат да я командуват и колкото повече се удовлетворяват желанията им, толкова по-взискателни стават. И ако сега се решавам да взема нов любовник, искам той да притежава три доста редки качества: да бъде доверчив, покорен и скромнен.

— Добре, ще бъда такъв, какъвто искате.

— Ще видим.

— А кога „ще видим“?

— По-късно.

— Защо?

— Защото — каза Маргьорит, като се отскубна от ръцете ми и взе от голям букет червени камелии, донесени сутринта, една камелия и ми я закачи на ревера, — защото договорите не винаги могат да се изпълняват в деня, в който се подписват.

Не бе трудно да разбере.

— И кога ще ви видя пак? — попитах Маргьорит, като я притиснах в обятията си.

— Когато тази камелия промени цвета си.

— А кога ще промени цвета си?

— Утре между единайсет и полунощ. Доволен ли сте?

— И ме питате?

— Нито дума за това на вашия приятел, нито на Прюданс, нито на когото и да било.

— Обещавам ви.

— Сега ме целунете и да отидем в трапезарията.

Подаде ми устните си, приглади отново косите си и ние излязохме от тази стая, тя — пеейки, а аз — почти луд от щастие.

В хола тя се спря и ми каза тихо:

— Сигурно ви се струва странно, че изглеждам готова да ви приема веднага. Знаете ли защо е така? Защото — продължи тя, като хвана ръката ми и я постави на сърцето си, чиито силни и безспирни удари почувствувах, — защото, тъй като ще живея по-малко от другите, аз се зарекох да живея по-бързо.

— Не ми говорете така, умолявам ви.

— Ох! Успокойте се — продължи тя, като се засмя. — Колкото и малко време да живея, ще живея по-дълго, отколкото вие ще ме обичате.

И влезе в трапезарията, като пееше.

— Къде е Нанин? — попита тя, като видя Прюданс и Гастон сами.

— Докато ви чака да си легнете, спи във вашата стая — отвърна Прюданс.

— Клетата! Съсипвам я! Хайде, господа, оттегляйте се, време е.

След десет минути Гастон и аз си тръгнахме. На сбогуване Маргьорит ми стисна ръка и остана с Прюданс.

— Е — попита ме Гастон, като излязохме навън, — какво ще кажете за Маргьорит?

— Тя е ангел и аз съм луд по нея.

— Така и предполагам. Казахте ли й го?

— Да.

— И тя обеща ли да ви повярва?

— Не.

— Не е като Прюданс.

— Тя обеща ли ви?

— Нещо повече, драги! Да не повярваш, още е доста запазена, тази дебела Дюверноа!

11

На това място на разказа Арман спря.

— Бихте ли затворили прозореца — каза ми той, — стана ми студено. През това време ще си легна.

Затворих прозореца. Арман, който беше още много слаб, свали халата си и легна. Известно време той лежеше като човек, уморен от дълго бягане или развълнуван от мъчителни спомени.

— Може би говорихте прекалено много — казах му аз. — Искате ли да си отида и да ви оставя да спите? Някой друг ден ще ми разкажете края на тази история.

— Доскуча ли ви?

— Напротив.

— Тогава ще продължа. Ако ме оставите сам, няма да заспя.

— Когато се върнах в къщи — продължи той, без да чувства нужда да се съсредоточи, дотолкова тези подробности бяха още пресни в паметта му, — не си легнах, а започнах да мисля за случилото се през деня. Срещата, запознаването, обещанието на Маргьорит, всичко беше станало толкова бързо, толкова неочаквано, че в някои моменти ми се струваше, че съм сънувал. Все пак не за първи път момиче като Маргьорит обещаваше да стане любовница на мъж още на другия ден след запознаването им.

Напразно разсъждавах така. Първото впечатление, което моята бъдеща любовница ми направи, беше толкова силно, че то все още не се бе заличило. А и самият аз упорствувах и не исках да видя в нея момиче, подобно на другите. И поради суетност, толкова присъща на всички мъже, бях готов да повярвам, че и тя непременно чувствава към мен същото влечение, което аз изпитвах към нея.

Обаче пред очите си имах много противоречиви примери и често бях чувал, че любовта за Маргьорит се бе превърнала в стока, поевтина или по-скъпа в зависимост от сезона.

Но, от друга страна, как да съгласувам тази ѝ репутация с непрекъснатите ѝ откази на младия граф, когото заварихме у тях? Ще

ми кажете, че той не ѝ е харесвал и че след като е имала такава великолепна издръжка от херцога, ако е искала да вземе друг любовник, то би предпочела мъж, който ѝ се нрави. Тогава защо не бе приела Гастон — очарователен, духовит, богат, а като че ли приемаше мен, когото бе намерила толкова смешен при първата ни среща?

Вярно е, че има мигновени случаи, които струват повече от едногодишно ухажване.

От всички, които бяха на вечерята, аз единствен се обезпокоих, когато тя стана от масата. Аз я бях последвал, бях се развълнувал до такава степен, че не можех да го скрия. Бях плакал, като ѝ целувах ръцете. Тези обстоятелства заедно с всекидневните ми посещения през двата месеца на боледуването ѝ може би я бяха накарали да види в мое лице мъж, различен от тези, които бе познавала дотогава. А може и да си е казала, че би могла да направи за една тъй всеотдайна любов това, което бе вършила толкова пъти, защото за нея подобно нещо вече нямаше никакво значение.

Всички тези предположения, както виждате, бяха твърде правдоподобни. Но каквато и да бе причината за нейното съгласие, едно нещо бе сигурно: тя се бе съгласила.

Аз бях влюбен в Маргьорит, щях да я притежавам и не можех да искам нищо повече от нея. Обаче, повтарям ви, въпреки че беше държанка, може би за да я опоектизирам, бях направил от тази обич безнадеждна любов и колкото повече приближаваше моментът, когато нямаше да има нужда дори вече да се надявам, толкова повече се съмнявах.

Не мигнах цяла нощ.

Не можех да се позная. Бях почти луд. Ту се намирах недостатъчно красив или не твърде богат, ту пък не много елегантен, за да притежавам такава жена, ту се чувствавах изпълнен със суетност при мисълта, че ще я притежавам: после започнах да се безпокоя, че за Маргьорит аз съм само един каприз за няколко дни и предчувствайки някакво нещастие от една бърза раздяла, си казвах, че може би ще бъде по-добре да не отида довечера у тях, да замина и да ѝ пиша за моите опасения. От тези мисли минавах към безгранични надежди и безкрайно доверие. Мечтаех невероятни неща за бъдещето. Казвах си, че тази жена ще дължи на мен физическото и моралното си

оздравяване, че ще прекарам целия си живот с нея и нейната любов ще ме направи по-щастлив и от най-девствената любов.

Накрая не бих могъл да ви повтора хилядите мисли, които ме вълнуваха и които постепенно угаснаха в съня, в който потънах на разсъмване.

Когато се събудих, беше два часът. Времето беше великолепно. Не си спомням животът някога да ми се е струвал по-красив и по-пълнен. Спомените от предната вечер изплуваха отново в съзнанието ми, без мрачни тонове, без пречки, весело придружени от надеждите за вечерта. Облякох се набързо. Бях доволен и готов за най-благородни постъпки. От време на време сърцето ми подскачаше в гърдите от радост и любов. Приятна треска ме обземаше. Вече не ме занимаваха разсъжденията, които ме бяха безпокоили, преди да заспя. Виждах само завършека, мислех само за часа, в който щях да видя отново Маргьорит.

Беше ми невъзможно да стоя в къщи. Стаята ми се струваше твърде тясна, за да побере щастието ми. Имах нужда от цялата природа, за да излея чувствата си.

Излязох от къщи.

Минах по улица Антен. Колата на Маргьорит я чакаше пред вратата. Тръгнах към Шан-з-Елизе. Обичах всички хора, които срещах, без дори да ги познавам.

Колко добър те прави любовта!

Вече един час се разхождах по Шан-з-Елизе, когато видях в далечината колата на Маргьорит. Не я познах, отгатнах, че е тя.

Преди да завие на ъгъла на Шан-з-Елизе, тя нареди на кочияша да спре — висок млад човек се отдели от една група, където разговаряше, за да отиде да попріказва с Маргьорит.

Те поговориха известно време. Младият човек се върна при приятелите си и конете потеглиха. Аз се бях приближил до групата и познах този, който бе разговарял с Маргьорит. Това бе граф дьо Ж., чийто портрет бях видял и за когото Пруданс ми бе казала, че Маргьорит дължала положението си на него.

Именно на него беше затворила снощи вратата на дома си. Предположих, че беше спряла купето, за да му даде обяснение за тази забрана, и едновременно с това се надявах, че е намерила някакъв нов предлог, за да не го приеме и следващата нощ.

Не знам как мина останалата част от деня. Разхождах се, пуших, разговарях, но в десет часа вечерта не си спомнях нито какво бях говорил, нито кого бях срещал.

Единственото, което си спомням, е, че когато се прибрах в къщи, отделих три часа за външността си и сто пъти погледнах моя часовник и стенния, които за съжаление вървяха еднакво.

Когато удари десет и половина, казах си, че е време да тръгвам.

Тогава живеех на улица Прованс: тръгнах по улица Мон-Блан, пресякох булеварда, тръгнах по улица Луи-льо-Гран, улица Пор-Маон и по улица Антен.

Погледнах прозорците на Маргьорит. Светеха.

Позвъних.

Попитах портиера дали госпожица Маргьорит Готие си е в къщи.

Той ми отговори, че тя никога не се прибира преди единадесет — единадесет и четвърт.

Погледнах часовника си.

Смятах, че съм вървял много бавно, но бях дошъл от улица Прованс до дома на Маргьорит само за пет минути.

Тогава започнах да се разхождам по тази улица без магазини и пуста по това време.

След половин час Маргьорит пристигна. Тя слезе от купето си и се огледа, като че ли търсеше някого.

Колата тръгна отново, понеже конюшните и заслонът не се намираха в къщата. В момента, когато Маргьорит се готвеше да позвъни, аз се приближих и ѝ казах:

— Добър вечер.

— Ах, вие ли сте? — каза ми тя с глас, който не звучеше много убедително, че се радва да ме види тук.

— Нали ми позволихте да дойда да ви видя днес?

— Вярно, бях забравила.

Тези думи променяха всичките ми сутрешни разсъждения, всичките ми надежди. Но аз започнах да свиквам с това отношение и не си тръгнах, което, разбира се, бих направил преди.

Влязохме.

Нанин беше предварително отворила вратата.

— Прюданс прибра ли се? — попита Маргьорит.

— Не, госпожо.

— Иди да кажеш да дойде при мен, щом се прибере. Преди това угаси лампата в салона и ако дойде някой, кажи, че не съм се прибрала и че няма да се прибирам тази вечер.

Тя изглеждаше заета с нещо и може би отегчена от някой досадник. Не знаех как да се държа. Маргьорит се отправи към спалнята си. Аз останах на мястото си.

— Елате — каза ми тя.

Свали шапката си, кадифеното си манто и ги хвърли на леглото. После се отпусна в едно широко кресло, близо до огъня, който караше да палят до началото на лятото, и ми каза, като си играеше с верижката на часовника си.

— Е, какво ново ще ми кажете?

— Нищо освен това, че не трябваше да идвам днес.

— Защо?

— Защото, изглежда, ви е неприятно и може би ви отегчавам.

— Не ме отегчавате, само че съм болна. Целия ден страдах, не съм спала и имам страшно главоболие.

— Искате ли да се оттегля, за да ви оставя да си легнете?

— О, можете да останете, ако искам да си легна, мога да направя това и пред вас.

В този момент някой позвъни.

— Кой ли идва пак? — каза тя нетърпеливо.

Няколко мига след това пак се позвъни.

— Няма ли кой да отвори? Трябва сама да отворя.

И наистина тя стана и ми каза:

— Чакайте тук.

Прекося апартамента и чух да отваря външната врата. Ослушах се.

Този, на когото беше отворила, се спря в трапезарията. При първите думи познах гласа на младия граф дьо Н.

— Как се чувствувате тази вечер? — попита той.

— Зле — отвърна сухо Маргьорит.

— Безпокоя ли ви?

— Може би.

— Как само ме посрещате! Какво съм ви направил, скъпа Маргьорит?

— Скъпи приятелю, нищо не сте ми направили. Аз съм болна, трябва да си легна и вие ще ми направите удоволствието да си отидете. Дразни ме това, че вече не мога да се прибера вечер, без да се появите пет минути по-късно. Какво искате? Да ви стана любовница? Слушайте, казах ви сто пъти, че ужасно ми досажда и че можете да се отнесете другаде. Днес ви повтарям за последен път: не ви искам, разбрахме се, нали? Сбогом. Ето Нанин се връща. Тя ще ви освети пътя. Лека нощ.

И без да добави дума, без да слуша мънканията на младия човек, Маргьорит се върна в стаята и затвори вратата, през която на свой ред Нанин влезе почти веднага.

— Слушай — каза ѝ Маргьорит, — на този глупак винаги ще казваш, че не съм в къщи или че не искам да го приема. В края на краищата омръзна ми да виждам непрекъснато хора, които искат от мене едно и също и като ми плащат, смятат, че са се издължили. Ако жените, които започват нашия срамен занаят, знаеха какво представлява, биха станали по-скоро камериерки. Но не. Суетността да притежават рокли, каляски, диаманти ги привлича. Вярваме на това, което слушаме, защото проституцията си има своята чест и малко по малко изхабяваме сърцето си, тялото си, красотата си. Боят се от нас като от див звяр, презират ни като парии, заобиколени сме само от хора, които взимат от нас повече, отколкото ни дават, и някой ден умираме като кучета, след като сме погубили другите и самите себе си.

— Хайде, госпожо, успокойте се — каза Нанин. — Зле сте с нервите тази вечер.

— Тази рокля ме притеснява — продължи Маргьорит и разкопча рязко телените копчета на корсажа си. — Дайте ми пеньоар. Какво става с Прюданс?

— Не се е прибрала, но ще ви я пратят веднага щом се върне.

— Ето още една — продължи Маргьорит, като съблече роклята си и облече бял пеньоар, — ето още една, която винаги ме намира, когато има нужда от мен, но не може да ми направи услуга от сърце. Знае, че чакам отговор още тази вечер, че ми е нужен, че съм неспокойна. Но съм сигурна, че се забавлява, без да се интересува от мен.

— Може би са я задържали.

— Донеси ни пунш.

— Пак ще си навредите — каза Нанин.

— Толкова по-добре. Донеси ми също плодове, пастет или пилешко крилце. Донеси ми нещо веднага, гладна съм.

Излишно е да ви описвам впечатлението, което ми направи тази сцена. Вие се досещате, нали?

— Ще вечеряте с мен — каза ми тя. — Докато чакате, вземете книгата. Ще отида за малко в банята.

Тя запали един свещник, отвори някаква врата до леглото си и изчезна. Започнах да размишлявам върху живота на това момиче и към любовта ми се прибави и жалост.

Разхождах се с широки крачки из тази стая и се бях замислил, когато влезе Прюданс.

— А, вие сте тук? — попита ме тя. — Къде е Маргьорит?

— В банята.

— Ще я почакам. Слушайте, тя ви намира очарователен. Знаехте ли това?

— Не.

— Не ви ли го загатна?

— Съвсем не.

— А защо сте тук?

— Дойдох ѝ на гости.

— В полунощ?

— Защо не?

— Шегаджия!

— Дори ме посрещна много лошо.

— Ще ви посрещне по-добре.

— Мислите ли?

— Нося ѝ хубава новина.

— Това е добре. Значи, тя ви е говорила за мен?

— Снощи или по-точно тази нощ, след като си тръгнахте с вашия приятел. Всъщност, как е вашият приятел? Мисля, че се казваше Гастон Р.

— Да — казах аз и не можах да сдържа усмивката си, като разбрах, че Прюданс едва знаеше името му, и си спомних това, което Гастон ми бе доверил за Прюданс.

— Симпатично момче. С какво се занимава?

— Има двадесет и пет хиляди франка рента.

— Наистина ли! А сега да се върнем на вас. Маргьорит ме разпитва за вас. Пита ме какъв сте, с какво се занимавате, кои са били ваши любовници. С една дума, всичко, което може да се пита за човек на вашата възраст. Казах й всичко, което знам, като допълних, че сте очарователен младеж.

— Благодаря ви. Сега кажете ми с каква задача ви натовари вчера.

— С никаква. Тя казваше всичко това, за да накара графа да си тръгне, но ме натовари с една задача за днес и тази вечер й нося отговора.

В този момент Маргьорит излезе от банята с кокетно сложена нощна шапчица, украсена от жълти панделки.

Тя беше очарователна.

Беше обула сатенени пантофки на бос крак и довършваше маникюра си.

— Видяхте ли херцога? — попита тя, като видя Прюданс.

— Разбира се!

— Какво ви каза?

— Даде ми.

— Колко?

— Шест хиляди.

— Във вас ли са?

— Да.

— Беше ли недоволен?

— Не.

— Горкия човечец!

Това „горкия човечец“ беше казано с тон, който ми е невъзможно да предам. Маргьорит взе шестте хиляди франка.

— Време беше — каза тя. Скъпа Прюданс, имате ли нужда от пари?

— Вие знаете, дете мое, че след два дена е петнайсети и ако можете да ми дадете назаем триста-четирисотин франка, ще ми направите услуга.

— Изпратете някого за тях утре сутрин, сега е късно да се развалят.

— Да не забравите.

— Бъдете спокойна. Ще вечеряте ли с нас?

— Не, Шарл ме чака в къщи.

— Все още ли сте луда по него?

— Побъркана съм, драга! До утре. Сбогом, Арман.

Госпожа Дюверноа излезе.

Маргьорит отвори шкафа си и хвърли вътре банкнотите.

— Позволете ми да си легна — каза тя с усмивка и се приближи до леглото.

— Не само че ви позволявам, но ви моля за това.

Тя отхвърли в края на леглото дантелената покривка и си легна.

— Сега — каза тя — елате да седнете до мен и да поговорим.

Прюданс имаше право: отговорът, който беше донесла на Маргьорит, я развесели.

— Прощавате ли ми за лошото настроение тази вечер? — попита тя, като ме хвана за ръката.

— Готов съм да ви простя още много пъти такива настроения.

— Обичате ли ме?

— До полуда.

— Въпреки лошия ми характер?

— Въпреки всичко.

— Заклевате ли се?

— Да — отвърнах тихо.

В този момент влезе Нанин с чинии, студено пиле, шише бордо, ягоди и два прибора.

— Не ви направих пунш — каза Нанин. — Бордото е по-хубаво за вас, нали, господине?

— Разбира се — отговорих още развълнуван от думите на Маргьорит, впил пламенен поглед в нея.

— Добре — каза тя, — сложи всичко това на малката маса й я приближи до леглото. Ние сами ще се обслужим. Вече три ноци прекарваш на крак, сигурно ти се спи. Иди да си легнеш. Нямам вече нужда от нищо.

— Трябва ли да заключа два пъти вратата?

— Да, разбира се! И преди всичко кажи да не пускат никого утре до обяд.

12

В пет часа сутринта, когато дневната светлина започна да прониква през завесите, Маргьорит ми каза:

— Извини ме, че те гоня, но трябва. Херцогът идва всяка сутрин. Когато дойде, ще му кажат, че спя и може би ще почака, докато стана.

Повдигнах главата на Маргьорит, чиито разпуснати коси се разстилаха около нея, целунах я за последен път и ѝ казах:

— Кога ще те видя пак?

— Слушай — продължи тя, — вземи това позлатено ключе, което е на камината, и отвори тази врата. Върни ключа на мястото му и си върви. През деня ще получиш писмо с моите заповеди, защото знаеш, че трябва сляпо да ми се подчиняваш.

— Да, но ако те помоля за нещо?

— Какво?

— Да ми оставиш този ключ.

— За никого не съм правила това, което искаш.

— Направи го за мен, защото, кълна ти се — аз не те обичам така, както другите са те обичали.

— Добре, запази го. Но те предупреждавам, че само от мен зависи този ключ да не ти послужи.

— Защо?

— Има ключалка отвътре.

— Колко си лоша!

— Ще я махна.

— Значи, малко ме обичаш!

— Не знам как стана това, но ми се струва, че да. Сега си върви, умирам за сън.

Постояхме още няколко секунди в обятията един на друг и после аз си тръгнах.

Улиците бяха пусти, големият град още спеше. Приятна хладина полъхваше в тези квартали, които няколко часа по-късно щяха да бъдат залети от шума на хората.

Струваше ми се, че този заспал град ми принадлежи. Търсех в паметта си имената на тези, на чието щастие бях завиждал досега. Не си спомних нито един, без да се почувствувам по-щастлив от него.

Да бъдеш обичан от непорочно момиче, пръв да му разкриеш необикновената тайна на любовта, е, разбира се, голямо блаженство, но и най-простото нещо на света. Да превземеш сърце, което не е свикнало на нападения, е все едно да влезеш в град с разтворени врати и без гарнизон. Възпитанието, чувството за дълг и семейството са солидни часовои, но и най-бдителният часовой може да бъде измамен от шестнадесетгодишно момиче, на което природата дава първите любовни съвети чрез гласа на мъжа, когото обича, и те са толкова попламенни, колкото изглеждат по-чисти.

Колкото повече момичето вярва в доброто, толкова по лесно се отдава, ако не на любимия, то на любовта. Понеже момичето е доверчиво, то е безсилно и да бъдеш обикнат от него, е победа, която всеки мъж на двадесет и пет години би могъл да постигне, когато пожелае. Това е точно така: вижте как надзирават момичетата и ги ограждат с крепостни стени! Манастирите нямат достатъчно високи стени, майките — достатъчно здрави ключалки, религията — достатъчно трайни задължения, за да затворят всички тези прелестни птичета в клетката им, върху която дори не си даваме труд да хвърляме цветя. Колко ли им се иска да видят този свят, който скриват от тях, колко ли си мислят, че е съблазнителен, как ли се вслушват в първия глас, който им разкрива през решетката неговите тайни и как ли благославят ръката, която първа повдига края на загадъчната завеса.

Но да бъдеш истински обичан от куртизанка, е съвършено друга победа. При тях тялото е похабило душата, страстта е изгорила сърцето, развратът е бронира чувствата. Те отдавна знаят думите, които им казваме, начините, които използваме, за да ги завладеем, са им познати, дори са продали любовта, която вдъхват. Те обичат по задължение, а не от увлечение. Сметките, които си правят, ги пазят по-добре, отколкото майката и манастирът пазят девицата. Затова са измислили думата „каприз“ за тази безкористна любов, която си позволяват от време на време, като почивка, като извинение или като утешение. Те са като лихвари, които изнудват хиляди хора и които смятат да изкупят вината си, като услужат някой ден с двадесет франка без лихва и разписка на нещастник, умиращ от глад.

И когато бог разреши на куртизанката да се влюби, тази любов, която отначало изглежда като прошка, почти винаги се превръща за нея в наказание. Няма опрощаване на грехове без възмездие. Когато една жена има минало, за което се упреква, и се почувствува изведнъж завладяна от дълбока, искрена, непреодолима любов, на каквато никога не се е смятала способна, когато жената е признала тази любов, тогава любимият господствува напълно над нея. Колко силен се чувства той, че има право жестоко да ѝ каже: „Вие не вършите нищо повече от любов, отколкото сте вършили за пари.“

И тогава те не знаят какви доказателства да дадат за любовта си. Баснята разказва, че едно момче, след като дълго време се забавлявало да вика: „Помощ!“ и напразно безпокояло селяните, един ден било изядено от мечка, защото тези, които то толкова често било лъгало, не повярвали на виковете му. Същото е и с тези нещастни момичета, когато обичат истински. Толкова пъти са лъгали, че никой вече не им вярва и освен от угризенията на съвестта си те се измъчват и от своята любов.

Оттук и тази голяма преданост, тези сурови отшелничества, за които някои от тях са дали пример.

Но когато мъжът, който вдъхва тази изкупителна любов, е достатъчно великодушен, за да я приеме, без да си спомня за миналото на жената, когато той се отдава всецяло на любовта, когато, с една дума, обича, както самият той е обичан, този мъж изчерпва наведнъж всички земни вълнения и след такава любов сърцето му ще бъде затворено за всяка друга обич.

Аз не разсъждавах така, когато се прибирах сутринта. Тези разсъждения биха могли да бъдат само предчувствие за това, което щеше да ми се случи. Въпреки любовта ми към Маргьорит не съзирах подобни последствия. Днес обаче разсъждавам така. Когато всичко е безвъзвратно свършено, тези мисли ти идват от само себе си след това, което се случи.

Но да се върнем към първия ден на нашата връзка. Когато се прибрах, бях обзет от луда радост. Като си мислех, че препятствията, поставени от въображението ми между Маргьорит и мен, бяха изчезнали, че я притежавах, че все пак занимавах малко мисълта ѝ, че имах в джоба си ключа от апартамента ѝ и правото да го използвам,

бях доволен от живота, горд от себе си и обичах бог, който позволяваше всичко това.

Един ден млад мъж върви по улицата, разминава се с някаква жена, поглежда я, обръща се и отминава. Той не познава тази жена. Тя си има удоволствия, грижи, любов, в които той няма никакво участие. Той не съществува за нея и може би ако я заговори, тя ще му се подиграе, както Маргьорит бе постъпила с мен. Минават седмици, месеци, години и изведнъж, след като всеки е следвал съдбата си в съвсем различен ред, логиката на случайността ги изправя един срещу друг. Тази жена става любовница на този мъж и го обича. Как? Защо? Техните съдби се сливат в една. Между тях едва е започнала интимната им връзка, а на тях им се струва, че тя винаги е съществувала и всичко, което я е предхождало, се заличава от паметта на двамата влюбени. Нека признаем, това е странно.

Що се отнася до мен, не си спомнях вече как съм живял преди вчерашния ден. Цялото ми същество тръпнеше от радост при спомена за разменените думи през тази нощ. Или Маргьорит ловко ме лъжеше, или действително изпитваше към мен едно от онези увлечения, които се проявяват още при първата целувка и всъщност понякога умират така, както са се породили.

Колкото повече мислех върху това, толкова повече си казвах, че Маргьорит нямаше причина да се преструва на влюбена, без да изпитва любов; казвах си също, че жените могат да обичат по два начина, които произлизат един от друг: те обичат със сърцето или с тялото си. Често пъти някоя жена си избира любовник, подчинявайки се само на волята на сетивата и без да е очаквала, открива тайнството на духовната любов и продължава да живее само със сърцето си. Девойка, която търси в женитбата съединяването на две чисти любещи сърца, често ненадейно открива физическата любов, този бурен завършек на най-непорочните чувства на душата.

С тези мисли и заспах. Събуди ме писмо от Маргьорит:

„Ето моите заповеди: тази вечер бъдете на спектакъла в театър «Водевил». Елате през третия антракт.

М. Г.“

Прибрах писмото в чекмеджето, за да бъде винаги под ръка в случай, че се усъмня в реалността му, както това ми се случваше от време на време.

Тя не ми пишеше да я посетя през деня и аз не смеех да го направя. Но изпитвах такова силно желание да я видя още преди вечерта, че отидох на Шан-з-Елизе, където, както предния ден, я видях как мина и се върна обратно.

В седем часа бях в театъра.

Никога не бях влизал толкова рано в театър.

Една след друга всички ложи се изпълниха. Само ложата до авансцената в партера оставаше празна.

В началото на третото действие чух да се отваря вратата на тази лежа, в която погледът ми бе почти непрекъснато прикован. Маргьорит се появи.

Тя веднага седна отпред, потърси ме из първите редове, видя ме и ми благодари с поглед.

Беше чудно хубава тази вечер.

Дали аз бях причината за това кокетство? Обичаше ли ме достатъчно, за да смята, че колкото по-красива я намирах, толкова по-щастлив бих бил? Все още не знаех това. Но ако намерението ѝ беше такова, то тя успяваше, защото, когато се появи, всички глави се извърнаха към нея и дори актьорът на сцената погледна тази, която само с появяването си смуцаваше така зрителите.

А аз притежавах ключа от апартамента на тази жена и след три-четири часа тя отново щеше да бъде моя.

Хората осъждат тези, които се разоряват за актриси и за държанки. Учудвам се, че не се вършат двадесет пъти повече лудории за тях. Трябва да сте водили такъв живот като мен, за да знаете доколко всекидневните дребни удоволствия, които всяка от тези жени доставя на любовника си, спояват здраво в сърцето му любовта — да я наречем така, понеже няма друга дума, която изпитва към нея.

После в ложата се настани Прюданс, а един мъж седна в дъното, това беше граф дьо Ж.

Като го видях, сърцето ми потръпна от мъка.

Изглежда, Маргьорит забеляза впечатлението, което присъствието на този човек в нейната лежа ми направи, защото отново ми се усмихна, обърна гръб на графа и насочи вниманието си към

пиесата. В третия антракт тя се извърна и каза две думи на графа. Графът напусна ложата и Маргьорит ми направи знак да отида при нея.

— Добър вечер — каза ми тя, когато влязох, и ми подаде ръка.

— Добър вечер — поздравих аз Маргьорит и Прюданс.

— Седнете.

— Но аз заемам мястото на някого. Няма ли господин граф дьо Ж. да се върне?

— Да, изпратих го да ми купи бонбони, за да можем да поговорим насаме. Госпожа Дюверноа е посветена в тайната.

— Да, деца — потвърди тя. — Но бъдете спокойни, нищо няма да кажа.

— Какво ви става тази вечер? — попита Маргьорит, като стана и дойде в тъмната част на ложата, за да ме целуне по челото.

— Малко съм неразположен.

— Трябва да си легнете — каза тя иронично с изражение, което толкова много отиваше на финото ѝ и остроумно лице.

— Къде?

— У вас.

— Знаете много добре, че няма да заспя.

— Тогава не трябва да идвате тук да ни се мръщите, защото сте видели мъж в ложата ми.

— Не е заради това.

— Затова е. Разбирам ги тези работи, но не сте прав. Да не говорим повече, за това. След представлението ще отидете у Прюданс и ще стоите там, докато ви повикам. Разбрахте ли?

— Да.

Можех ли да не се покоря?

— Все още ли ме обичате? — попита тя.

— И ме питате още!

— Мислихте ли за мен?

— През целия ден.

— Знаете ли, страхувам се да не се влюбя наистина във вас. По-добре попитайте Прюданс.

— Ах! — отвърна дебелото момиче. — Просто е досадно.

— Сега идете на мястото си. Графът ще се върне и не е нужно да ви завари тук.

— Защо?

— Защото ви е неприятно да го виждате.

— Не е затова. Но ако ми бяхте казали, че желаете да отидете на театър тази вечер, можех и аз да ви запазя ложата, както графът го е направил.

— За съжаление той ми я запази, без да го помоля за това, и предложи да ме придружи. Знаете много добре, че не можех да му откажа. Единственото, което можех да направя, беше да ви пиша къде отивам, за да ме видите, а пък и на мен щеше да ми бъде приятно да ви видя по-рано. Но след като така ми се отблагодарявате, това ще ми бъде за урок.

— Извинете ме, аз не съм прав.

— Слава богу! Върнете се тихо и кротко на мястото си и повече не ревнувайте.

Тя отново ме целуна и аз излязох.

В коридора се разминахме с графа, който се връщаше.

Седнах на мястото си.

В края на краищата присъствието на господин дьо Ж. в ложата на Маргьорит беше нещо съвсем обикновено. Той е бил нейн любовник, запазваше ѝ ложа, придружаваше я в театъра, всичко това бе съвсем естествено; и след като имах за любовница момиче като Маргьорит, трябваше да се примиря с нейните навици.

Но въпреки това до края на вечерта бях много нещастен и когато си тръгнах, бях твърде опечален, защото видях как Прюданс, графът и Маргьорит се качиха в колата, която ги чакаше пред входа.

И все пак четвърт час по-късно бях у Прюданс. Тя току-що се бе прибрала.

13

— Вие дойдохте почти толкова бързо, колкото и ние — каза Прюданс.

— Да — отвърнах машинално. — Къде е Маргьорит?

— У тях.

— Сама?

— С граф дьо Ж.

Започнах да се разхождам из хола с широки крачки.

— Какво ви е?

— Мислите ли, че ми е весело да чакам тук, докато господин дьо Ж. излезе от тях?

— И вие не сте благоразумен. Разберете, че Маргьорит не може да изгони графа. Господин дьо Ж. е живял дълго време с нея, винаги ѝ е давал много пари и още ѝ дава. Маргьорит харчи повече от сто хиляди франка годишно. Тя има много дългове. Херцогът ѝ изпраща всичко, каквото му поиска, но тя не винаги се осмелява да му поиска всичко, от което има нужда. Не трябва да се скара с графа, който ѝ дава най-малко десетина хиляди франка годишно. Маргьорит ви обича, драги приятелю, но вашата връзка с нея не трябва да бъде сериозна, това е във ваш и неин интерес. Не може с вашите седем-осем хиляди франка годишен доход да поддържате разкоша на това момиче. Те няма да стигнат дори за поддържането на купето ѝ. Приемете Маргьорит такава, каквата е: едно добро, остроумно и красиво момиче. Бъдете неин любовник един-два месеца. Поднасяйте ѝ букети, бонбони, наемайте ѝ ложа. Но не си въобразявайте нищо повече и не ѝ правете сцени на смешна ревност. Много добре знаете с кого имате работа. Маргьорит не е самата добродетел. Вие ѝ харесвате, обичате я, не се интересувате от останалото. Очарователен сте с тази ваша чувствителност! Притежавате най-милата любовница на Париж! Тя ви приема в прекрасен апартамент, отрупана е с диаманти и няма да ви струва нито стотинка, ако пожелаете, а вие не сте доволен. По дяволите, искате прекалено много.

— Права сте, но това е по-силно от мен. Мисълта, че този мъж е неин любовник, ми причинява страшна болка.

— Преди всичко — продължи Прюданс, — дали още ѝ е любовник? Той е човек, от когото тя се нуждае, и това е всичко. — От два дни тя не го допуска при себе си. Графът дойде тази сутрин. Маргьорит не можеше да не приеме ложата и да откаже той да я придружи. След това я изпраца, качва се за малко у тях, не се застоява, защото вие чакате тук. Всичко това, струва ми се, е естествено. Всъщност, вие приемате присъствието на херцога?

— Да, но той е старец и съм сигурен, че Маргьорит не му е любовница. Пък и често можем да приемем една връзка, но не и две едновременно. Лекотата, с която тя се съгласява, показва добре пресметнат интерес и приближава мъжа, който приема това дори от любов, към онези нравствено по-нискостоящи хора, които превръщат в занаят това съгласие и извличат полза от него.

— Ах, драги, колко сте изостанали! Колко мъже съм виждала, и то от най-благородните, най-елегантните, най-богатите да правят това, което ви съветвам, и то без усилия, без срам, без угризения! Та това се среща всекидневно. Как искате държанките в Париж да поддържат начина на живот, ако нямаха трима или четирима любовника едновременно? Няма богатство, колкото и значително да е то, което би могло само да посрещне разходите на жена като Маргьорит. Богатство от петстотин хиляди франка рента е нещо огромно във Франция. Но, драги, и петстотин хиляди франка няма да стигнат и ето защо: мъж, който има такива доходи, притежава добре обзаведена къща, коне, прислуга, каляски, приятели, ходи на лов. Често пъти той е женен, има деца, залага при надбягвания, играе комар, пътува и какво ли не още! Всички тези навици са толкова вкоренени, че този човек не може да се откаже от тях, без да го сметнат за разорен и без да избухне скандал. Като се вземе всичко това пред вид, с петстотин хиляди франка годишно той може да даде на една жена повече от четиридесет-петдесет хиляди франка и даже и това е много. Затова други любовници попълват годишните разходи на тази жена. С Маргьорит е още по-удобно. Като по божие чудо Маргьорит попадна на богат старец с десет милиона, чиито жена и дъщеря са починали, и който има само племенници и те самите са богати. Той ѝ дава всичко, което поиска, без да желае нищо в замяна. Но тя не може да му иска повече

от седемдесет хиляди франка годишно и съм сигурна, че ако му поиска повече, въпреки богатството и обичта си към нея, ще ѝ откаже.

Всички тези млади хора, които имат двайсет или трийсет хиляди рента в Париж, т.е. едва имат с какво да живеят в обществото, в което се движат, знаят много добре — когато са любовници на жена като Маргьорит, — че тя не би могла да плати само апартамента и прислугата си с това, което ѝ дават. Не ѝ казват, че го знаят. Правят се, че нищо не виждат и когато им омръзне, си отиват. Ако са суетни и искат да плащат всичко, те се разоряват като глупаци, отиват да умрат в Африка и оставят в Париж сто хиляди франка дългове. Мислите ли, че жената им е благодарна? Ни най-малко. Напротив, тя казва, че заради тях е жертвувала положението си и че докато е била с тях, е губила пари. Вие намирате всички тези подробности за срамни, нали? Но това е истината. Вие сте очарователен младеж, когото обичам от все сърце. Двадесет години живея в обществото на държанки, знам какво представляват и колко струват и не искам да виждам как приемате сериозно прищевките на едно красиво момиче.

— А освен това, да допуснем — продължи Пруданс, — че Маргьорит ви обича достатъчно, за да се откаже от графа и от херцога в случай, че последният разбере за вашата връзка и ѝ каже да избира между него и вас; жертвата, която ще направи заради вас, ще бъде огромна, това е безспорно. А каква жертва, равна на тази, бихте могли да направите вие за нея? Когато дойде пресищането, когато вече няма да я желаете, какво ще направите, за да я обезщетите за всичко, което е загубила заради вас? Нищо. Вие ще сте я изолирали от обществото, където е било богатството и бъдещето ѝ, тя ще ви е дала най-хубавите си години и ще бъде забравена от всички. Или пък, както обикновено правят мъжете, ще захвърлите миналото ѝ в лицето, ще ѝ кажете, че като я напускате, постъпвате като предишните ѝ любовници и ще я обречете на неизбежна бедност. Или пък ще бъдете честен, ще смятате, че сте длъжен да я задържите, но тогава вие самият предизвиквате собственото си неизбежно нещастие, защото тази връзка, простима при младия човек, е непростима при зрелия мъж. Тя се превръща в пречки за всичко: не позволява нито създаване на семейство, нито осъществяване на амбиции — неща, които са втората и последната любов на мъжа. Повярвайте ми, приятелю, приемерте нещата според

стойността им, а жените такива, каквито са, и не позволявайте на една държанка да се смята ваша кредиторка за каквото и да било.

Това беше мъдро и логично разсъждение, на каквото не вярвах Прюданс за способна. Не знаех какво да ѝ отговоря, тя беше права. Подадох ѝ ръка, благодарих ѝ за съветите.

— Хайде, хайде — каза ми тя, — забравете тези неприятни теории и се веселете. Животът, скъпи, е прекрасен, зависи през какво стъкло се гледа. Допитайте се до вашия приятел Гастон: ето един, който, мисля, че разбира любовта така, както и аз я разбирам. Това, в което трябва да сте убеден — иначе ще станете банален младеж, — е, че тук наблизо се намира едно красиво момиче и че то чака с нетърпение мъжа, който е при нея, да си отиде, мисли за вас, отредило ви е нощта и ви обича, в това съм сигурна. Сега елате с мен на прозореца да видим кога ще си отиде графът, който скоро ще ни отстъпи мястото си.

Прюданс отвори прозореца и ние се облакътихме един до друг на балкона.

Тя гледаше редките минувачи, аз мечтаех.

Главата ми бучеше от всичко, което ми беше казала Прюданс; не можех да не се съглася, че имаше право. Но истинската любов, която изпитвах към Маргьорит, трудно се примиряваше с тези доводи. От време на време въздишах и това караше Прюданс да се извъръща и да повдига рамене като лекар, който се е отчаял от своя пациент.

„Забелязваме колко е кратък животът — казвах си аз — само по бързината на чувствата! Познавам Маргьорит едва от два дни, любовница ми е едва от вчера, а вече така е завладяла мисълта, сърцето и живота ми, че посещението на този граф дьо Ж. е цяло нещастие за мен.“

Най-после графът излезе, качи се в колата си и изчезна. Прюданс затвори прозореца.

В същия момент Маргьорит ни повика.

— Елате бързо, слагам масата — каза тя. — Ще вечеряме.

Когато влязох у тях, Маргьорит изтича към мен, хвърли се на врата ми и ме целуна силно.

— Още ли се мръщим? — ме попита тя.

— Не, свършено е — отвърна Прюданс. — Четох му морал и той обеща да бъде благоразумен.

— Прекрасно!

Без да искам, хвърлих поглед към леглото. То не бе разтурено, а Маргьорит вече бе облечена в белия пеньоар.

Седнахме на масата.

Чар, нежност, експанзивност, Маргьорит притежаваше всичко това и аз бях принуден от време на време да признавам в себе си, че нямах право да искам друго от нея. Много хора на мое място биха били щастливи и като овчаря на Вергилий трябваше само да се радвам на удоволствията, с които един бог или по-точно една богиня ме даряваше.

Опитах се да приложа на практика теориите на Прюданс и да бъда весел като двете мои приятелки. Но това, което при тях бе естествено, при мен бе резултат на усилие и нервният ми смях, който ги заблуждаваше, граничеше твърде близо със сълзите.

Най-сетне вечерята свърши и останах сам с Маргьорит. Тя отиде по навик да седне на килима пред огъня и загледа тъжно пламъците в камината.

Тя мислеше! За какво? Не знаех. Гледах я с любов и почти със страх, като си мислех колко много съм готов да изстрадам за нея.

— Знаеш ли за какво мислех?

— Не.

— За една комбинация, която ми хрумна.

— И каква е тази комбинация?

— Не мога още да ти я разкрия, но мога да ти кажа какво ще излезе от нея: след месец ще бъда свободна, няма да имам никакви дългове и ще отидем да прекараме лятото заедно на село.

— И не можете ли да ми кажете как ще стане това?

— Не, трябва само да ме обичаш, както аз те обичам, и всичко ще бъде наред.

— И сама ли открихте тази комбинация?

— Да.

— И сама ли ще я изпълните?

— Неприятностите ще бъдат само за мен — каза ми Маргьорит с усмивка, която никога не ще забравя. — Но ще поделим облагите.

Без да искам, се изчервих при тази дума „облаги“. Спомних си за Манон Леско, която изяжда с Де Гриьо парите на господин дьо Б.

Станах и отвърнах твърдо:

— Позволете ми, скъпа Маргьорит, да поделям само облагите от неща, които замислям и предприемам лично аз.

— Какво значи това?

— Това значи — подозирам, че господин граф дьо Ж. е ваш съдружник в тази щастлива комбинация, чиито бреме и облаги не приемам!

— Вие сте дете. Добре, мислех, че ме обичате, но съм се излъгала.

И в същото време тя стана, отвори пианото и започна да свири „Покана за танц“ до онзи прословут пасаж в мажор, който винаги я спираше.

По навик ли беше това, или за да ми припомни деня, в който се запознахме? Не знам какво стана, но при тази мелодия в мен нахлуха спомени, приближих се до Маргьорит, хванах с две ръце главата ѝ и я целунах.

— Прощавате ли ми? — попитах аз.

— Виждате добре, че ви прощавам — отвърна ми тя. — Но забележете, че сме едва на втория ден и вече имам какво да ви прощавам. Много лошо изпълнявате обещанията си за сляпо подчинение.

— Какво да правя, Маргьорит, много ви обичам и затова ви ревнувам и от най-незначителната ви мисъл. Това, което ми предложихте преди малко, би ме побъркало от радост, но тайнствеността, която предхожда изпълнението на този проект, подтиска сърцето ми.

— Нека да поразсъдим малко — каза тя, като ме хвана за ръцете и ме загледа с очарователна усмивка, на която ми бе невъзможно да устоя. — Вие ме обичате, нали, и ще бъдете щастлив да прекарате на село три-четири месеца само с мен. Аз също ще бъда щастлива от такова усамотение. Не само ще бъда щастлива, но това ми е нужно и за здравето. Не мога да отсъствам толкова дълго време от Париж, без да сложа в ред работите си, а работите на жена като мен са винаги много объркани. Намерих начин да уредя всичко, да съчетая работите си с любовта ми към вас, да, към вас, не се смейте. Аз съм луда, че ви обичам! Но ето че вие си придавате важност и говорите големи думи. В края на краищата, дете такова, помнете само, че ви обичам и не се безпокойте за нищо. Съгласен ли сте?

— Съгласен съм с всичките ви желания, много добре знаете това.

— И тъй, преди да е изтекъл и месец, ние ще бъдем в някое село, ще се разхождаме по брега на някоя река и ще прием мляко. Изглежда ви странно, че аз, Маргьорит Готие, ви говоря така. Причината е, приятелю, че когато животът в Париж, който привидно ме прави много щастлива, не ме възпламенява, той започва да ми досажда и тогава в мен се появяват внезапни желания за едно спокойно съществуване, което би ми припомнило детството. Човек винаги има детство независимо от това, какъв е станал по-късно. О, бъдете спокоен, няма да ви кажа, че съм дъщеря на полковник и че съм отгледана в Сен-Дени. Аз съм бедно селско момиче и преди шест години не знаех да пиша името си. Сега сте спокоен, нали? Защо вие сте първият, към когото се обръщам, за да споделя радостта от желанието, което се появи в мен? Може би защото разбрах, че ме обичате заради самата мен, а не заради вас, докато другите винаги са ме обичали за собственото си удоволствие. Често съм била на село, но никога, както бих желала да отида. На вас се надявам за това лесно щастие, не бъдете лош и ми го дарете. Кажете си следното: тя няма да живее дълго и някой ден ще съжалявам, че не съм удовлетворил единственото нещо, което ми е поискала и което можех толкова лесно да изпълня.

Какво да отговоря на такива думи? Особено при спомена от първата любовна нощ и в очакване на друга?

След един час държах Маргьорит в обятията си и ако тя бе поискала от мен да извърша убийство, щях да ѝ се подчиня.

В шест часа сутринта си тръгнах, но преди това я попитах:

— До довечера ли?

Тя ме целуна силно, но нищо не ми отговори.

През деня получих писмо, в което пишеше следното:

„Скъпо дете, малко съм неразположена и лекарят ми нареди да почивам. Ще си легна рано тази вечер и няма да ви видя. Но за да ви възнаградя, ще ви чакам утре на обяд. Обичам ви.“

Първата ми мисъл беше: тя ми изневерява!

Студена пот обля челото ми. Вече твърде много обичах тази жена, за да ме разстрои това съмнение.

Всъщност почти всеки ден трябваше да очаквам подобно нещо от Маргьорит. Това често ми се бе случвало с другите ми метреси, без да ме е засягало особено. Откъде идваше тази власт, която Маргьорит имаше над моя живот!

Тогава си помислих, че щом имах ключа от дома ѝ, можех да отида да я видя както обикновено. По този начин веднага щях да науча истината и ако заваря мъж, ще му зашлевя плесница.

Междувременно отидох на Шан-з-Елизе, стоях четири часа. Маргьорит не се появи. Вечерта обходих всички театри, които имаше навик да посещава. Тя не беше в никой от тях.

В единадесет часа отидох на улица Антен.

Прозорците на Маргьорит не светеха. Въпреки това позвъних. Портиерът ме попита къде отивам.

— При госпожица Готие — отвърнах.

— Тя не се е прибрала още.

— Ще се кача горе да я почакам.

— У тях няма никой.

Разбира се, това беше заповед, която можех да не спазя, след като имах ключ, но се боях да не стана смешен и си излязох.

Само че не се прибрах в къщи, не можех да напусна улицата и не изпусках от поглед къщата на Маргьорит. Струваше ми се, че ще науча още нещо или поне че подозренията ми щяха да се потвърдят.

Към полунощ едно купе, което добре познавах, спря пред номер девет.

Граф дьо Ж. слезе и влезе в къщата, след като освободи колата си. За миг проблясна надеждата, че както на мен, и на него ще кажат, че Маргьорит не си е в къщи и ще го видя да излиза. Но в четири часа сутринта все още чаках.

От три седмици насам много бях изстрадал, но струва ми се, че то бе нищо в сравнение със страданията ми през оная нощ.

Щом се прибрах в къщи, аз се разплаках като дете. Няма мъж, който поне веднъж да не е бил мамен и да не знае колко много се страда.

Под влиянието на онези трескави решения, за които винаги си мислим, че ще имаме сили да ги изпълним, аз си казах, че трябва незабавно да се откажа от тази любов. Зачаках с нетърпение новия ден, за да отида да запазя място в дилижанса и да се върна при баща си и сестра си, при тази двойна обич, в която бях сигурен и която нямаше да ми изневери.

Но не исках да замина, без Маргьорит да узнае защо заминавам. Само мъж, който наистина не обича повече любовницата си, я напуска, без да ѝ пише.

Съчиних двайсетина писма наум.

Бях имал работа с момиче, подобно на всички държанки, бях я опоектизирал твърде много, а тя се беше отнесла към мен като към ученик и за да ми изневери, си бе послужила с обидно проста хитрост, това беше ясно. Тогава честолюбието ми взе връх. Трябваше да напусна тази жена, без да ѝ доставя удоволствието да узнае каква мъка ми причиняваше тази раздяла. Ето какво ѝ написах с най-красивия си почерк и със сълзи на яд и болка в очи:

„Скъпа Маргьорит,

Надявам се, че Вашето вчерашно неразположение не е било сериозно. В единадесет часа отидох да попитам как сте и ми отговориха, че още не сте се прибрали. Господин дьо Ж. беше по-щастлив от мен, защото малко по-късно той също дойде и в четири часа сутринта беше все още у Вас.

Простете ми няколко скучни часа, които Ви накарах да прекарате, и бъдете сигурна, че никога няма да забравя

щастливите мигове, които Ви дължа.

Бих дошъл да разбера как сте днес, но смятам да замина при баща си.

Сбогом, скъпа Маргьорит. Аз не съм нито достатъчно богат, за да Ви обичам така, както бих искал, нито достатъчно беден, за да Ви обичам така, както Вие бихте желали. Да забравим — Вие едно име, което сигурно Ви е почти безразлично, аз — едно щастие, което става невъзможно за мен.

Връщам Ви ключа, който никога не ми послужи и който може да Ви бъде полезен, ако често боледувате като вчера.“

Виждате, нямах сили да не завърша писмото без непристойна ирония, което показваше колко влюбен бях все още. Прочетох и препорчетох десет пъти това писмо и мисълта, че то ще ѝ причини болка, ме успокои малко. Опитвах се да бъда твърд в чувствата, които привидно излагах в него, и когато в осем часа прислужникът ми дойде, аз му дадох писмото и му наредих да го занесе веднага.

— Трябва ли да чакам отговор? — попита ме Жозеф (прислужникът ми се казваше Жозеф, както всички прислужници).

— Ако ви попита дали трябва отговор, ще кажете, че не знаете и ще почакате.

Надявах се, че Маргьорит ще ми отговори.

Колко сме жалки и слаби!

През цялото време, докато прислужникът ми отсъствуваше, бях крайно възбуден. Ту си спомнях как Маргьорит ми се беше отдала и се питах с какво право ѝ пишех това грубо писмо, когато тя можеше да ми отговори, че не господин дьо Ж. ме мами, а аз мамя господин дьо Ж-, разсъждение, което позволява на много жени да имат по няколко любовника. Ту пък си спомнях клетвите ѝ и исках да убедя себе си, че писмото ми дори е много меко и че не съществуват достатъчно силни изрази, за да засегнат жена, която се надсмива на една толкова искрена любов. После си казах, че по-добре щеше да бъде да не бях ѝ писал, а да бях отишъл през деня у тях и по този начин да се радвам на сълзите, които щях да я накарам да пролее.

Най-сетне се питах какво щеше да ми отговори и вече бях готов да повярвам на извинението, което би ми дала.

Жозеф се върна.

— Какво стана? — го попитах.

— Господине — отговори ми той, — госпожата още спеше, но щом като позвъни, ще ѝ предадат писмото и ако има отговор, ще го донесат.

Тя спеше!

Двадесет пъти бях готов да пратя да вземат това писмо, но винаги си казвах:

„Може би вече са ѝ го предали и ще изглежда, че се разкайвам.“

Колкото повече приближаваше часът, в който се надявах да получа отговор, толкова повече съжалявах, че ѝ бях писал.

Удари десет часа, единадесет часа, стана обяд.

Бях готов да отида на срещата, като че ли нищо не беше се случило. Просто не знаех какво да мисля, за да се измъкна от железния пръстен, който ме душеше.

Тогава реших, със суеверието на хората, които очакват нещо, че ако изляза за малко, при завръщането си ще намеря отговор. Нетърпеливо чаканите отговори пристигат винаги когато човек не си е в къщи.

Излязох под предлог, че отивам да обядвам.

Вместо да обядвам в кафене Фоа, на ъгъла на булеварда, както обикновено правех, предпочитах да обядвам в Пале-Роаял и да мина по улица Антен. Щом забелязвах отдалече някоя жена, все ми се струваше, че виждам Нанин, която ми носи отговор. Минах по улица Антен, без да срещна дори един комисионер. Стигнах до Пале-Роаял и влязох при Вери. Келнерът ми сервира или по-точно ми поднесе каквото си искаше, защото аз не ядох.

Без да искам, погледът ми постоянно се насочваше към стенния часовник.

Прибрах се, убеден, че ще намеря писмо от Маргьорит.

Портиерът не беше получил нищо. Надявах се, че прислужникът ми знае нещо. Но той не беше виждал никого след моето излизане. Ако Маргьорит желаше да ми отговори, досега тя щеше да направи това.

Започнах да съжалявам, че написах такова писмо. Трябваше да не ѝ се обаждам изобщо и може би от безпокойство тя щеше да

предприеме нещо. Като не отида на срещата, тя би ме попитала за причините на отсъствието ми и чак тогава би трябвало да ѝ ги кажа. По този начин тя би започнала да се оправдава, а аз точно това исках. Вече чувствах, че каквито и причини да изтъкнеш, щях да ѝ повярвам и бих предпочел всичко, стига само да продължа да я виждам.

Вече започнах да мисля, че сама ще дойде при мен, но часовете минаваха, а тя не идваше.

Наистина Маргьорит не беше като всички жени, защото малко са тези, които, получавайки писмо, подобно на моето, не ще отговорят нищо. В пет часа изтичах на Шан-з-Елизе.

„Ако я срещна — мислех си аз, — ще се престоря на безразличен и тя ще се убеди, че вече не мисля за нея.“

На завоя на улица Роаял я видях да минава с колата си. Срещата бе толкова неочаквана, че пребледнях. Не знам дали тя забеляза вълнението ми, но аз бях толкова смутен, че видях само колата ѝ.

Не продължих разходката си по Шан-з-Елизе. Гледах афишите на театрите, защото имах още една възможност да я видя.

В Пале-Роаял щеше да има премиера. Маргьорит, разбира се, трябваше да присъствува.

В седем часа бях в театъра.

Всички ложи се изпълниха, но Маргьорит не се появи.

Тогаваша напуснах Пале-Роаял и обходих всички театри, които тя най-често посещаваше: в театър „Водевил“, във „Вариете“, в Опера-Комик.

Нямаше я никъде.

Или писмото ѝ бе причинило голяма мъка и не ѝ беше до представление, или се страхуваше да не ме срещне и искаше да избегне обяснението.

Ето какво ми подсказваше суетността, когато вървах по булеварда и срещнах Гастон. Той ме попита откъде идвам.

— От Пале-Роаял.

— А аз от Операта — каза ми той. — Мислех даже, че ще ви видя там.

— Защо?

— Защото Маргьорит беше там.

— Ах, значи, тя беше в Операта?

— Да.

— Сама?

— Не, с една приятелка.

— Само с нея?

— Граф дьо Ж. влезе за момент в ложата ѝ. Но тя си тръгна с херцога. Очаквах всеки момент да се появите. До мен имаше място, което през цялата вечер остана свободно и бях убеден, че е запазено за вас.

— Но защо трябва да ходя там, където е Маргьорит?

— Господи, защото сте неин любовник!

— Кой ви каза това?

— Прюданс, вчера я срещнах. Поздравявам ви, драги, тя е красива любовница и не всеки, който я пожелае, я притежава. Запазете я, тя ще ви прави чест.

Това тъй обикновено разсъждение на Гастон ми доказа колко е смешна чувствителността ми.

Ако го бях срещнал предния ден и ако ми беше говорил така, сигурно нямаше да напиша тазсутрешното глупаво писмо.

Бях почти готов да отида при Прюданс и да я изпратя да каже на Маргьорит, че искам да говоря с нея. Но се страхувах, че за да си отмъсти, Маргьорит може да не ме приеме. Прибрах се в къщи, след като минах по улица Антен. Попитах отново портиера дали няма за мен писмо.

Нищо!

Може би иска да види дали ще предприема нови постъпки и дали ще се откажа от днешното си писмо, казах си аз, като си лягах, но като види, че не ѝ пиша повторно, утре тя ще ми пише.

Тази вечер най-много се разкаях за това, което бях извършил, Бях сам в къщи, не можех да заспя, разкъсан от безпокойство и ревност. А ако бях оставил нещата да следват пътя си, сега щях да съм при Маргьорит и да слушам прелестните думи, които бях чувал само два пъти и от които ми пламваха ушите.

Ужасното в моето положение бе това, че разсъжденията ми показваха, че не бях прав. Наистина всичко ми подсказваше, че Маргьорит ме обича. Първо, намерението ѝ да прекара само с мен лятото на село, после очевидността, че нищо не я караше да ми бъде любовница, след като моето състояние бе недостатъчно не само за

нейните нужди, но дори и за капризите ѝ. Тя се е надявала да срещне в мен искрена обич, която да ѝ бъде като отмора след продажната любов, с която живееше, а аз още на втория ден разруших тази надежда и заплащах с непристойна ирония любовта през двете нощи. Това, което правех, беше повече от смешно — то беше грубо. Не бях дори платил на тази жена, за да имам право да осъждам живота ѝ, и като се оттеглях още на втория ден, няхах ли вид на любовен паразит, който се страхува да не му представят сметката за неговата вечеря? Познавах Маргьорит едва от тридесет и шест часа, от двадесет и четири часа бях неин любовник и вече играех ролята на оскърбен. Вместо да съм щастлив, че отделя време за мен, аз исках да бъде изцяло моя и да я принудя да прекъсне изведнъж всички връзки с миналото, които бяха осигуровката за бъдещето ѝ. В какво можех да я упрекна? В нищо. Тя ми бе писала, че не се чувствава добре, а можеше да ми каже грубо, с грозната откровеност на някои жени, че трябва да приеме един свой любовник. Вместо да повярвам на писмото ѝ, вместо да се разхождам по всички улици на Париж с иаклучение на улица Антен, вместо да прекарам вечерта с моите приятели и на другия ден да отида в посочения час, аз играех ролята на Отело, шпионирах я и смятах да я накажа, като повече не я виждам. Напротив, тя сигурно се радва на тази раздяла. Навярно ме е намерила за безкрайно глупав и мълчанието ѝ не показваше дори злопаметство, то изразяваше презрение.

Може би тогава трябваше да направя на Маргьорит подарък, който да не остави никакво съмнение за моята щедрост и който би ми позволил да се отнасям с нея като с държанка и да смятам, че съм ѝ се издължил. Но аз сметнах, че и с най-незначителния жест, който напомня сделка, ще накърня ако не любовта, която тя изпитваше към мен, то поне любовта ми към нея. Понеже тази любов беше толкова чиста, че не допускаше подялба, не можех да заплатя с подарък, колкото и хубав да е той, щастието, което ми бе дадено, независимо от краткостта му.

Ето какво си, повтарях през нощта и бях готов всеки момент да отида да по кажа на Маргьорит.

Когато настъпи утрото, все още не спях, тресеше ме. Беше ми невъзможно да мисля за друго освен за Маргьорит.

Както сам виждате, трябваше да взема окончателно решение: да скъсам с тази жека или да се отърва от скрупулите си, ако тя, разбира се, все още се съгласеше да ме приеме. Но вие знаете, човек винаги отлага взимането на окончателното решение. Понеже не можех да стоя в къщи, а не смеех да отида при Маргьорит, опитах следния начин, за да се приближа до нея, начин, който при успех честолюбието ми можеше да отдаде да случайност.

Беше девет часът. Изтичах при Прюданс, която ме попита на какво дължи това ранно посещение.

Не посмях да ѝ кажа искрено какво ме водеше у тях. Отговорих ѝ, че бях излязъл рано, за да запазя място в дилижанса за К., където живееше баща ми.

— Вие сте много щастлив — каза ми тя, — че можете да напуснете Париж в това хубаво време.

Погледнах Прюданс и се попитах дали не ми се подиграва.

Но лицето ѝ бе сериозно.

— Ще отидете ли да се сбогувате с Маргьорит? — запита тя все така сериозно.

— Не.

— Добре правите.

— Така ли мислите?

— Разбира се. След като сте скъсали с нея, защо да я виждате отново?

— Значи, вие знаете за нашата раздяла?

— Тя ми показа писмото ви.

— И какво ви каза?

— Каза ми: „Драга Прюданс, вашето протеже не е любезно. Такива писма човек си ги мисли, но не ги пише.“

— И с какъв тон ви каза това?

— Като се смееше и добави: „Той два пъти вечеря в къщи и дори не ми направи посещения на учтивост, което се полага след такива покани.“

Ето въздействието, което писмото и ревността ми бяха оказали. Честолюбието ми бе жестоко накърнено.

— А снощи какво прави тя?

— Беше в Операта.

— Знаем. А после?

— Вечеря у тях.

— Сама?

— Мисля, с граф дьо Ж.

Значи, разривът не беше променил нищо в навиците на Маргьорит.

При такава положения някои хора казват:

„Не трябва повече да мислите за тази жена, която не ви обича.“

— Много се радвам, че Маргьорит не тъжи за мен — продължах аз, като се усмигнах насила.

— И има пълно право. Вие направихте каквото трябваше, излязохте по-благоразумен от нея, защото това момиче ви обичаше, говореше само за вас и можеше да извърши някоя лудория.

— Защо не ми отговори, след като ме обича?

— Защото разбра, че греша, като ви обича. Жените понякога позволяват да наранят любовта им, но никога честолюбието им. А честолюбието на жената се наранява винаги когато два дена след като сте ѝ били любовник, я напускате, каквито и причини да изтъквате за тази раздяла. Аз познавам Маргьорит, по-скоро би умряла, отколкото да ви отговори.

— Какво трябва да направя тогава?

— Нищо. Тя ще ви забрави, вие ще я забравите и няма да имате за какво да се упрекувате един друг.

— А ако ѝ пиша, за да ѝ поискам прошка?

— Внимавайте, не правете това, защото тя ще ви прости.

Щях да се хвърля на врата на Прюданс.

Четвърт час по-късно се прибрах в къщи и написах на Маргьорит:

„Някой, който се разкайва за едно писмо, написано вчера, и който утре ще замине, ако не му простите, би искал да знае в колко часа може да изкаже разкаянието си в нозете ви.

Кога може да ви намери сама, защото знаете, че изповедите трябва да се правят без свидетели.“

Сгънах това писмо, подобно на мадригал в проза, и го изпратих по Жозеф, който го предал на самата Маргьорит. Тя му каза, че ще отговори по-късно.

Излязох за малко, само за да вечерям, но в единадесет часа вечерта все още не бях получил отговор.

Тогава реших да не страдам повече и да замина на другия ден.

След като взех това решение, убеден, че не ще мога да заспя, ако си легна, започнах да си приготвям багажа.

Вече почти час аз и Жозеф приготвихме всичко за заминаването, когато се позвъни силно на вратата.

— Трябва ли да отворя? — попита Жозеф.

— Отворете — казах му, като се питах кой ли може да дойде в къщи в такъв късен час, защото не смеех да мисля, че може да бъде Маргьорит.

— Господине — каза Жозеф, като се върна, — две дами ви търсят.

— Ние сме, Арман — извика един глас, който познах. Беше гласът на Прюданс.

Излязох от стаята си.

Прюданс права разглеждаше няколкото любопитни вещи в моя салон. Маргьорит беше седнала на канапето и размишляваше.

Когато влязох, приближих се до нея, коленичих, хванах ѝ ръцете и развълнуван казах:

— Простете ми.

Тя ме целуна по челото и ми каза:

— Ето вече три пъти ви прощавам.

— Щях да замина утре.

— С какво може да промени моето посещение решението ви? Не идвам, за да ви попреча да напуснете Париж. Идвам, защото през деня нямах време да ви отговоря, а не исках да мислите, че съм ви сърдита. Пък и Прюданс не искаше да идваме. Казваше, че може би ще ви обезпокоим.

— Вие да ме безпокоите, Маргьорит! Защо?

— Боже! Можеше да бъдете с някоя жена — отвърна Прюданс — и нямаше да ѝ бъде забавно да види още две.

По време на тази забележка на Прюданс Маргьорит ме наблюдаваше внимателно.

— Скъпа Прюданс — отвърнах аз, — не знаете какво говорите.

— Много е приятен апартаментът ви — продължи Прюданс. — Мога ли да разгледам спалнята?

— Да.

Прюданс отиде в спалнята не толкова за да я разгледа, колкото за да поправи нелепостта, която каза, и за да ни остави сами, мен и Маргьорит.

— Защо доведохте Прюданс? — попитах аз Маргьорит.

— Защото беше с мен на представлението и защото исках някой да ме придружава, като си тръгна отгук.

— Нали съм тук?

— Да. Но, първо, не исках да ви безпокоя, а после бях сигурна, че като дойдете до вратата ми, ще поискате да се качите с мен и понеже не можех да ви разреша, не исках да заминете с право да ме упреквате за отказа ми.

— А защо не можете да ме приемете?

— Защото много ме наблюдават и най-малкото подозрение може много да ми навреди.

— Това ли е единствената причина?

— Ако имаше друга, щях да ви я кажа. Ние вече нямаме тайни един от друг.

— Маргьорит, искам да ви попитам направо: обичате ли ме малко?

— Много.

— Тогава защо ми изневерихте?

— Приятелю, ако бях госпожа херцогиня еди-коя си, ако имах двеста хиляди франка рента, ако бях ваша любовница и имах друг любовник освен вас, тогава бихте имали право да ме питате защо ви изневерявам. Но аз съм госпожица Маргьорит Готие, имам четиридесет хиляди франка дългове, нито су състояние, а харча по сто хиляди франка годишно. В такъв случай вашият въпрос става безполезен и отговорът ми излишен.

— Наистина — казах аз, като отпуснах глава на коленете на Маргьорит. — Но аз ви обичам като луд.

— Приятелю, трябваше да ме обичате по-малко или да ме разберете по-добре. Вашето писмо ми причини голяма мъка. Ако бях свободна, първо нямаше онзи ден да приема графа. Или като го приема, щях да дойда да ви моля за прошка, както току-що вие ми

поискахте, и за в бъдеще нямаше да имам друг любовник освен вас. Помислих за момент, че мога да си доставя това щастие за шест месеца. Вие не пожелахте. Искахте да знаете как може да се постигне това. Боже господи, лесно беше да се отгатнат начините. Това е по-голяма жертва, отколкото мислите, че правя, като използвам тези начини. Бих могла да ви кажа: имам нужда от двайсет хиляди франка. Вие сте влюбен в мен, щяхте да ги намерите с риск по-късно да ме упреквате за тях. Предпочетох нищо да не ви дължа. Вие не оценихте моята деликатност. Аз и такива като мен, ако все още имаме малко сърце, придаваме на думите и на нещата обхват и значение, непознати на другите жени. Затова ви повтарям от името на Маргьорит Готие, че начинът, който тя намери, за да изплати дълговете си, без да ви иска нужните пари, бе деликатност, от която трябваше да се възползвате, без да кажете нещо. Ако се бяхте запознали с мен едва днес, бихте били много щастлив от това, което щях да ви обещавам, и нямаше да питате какво съм правила завчера. Понякога сме принудени да заплащаме някоя радост на душата за сметка на тялото ни и страдаме още повече, когато тази радост по-късно ни се изплъзва.

Слушах и гледах Маргьорит с възхищение.

Когато си мислех, че това приказно създание, чиито нозе някога копнеех да целуна, се съгласяваше да ми отдели място в мислите си, да играя някаква роля в неговия живот, а аз все още не се задоволявах с това, което ми даваше, питах се дали човешките желания имат граници, защото, ако бъдат удовлетворени така бързо, както моите, те ни карат да се стремим и към още нещо.

— Вярно е — продължи тя, — че ние, създанията на случайността, имаме странни желания и изпитваме необяснима любов. Отдаваме се ту за едно, ту за друго. Има хора, които се разоряват за нас, без да получат нищо, други ни покоряват само с букет цветя. Сърцето ни си има своите капризи. Това е единственото му развлечение и единственото извинение. Аз ти се отдадох по-бързо, отколкото на всеки друг мъж, къдна ти се. Защо? Защото, когато ме видя да храча кръв, ти ме хвана за ръката, защото плака, защото си единственото човешко създание, което ме съжали. Ще ти разкажа една детинщина: имах някога едно кученце, което ме гледаше много тъжно, когато кашлях. Това е единственото същество, което съм обичала.

Когато умря, плаках повече, отколкото при смъртта на майка си. Вярно, че тя ме е била в продължение на дванадесет години. Теб те обикнах веднага както кученцето. Ако мъжете знаеха какво могат да постигнат с една сълза, те щяха да бъдат повече обичани, а ние нямаше да бъдем такива разсипници.

Твоето писмо те издаде. Ти ми разкри, че не притежаваш тънък усет за разбиране на душата. Писмото навреди много повече на любовта, която изпитвах към теб, отколкото всичко друго, което би могъл да ми направиш. Това бе ревност наистина, но иронична и дръзка. Аз и без това вече бях тъжна, когато получих това писмо. Смятах да те видя на обяд, да обядвам с теб, да отхвърля чрез присъствието ти една мисъл, която се въртеше непрекъснато в главата ми и с която, преди да те познавам, се бях примирила.

После — продължи Маргьорит — ти беше единственият човек, пред когото веднага разбрах, че мога да мисля и говоря свободно. Всички, които ни заобикалят, нас, момичетата като мен, с интерес дебнат най-незабележителните ни думи, вадят заключение от най-незначителните ни действия. Ние естествено нямаме приятели. Имаме егоистични любовници, които прахосват богатството си не за нас, както казват те, а за собствената си суетност.

За тези хора трябва да сме радостни, когато те са весели, да сме здрави, когато искат да вечерят, или скептични като тях. Забранено ни е да имаме сърце, от страх да не ни освиркат и да не изгубим кредита си.

Ние не си принадлежим. Ние не сме вече същества, а вещи. Ние сме на първо място в честолюбието им, но на последно — в уважението им. Имаме приятелки, но те са като Пруданс, жени, самите те някога държанки, които все още са запазили вкус към харченето, но чиято възраст не им позволява вече това. Тогава те стават наши приятелки или по-точно сътрапезнички. Тяхното приятелство достига до робство, но никога не е безкористно. Те винаги дават само користни съвети. Малко ги интересува, че имаме десет любовника; важното е те да спечелят рокли или някоя гривна и да могат от време на време да се разхождат с нашата каляска и да дойдат на представление в нашата ложа. Те получават вчерашните ни букети и взимат назаем шаловете ни от кашмир. Никога не ни правят услуга, колкото и малка да е тя, без да им се заплати двойно нейната цена.

Ти сам видя вечерта, когато Прюданс ми донесе шест хиляди франка, които я бях помолила да поиска за мен от херцога. Тя взе заем от мен петстотин франка, които никога няма да ми върне или пък ще ми ги изплати в шапки, които няма да излязат от кутиите си.

Ние можем да имаме или по-точно аз можех да имам само едно щастие: каквато съм тъжна понякога и постоянно болна, да намеря един достатъчно възвишен мъж, за да не търси сметка за живота ми и да бъде любовник по-скоро на чувствата ми, отколкото на тялото ми. Бях намерила такъв мъж: херцога, но той е стар, а старостта нито закриля, нито утешава. Мислех, че ще мога да приема живота, който той ми предлагаше. Но какво да правя? Умирах от скука и щом трябва да изгоря, по-добре да се хвърля в някой пожар, отколкото да се задуша с въглища.

Тогавата те срещнах — млад, пламенен, щастлив, и се опитах да направя от теб мъжа, когото зовях сред шумната си самота. Това, което ми хареса в теб, бе не мъжът, какъвто си всъщност, а мъжът, какъвто трябваше да бъдеш. Ти не приемаш тази роля, отхвърляш я като недостойна за теб, ти си груб любовник. Направи като другите, плати ми и повече да не говорим.

Маргьорит се облегна на канапето, изморена от тази дълга изповед, и за да сподави лек пристъп на кашлица, поднесе кърпичката си към устните и после към очите.

— Прости ми, прости ми — шепнех аз, — бях разбрал всичко това, но исках да го чуя от теб, обожавана Маргьорит. Да забравим останалото и да помним само едно: че си принадлежим един на друг, че сме млади и се обичаме. Маргьорит, прави с мен каквото пожелаеш, аз съм твой роб, твое куче. Но, за бога, скъсай писмото, което ти написах, и не ме пускай утре да замина, иначе ще умра.

Маргьорит извади от корсажа на роклята си писмото и като ми го подаде, каза с неизразимо нежна усмивка:

— Ето, аз ти го нося.

Скъсах писмото и целувах със сълзи ръката ѝ.

В този момент се появи Прюданс.

— Знаете ли, Прюданс, за какво ме моли Арман? — попита Маргьорит.

— Той ви моли за прошка.

— Точно така.

— И вие му прощавате?

— Трябва, но той иска и друго нещо.

— Какво?

— Да дойде да вечеря с нас.

— И вие се съгласявате?

— А вие какво мислите?

— Мисля, че сте две деца, които са си загубили ума. Но смятам също, че съм много гладна и колкото по-рано се съгласите, толкова по-рано ще вечеряме.

— Хайде — каза Маргьорит, — ще се съберем тримата в колата ми. Вземете — добави тя, като се обърна към мен, — Нанин ще си бъде легнала. Ще отворите вратата, затова вземете ключа ми и гледайте повече да не го губите.

Целунах Маргьорит до задушаване.

В този момент влезе Жозеф.

— Господине — каза ми той с вид на човек, доволен от себе си, — куфарите са готови.

— Напълно?

— Да, господине.

— Тогава ги опразнете: няма да замина.

Можех да ви разкажа накратко началото на тази връзка — каза ми Арман, — но исках добре да разберете при какви събития и в каква градация се стигна до положението да се съгласявам с всички желания на Маргьорит, а за Маргьорит — да не може да живее повече без мен.

На другия ден, след онази вечер, когато тя бе дошла в къщи, аз ѝ изпратих „Манон Леско“.

От този момент, след като не успях да променя живота на любовницата си, аз промених своя. Преди всичко исках да не оставя време на съзнанието ми да размишлява върху ролята, която току-що приех, защото, без да искам, щях много да се натъжа. Така животът ми, обикновено толкова спокоен, стана изведнъж шумен и объркан. Не мислете, че колкото и да е безкористна любовта на една държанка към вас, тя не ви струва нищо. Няма нищо по-скъпо от хилядите капризи за цветя, ложи, вечери, излети, които никога не можеш да откажеш на любовницата си.

Както ви казах, аз нямах състояние. Баща ми беше и продължава да бъде главен бирник в К. Той се ползува с име на крайно честен човек, благодарение на което намери сумата, която трябваше да внесе, за да постъпи на работа. Той има четиридесет хиляди франка годишен доход и от десет години насам, откакто заема тази длъжност, върна дължимата сума и започна да спестява за зестра на сестра ми. Баща ми е най-почтеният човек, когото можете да срещнете. Когато почина, майка ми остави шест хиляди франка рента; той ги подели между мен и сестра ми в деня, когато получи поста, за който настойчиво кандидатствуваше. Когато навърших двадесет и една години, към този малък долод той прибави годишна издръжка от пет хиляди франка, като ме увери, че с осем хиляди франка мога да бъда щастлив в Париж, ако исках, освен тази рента, да си създам и положение като адвокат или като лекар. Дойдох в Париж, завърших право, бях приет за адвокат и като много други млади хора сложих дипломата си в джоба и се отдадох на безгрижния парижки живот. Разходите ми бяха твърде

скромни, но все пак за осем месеца изразходвах годишния си доход. И прекарвах четирите летни месеца при баща си, което правеше всъщност дванадесет хиляди франка рента и ми създаваше славата на добър син. Освен това не дължах нито су.

Ето какво бе положението ми, преди да срещна Маргьорит.

Вие разбирате, че въпреки желанието ми разноските ми се увеличиха. Маргьорит беше твърде капризна и бе от онези жени, които никога не са гледали като на сериозен разход хилядите развлечения, които изпълват съществуването им. Например в желанието си да прекара колкото се може повече време с мен, тя ми пишеше сутрин, че ще вечеря с мен не у тях, а в някой ресторант в Париж или извън града. Отивах да я взема, вечеряхме, отивахме на представление, често след това пак вечеряхме и в края на деня вече бях похарчил четири-пет луидора, което правеше две хиляди и петстотин или три хиляди франка на месец. Така „съкращавах“ годината си на три месеца и половина, което ме поставяше пред необходимостта или да направя дългове, или да напусна Маргьорит.

Но аз приемах всичко, с изключение на последната възможност.

Простете ми, че ви разказвам всички тези подробности, но ще видите, че те станаха причина за събитията, които ще последват. Това, което ви разказвам, е една истинска и обикновена история, на която запазвам наивността на подробностите и цялата простота на развитието.

Понеже разбрах, че нищо на света не ще ме накара да забравя любовницата си, трябваше да намеря начин да издържа на разходите, които тя ме принуждаваше да правя. Пък и тази любов така ме вълнуваше, че всички мигове, прекарани далеч от Маргьорит, ми се струваха години и чувствувах нужда да изгарям тези мигове в огъня на някаква страст и да ги изживявам тъй бързо, че дори да не забелязвам как ги изживявам.

Започнах със заеми от пет-шест хиляди франка, гарантирани от малкия ми капитал, и захванах да играя комар, защото, откакто затвориха игралните домове, комар се играеше навсякъде. По-рано, като отидеш у Фраскати, можеш да спечелиш състояние: играеше се с пари и ако човек загубеше, за утешение си казваше, че е могъл и да спечели. Докато сега с изключение на някои клубове, в които все още има известна строгост при плащанията, почти си сигурен, че след като

спечелиш значителна сума, няма да я получиш. Лесно е да се разбере причината за това.

Играят най-вече млади хора, които имат голяма нужда от пари, а нямат необходимото състояние, за да продължат живота, който водят. Затова те играят и ако спечелят, губещите трябва да платят за конете и любовниците на тези господа, нещо твърде неприятно. Сключват се дългове, връзки, започнати около зелената покривка, завършват с караници, където честта и животът винаги малко се поставят на карта. Ако си честен човек, биваш разорен от твърде почтени млади хора, които нямат друг недостатък, освен че им липсват двеста хиляди франка рента.

Няма смисъл да ви говоря за тези, които крадат по време на играта, и един ден научаваме за принудителното им заминаване и за късната присъда.

Впуснах се в този бърз, шумен и вулканичен живот, който някога ме плашеше, когато си мислех за него. А сега той стана за мен неизбежно допълнение на любовта ми към Маргьорит. Какво можех да направя?

Ако нощите, които не прекарвах на улица Антен, бих прекарал сам в къщи, нямаше да мога да заспя. Ревността щеше да ме държи буден и да разпалва мисълта и кръвта ми. А играта изместваше за известно време треската, овладяла сърцето ми, и насочваше вниманието ми към друга страст, която ме завладяваше, без да искам, докато удряше часът, в който трябваше да отида при любовницата си. И тогава отново осъзнавах силата на любовта ѝ, защото независимо дали печелех, или губех, без съжаление напусках играта и оплаквах тези, които оставях и които нямаше да намерят като мен щастието, след като си отидеа.

За повечето играта беше необходимост. За мен тя бе лекарство.

Ако можех да се излекувам от Маргьорит, щях да се излекувам и от хазарта.

Така че сред играта аз запазвах доста голямо хладнокръвие. Губех само това, което можех да платя, и печелех само онова, което можех да загубя.

Всъщност щастието ме сблагодари. Не правех дългове, а харчех три пъти повече пари, отколкото когато не играех. Не беше лесно да се води живот, който ми позволяше да удовлетворявам, без да

се притеснявам, хилядите капризи на Маргьорит. Що се отнася до нея, тя ме обичаше все така и дори още по-силно.

Както ви казах, отначало бях допускан само от полунощ до шест часа сутринта, после от време на време в ложите, а после тя идваше понякога да вечеря с мен. Една сутрин си тръгнах едва в осем часа, а един ден се случи да си тръгна чак на обяд.

Преди да настъпи духовната промяна, в Маргьорит се бе извършила физическа промяна. Бях започнал лечението ѝ и бедното момиче, разбрало целта ми, се подчиняваше, за да ми докаже признателността си. Бях успял, без сътресения и без усилия, почти да я отвърна от старите ѝ навици. Моят лекар, когото помолих да я прегледа, ми бе казал, че само почивката и спокойствието можеха да запазят здравето ѝ. Така че бях успял да заменя късните вечери и безсънните нощи с хигиеничен режим и редовен сън. Неусетно Маргьорит свикваше с това ново съществуване, чието здравословно въздействие чувствуваше. Започна да прекарва някои вечери в къщи или ако времето беше хубаво, увиваше се с кашмирения шал, покриваше главата си с воал и като две деца обикаляхме вечер пеша из тъмните алеи на Шан-з-Елизе. Връщаше се уморена, вечеряше леко и си лягаше, след като посвиреше или почетеше, което никога не беше ѝ се случвало преди. Кашлицата, която всеки път, когато я чувах, ми късаше сърцето, беше почти изчезнала.

След шест седмици вече не ставаше дума за графа, окончателно пожертвуван. Единствен херцогът ме принуждаваше да скривам връзката си с Маргьорит, пък и той често бе отпращан, когато бях там, под предтекст, че госпожата спи и е забранила да я будят.

От навика и нуждата, която Маргьорит изпитваше да ме вижда, аз изоставях играта точно в онзи момент, когато и един изкусен играч би я напуснал. С една дума, аз се оказах, благодарение на моите печалби, с около десет хиляди франка в джоба, които ми се струваха неизчерпаем капитал.

Беше дошло времето, когато обикновено отивах при баща си и сестра си, но аз не заминах. Затова често получавах писма и от двамата, писма, в които ме молеха да отида при тях.

На всички тези молби отговарях колкото можех по-обстойно, като повтарях винаги, че съм добре и не се нуждая от пари: две неща,

които смятах, че ще поуспокоят баща ми, загдето отлагах заминаването си.

Една сутрин Маргьорит се събуди от блесналото слънце, скочи от леглото и ме попита дали искам да отидем за цял ден извън града.

Изпратихме да повикат Прюданс и заминахме тримата, след като Маргьорит поръча на Нанин да каже на херцога, че искала да се възползува от хубавото време и отишла извън града с госпожа Дюверноа.

Присъствието на Прюданс беше необходимо не само за да успокои стария херцог, но Прюданс беше от онези жени, които изглеждат като че ли създадени за излети. С неизменната си веселост и вечния си апетит, тя не оставяше нито за миг да скучаят тези, които придружаваше, и много разбираше от поръчки на яйца, череша, мляко, печен заек, най-сетне от всичко онова, което съставлява традиционният обяд в околностите на Париж.

Трябваше само да решим къде да отидем.

Отново Прюданс ни измъкна от затруднение.

— В истинско село ли искате да отидете? — попита тя.

— Да.

— Тогава да отидем в Буживал, в Поан-дю-Жур, при вдовицата Арну. Арман, идете да наемете кола.

След час и половина бяхме при вдовицата Арну.

Вие навярно знаете този хан, който е хотел през седмицата и кръчма в неделя. От градината, която се намира на височината на обикновен първи етаж, се разкрива чудесна гледка. Вляво акведуктът на Марли затваря хоризонта, вдясно гледката се разстила в безкраен низ от хълмове. Реката, която едва тече по тези места, лъкатуши като широка блестяща бяла лента между Габионското поле и остров Кроаси, постоянно люлян от трептенето на високите тополи и шепота на върбите.

В дъното на пейзажа, озарени от широк сноп слънчеви лъчи, се издигат бели къщички с червени покриви и фабрики, на които разстоянието отнема суровия им търговски характер и които допълват прекрасно картината.

В далечината се вижда Париж, потънал в мъгла!

Както ни бе казала Прюданс, това бе истинско село и трябва да ви кажа, че обядът бе също истински.

Не казвам това от признателност за щастието, което му дължа, но Буживал, въпреки грозното си име, е едно от най-красивите места, които човек може да си представи. Много съм пътувал, виждал съм много по-големи селища, но не и по-очарователни от това селце, весело сгушено в подножието на хълма, който го пази.

Мадам Арну предложи да ни разходи с лодка и Маргьорит и Прюданс се съгласиха с радост.

Хората винаги са свързвали полето с любовта и са бил прави: няма по-подходящо окръжение за любимата жена от синьото небе, уханията, цветята, лекия ветрец, величествената самота на полята или горите. Колкото и силно да обичаме една жена, каквото и доверие да имаме в нея, каквато и сигурност за бъдещето да ви вдъхва миналото ѝ, човек винаги е повече или по-малко ревнив. Ако сте били влюбен, сериозно влюбен, сигурно сте изпитали необходимостта да изолирате от света съществуването, с което искате изцяло да заживеете. Струва ми се, че колкото и безразлична да е към това, което я заобикаля, любимата жена губи от уханието си, от целостта си при досега с хора и вещи. Аз изпитвах това много повече от всеки друг. Любовта ми не беше обикновена. Бях влюбен колкото може въобще да бъде влюбен човек, но в Маргьорит Готие; това означаваше, че в Париж на всяка крачка можех да се размина с мъж, който е бил любовник на тази жена или който утре ще ѝ бъде. Докато на село, сред хора, които никога не сме виждали и които не се занимават с нас, в лоното на природата, разкрасена от пролетта — това ежегодно опрощение, — и откъснат от градския шум, аз можех да скрия любимата си и да обичам без свян и страх.

Куртизанката Маргьорит малко по малко изчезваше. Имах до себе си млада, красива жена, която обичах, от която бях обичан и която се казваше Маргьорит: миналото вече беше избледняло, а бъдещето — безоблачно. Слънцето осветяваше любовницата ми, както би огрявало и най-непорочната годеница. Разхождахме се сами по тези очарователни места, които като че ли бяха нарочно създадени да напомнят стиховете на Ламартин или песните на Скюдо. Облечена в бяла рокля, Маргьорит се облягаше на ръката ми, повтаряше ми вечерта под звездното небе думите, които ми бе казала предния ден, а светът продължаваше живота си някъде далече, без да хвърля сянка върху веселата картина на нашата младост и любов.

Ето каква мечта ми навяваше промъкващото се през листата палещо слънце в този ден, докато, изтегнат на тревата на острова, където бяхме слезли, оставях мисълта си, освободена от всички човешки връзки, които я задържаха преди, да се рее и да бере надеждите, които срещаше.

Прибавете към това, че от мястото, където легнах, виждах на брега една очарователна къщичка на два етажа с ограда в полукръг. Отвъд оградата се простираше зелена морава, равна като кадифе, а зад къщата — горичка, изпълнена с тайнствени уединени кътчета, в която навярно всяка сутрин мъхът заличаваше пътечката, направена предната вечер.

Виещи се цветя скриваха каменното стълбище на тази необитавана къща и я обгръщаха до първия етаж.

Гледайки непрекъснато къщата, накрая започнах да си мисля, че е моя, така добре обобщаваше тя мечтите ми. Виждах в нея Маргьорит и себе си — през деня в гората, която покриваше хълма, а вечерта — седнали на тревата, и се питах дали въобще други човешки същества биха могли да бъдат така щастливи като нас.

— Каква красива къща! — каза Маргьорит, която бе проследила погледа ми и може би отгатнала насоката на мислите ми.

— Къде? — попита Прюданс.

— Там — и Маргьорит посочи къщата.

— Ах, прекрасна! — извика Прюданс. — Харесва ли ви?

— Много.

— Тогава кажете на херцога да ви я наеме. Сигурна съм, че ще ви я наеме. Ако искате, ще свърша тази работа.

Маргьорит ме погледна, като че искаше да ме попита какво мисля за това предложение.

Мечтата ми бе отлетяла при последните думи на Прюданс и се озовах така грубо захвърлен в действителността, че бях съвсем зашеметен.

— Наистина това е чудесна идея — измърморих аз, без да знам какво говоря.

— Добре, ще уредя това — каза Маргьорит, като ми стисна ръката. Тя възприе думите ми според желанието си. — Хайде веднага да отидем и проверим дали се дава под наем.

Къщата бе свободна и се даваше под наем за две хиляди франка.

— Ще бъдете ли щастлив тук? — попита ме тя.

— Сигурно ли е, че аз ще дойда тук?

— А за кого, мислите, ще дойда да се погребя тук, ако не заради вас?

— Тогава, Маргьорит, позволете ми аз да наема тази къща.

— Луд ли сте? Не само е излишно, но ще бъде и опасно. Знаете, че имам право да приемам услугите само на един мъж, затова се съгласете, дете такова, и не говорете нищо.

— Щом имам два дни свободни, ще идвам да ги прекарвам с вас — каза Прюданс.

Напуснахме къщата и поехме по пътя за Париж, обсъждайки новото решение. Държах Маргьорит в обятията си, така че, когато слязохме от колата, бях започнал вече да гледам на плана на моята любовница с по-малко угризения.

На другия ден Маргьорит ме отпрати рано. Каза ми, че херцогът щял да дойде сутринта и ми обеща, че ще ми пише веднага щом той си тръгне, за да ми определи както обикновено среща за вечерта.

Наистина през деня получих бележка:

„Отивам в Буживал с херцога. Бъдете у Прюданс вечерта в осем часа.“

В уречения час Маргьорит се върна и дойде при мен у госпожа Дюверноа.

— Всичко е уредено — каза тя, като влезе.

— Къщата наета ли е? — попита Прюданс.

— Да, той се съгласи веднага.

Не познавах херцога, но ме досрамя, че го мамя.

— Но това не е всичко! — продължи Маргьорит.

— Какво още?

— Погрижих се и за жилището на Арман.

— В същата къща? — попита Прюданс, като се смееше.

— Не, но в Поан-дю-Жур, където обядвахме с херцога. Докато той се наслаждаваше на гледката, попитах госпожа Арну, нали така се казваше, дали има някой подходящ апартамент. Тя имаше един хол, вестибюл и спалня. Мисля, че това е всичко, което е необходимо. Шейсет франка на месец. Всичко е мебелирано така, че да разсейва и един хипохондрик. Наех апартамента. Добре ли съм направила?

Хвърлих се на врата на Маргьорит.

— Ще бъде прекрасно — продължи тя, — ето ви ключа от малката врата, а на херцога обещах ключа от желязната врата на градината, който той няма да вземе, защото ще идва само през деня. Между нас казано, смятам, че той е във възторг от тази прищявка, която ме отдалечава от Париж за известно време и затваря за малко

устата на роднините му. Все пак ме попита как аз, която обичам толкова много Париж, съм се съгласила да се погребя в това село. Отговорих му, че съм болна и че трябва да си почивам. Той като че ли не ми повярва напълно. Горкият старец е винаги нащрек. Затова много ще внимаваме, скъпи Арман, защото ще накара и там да ме следят, а той ми трябва не само за да ми наеме тази къща, но и за да плати дълговете ми. А аз за съжаление имам доста. Съгласен ли сте с всичко това?

— Да — отвърнах аз, като се мъчех да заглуша угризенията, които този начин на живот събуждаше понякога в мен.

— Разгледахме подробно къщата, ще се чувстваме чудесно в нея. Херцогът се погрижи за всичко. Ах, скъпи — допълни лудетината, като ме целуна, — вие не сте нещастен, един милионер приготвя леглото ви.

— И кога ще се преместите? — попита Прюданс.

— Колкото е възможно по-скоро.

— Ще вземете ли колата и конете си?

— Ще отнеса цялата си покъщнина. Вие ще се погрижите за апартамента по време на отсъствието ми.

Осем дни по-късно Маргьорит се настани в селската къща, а аз — в Поан-дю-Жур.

И тогава започна едно съществуване, което ще ми бъде трудно да ви опиша.

В началото на своя престой в Буживал Маргьорит не се отказа напълно от навиците си и понеже къщата беше вечно отворена като в празник, всичките ѝ приятелки идваха да я посетят. В продължение на месец ден не минаваше Маргьорит да не покани на масата си осем или десет души. От своя страна Прюданс водеше всички, които познаваше, приемаше ги и им угаждаше, като че ли тя беше домакинята. Вие разбирате добре, че парите на херцога плащаха всичко. И все пак се случваше от време на време Прюданс да поиска банкнота от хиляда франка уж от името на Маргьорит. Знаете, че бях спечелил нещо на комар. Затова бързах да дам на Прюданс това, което Маргьорит ми искаше чрез нея, и от страх, че ще ми поиска повече, отколкото разполагах, отидох в Париж и заех сума, равна на тази, която бях взел по-рано и която бях върнал навреме.

Така отново станах богат с около десет хиляди франка, без да смятам редовната си рента.

Но удоволствието, което Маргьорит изпитваше от посещенията на приятелите си, се поутоложи пред разходите, в които я въвличаше това удоволствие, и преди всичко пред необходимостта понякога да ми иска пари. Херцогът, който беше наел тази къща, за да може Маргьорит да си отпочине, вече не се появяваше, защото се боеше да не попадне на весела и голяма компания, а не искаше да го видят. Този страх се дължеше главно на това, че като дошъл веднъж да вечеря насаме с Маргьорит, попаднал на обяд от петнадесет души, който още не бил свършил в часа, в който херцогът искал да вечеря. Без да подозира нещо, той отворил вратата на трапезарията, всеобщ смях посрещнал влизането му и го принудил да се оттегли бързо пред дръзката веселост на момичетата, които се намирали там.

Маргьорит станала от масата, отишла при херцога в съседната стая и се опитала, доколкото било възможно, да го накара да забрави тази неприятна случка, но старецът, чието честолубие било наранено, се разсърдил: казал направо на нещастното момиче, че му омръзнало да плаща лудориите на жена, която дори не може да накара гостите си да го уважават поне в къщата ѝ. И бе заминал много ядосан.

От този ден нататък нямаше повече никаква вест от него. Маргьорит напразно бе отпратила приятелките си, променила навиците си, херцогът повече не бе се обадил. По този начин само аз бях спечелил. Моята Маргьорит ми принадлежеше по-цялостно и най-после се осъществяваше мечтата ми. Маргьорит не можеше повече без мен. Без да се интересува какво би последвало, тя вече не криеше нашата връзка, а аз вече не излизах от дома ѝ. Прислужниците ме наричаха господине и гледаха на мен като на техен господар.

Заради този нов начин на живот Прюданс бе мъмрила много Маргьорит. Но тя бе отговорила, че ме обича, че не може да живее без мен и каквото и да стане, не ще се откаже от щастието да ме има винаги до себе си. И бе добавила, че на когото това не харесвало, можел да не идва.

Бях чул това веднъж, когато Прюданс каза на Маргьорит, че иска да ѝ съобщи нещо много важно. Тогава аз подслушвах на вратата на стаята, в която те се бяха затворили.

След известно време Прюданс дойде отново.

Бях в дъното на градината, когато тя влезе. Не ме видя. От начина, по който Маргьорит я посрещна, предположих, че ще се води отново разговор, подобен на онзи, който бях подслушвал, затова поисках да чуя и него.

Двете жени се затвориха в будоара и аз се приготвих да подслушвам.

— Какво стана? — попита Маргьорит.

— Видях се с херцога.

— И какво ви каза той?

— На драго сърце ви прощава онази сцена, но е научил, че открито живеете с господин Арман Дювал, а това не ще ви прости. „Нека Маргьорит остави този младеж — каза ми той — и както в миналото ще ѝ давам всичко, което пожелае. В противен случай не трябва да ми иска повече каквото и да било.“

— А вие какво отговорихте?

— Че ще ви предам неговото решение и му обещах да ви вразумя. Помислете, скъпо дете, за положението, което губите и което Арман никога не ще може да ви създаде. Той ви обича от все сърце, но не е достатъчно богат, за да посрещне нуждите ви, и някой ден ще бъде принуден да ви напусне. Тогава ще бъде късно и херцогът няма да направи нищо за вас. Искате ли да поговоря с Арман?

Маргьорит като че ли размишляваше, защото мълчеше. Сърцето ми лудо биеше, докато чаках отговора ѝ.

— Не — продължи тя, — няма да напусна Арман. И няма да крия, че живея с него. Това може би е лудост, но аз го обичам! Какво да правя? И после, той свикна да ме обича без пречки.

Много ще страда, ако трябва да ме напусне дори за един час на ден. Впрочем няма чак толкова да живея, за да съм нещастна и да изпълнявам желанията на един старец, чийто вид само ме състарява. Да си задържи парите. Ще мина и без тях.

— Но какво ще правите?

— Не знам.

Сигурно Прюданс щеше да каже нещо, но аз рязко влязох, хвърлих се в краката на Маргьорит и покрих ръцете ѝ със сълзи от радост, че съм така обичан.

— Животът ми е в твои ръце, Маргьорит. Ти нямаш вече нужда от този човек, нали аз съм тук? Бих ли могъл да те напусна някога и

бих ли могъл за заплатя достатъчно щастието, с което ме даряваш? Стига пречки, Маргьорит, ние се обичаме! Какво ни интересува останалото?

— О да, обичам те, скъпи Арман! — прошепна тя и ме прегърна с две ръце. — Обичам те, както не бих повярвала, че съм способна да обичам. Ние ще бъдем щастливи, ще живеем спокойно и ще кажа сбогом завинаги на този живот, от който сега се червя. Нали никога няма да ме упрекваш за миналото ми?

Сълзи задавяха гласа ми. Можех да отговоря само като притисна Маргьорит до сърцето си.

— Хайде — каза тя, като се обърна към Прюданс и продължи развълнувано, — ще разкажете тази сцена на херцога и ще добавите, че нямаме нужда от него.

От този ден нататък вече не стана дума за херцога. Маргьорит вече не беше момичето, което познавах. Тя избягваше всичко, което би могло да ми напомни за живота, сред който я бях срещнал. Никога никоя съпруга не е полагала към мъжа си, нито сестра към брат си грижите, които Маргьорит полагаше за мен. Тази болнава натура бе готова да се поддаде на всяко възприятие, способна бе на всякакви чувства. Тя бе скъсала с приятелките си, с навиците си, с начина си на говорене и с някогашните си разходи. Когато ни виждаха да излизаме от къщи, за да се поразходим с една чудна малка лодка, която бях купил, хората никога не биха повярвали, че тази жена, облечена в бяло, с голяма сламена шапка на главата и с обикновено копринено манто на ръка, което да я предпази от влагата, е същата онази Маргьорит Готие, която преди четири месеца вдигаше такъв шум с разкоша и скандалите си.

Уви! Ние бързахме да бъдем щастливи, като че ли бяхме отгатнали, че това щастие не ще продължи дълго.

От два месеца дори не бяхме ходили в Париж.

Никой не бе ни посетил, с изключение на Прюданс и на Жюли Дюпра, за която ви говорих и на която Маргьорит по-късно предаде вълнуващия разказ, който е тук в мен.

По цели дни прекарвах в нозете на любимата си. Отваряхме прозорците, които гледаха към градината, и наблюдавахме как лятото весело се спуска над цветята, които разцъфтяваха под ласката му. Под

сенките на дърветата ние вдишвахме един до друг този истински живот, който нито Маргьорит, нито аз бяхме почувствували дотогава.

Тази жена се удивляваше като дете на най-дребните неща. Имаше дни, в които тичаше из градината като десетгодишно момиченце след някоя пеперуда или водно конче. Тази куртизанка, която бе харчила за букети повече пари, отколкото са потребни на цяло семейство, за да живее охолно, седеше понякога на тревата по цял час, за да разгледа обикновеното цвете, чието име тя носеше.

По това време тя често четеше „Манон Леско“. Много пъти я заварвах да си води бележки по книгата: винаги ми казваше, че когато обича, една жена никога не би могла да направи това, което е направила Манон.

Два-три пъти херцогът ѝ писа. Тя познаваше почерка му и ми даваше писмата, без да ги чете.

Понякога съдържанието на писмата ме просълзяваше.

Той бе сметнал, че като затвори кесията си за Маргьорит, ще успее да си я възвърне. Но когато бе видял безполезността на този начин, той не бе устоял. Херцогът бе писал и я бе помолил да го приеме както преди, каквито и да са условията за това.

Бях прочел всички тези настойчиви и повтарящи се писма. Бях ги скъсал, без да кажа на Маргьорит съдържанието им и без да я посъветвам да се види със стареца, въпреки че изпитвах жал към мъката на нещастния човек. Но се страхувах да не помисли, че ѝ давам този съвет, защото желая херцогът да поеме отново издръжката на къщата, след като поднови старите си посещения. Опасявах се да не сметне, че съм способен да се откажа от отговорността, която съм поел за живота ѝ с всички последствия, до които можеше да я доведе любовта ѝ към мен.

Понеже не получаваше отговор, херцогът престана да пише. Маргьорит и аз продължихме да живеем заедно, без да се интересуваме от бъдещето.

Трудно ми е да ви разкажа подробности за новия живот. Той се състоеше от поредица детинщини, очарователни за нас, но нищо незначещи за тези, на които бих ги разказал. Вие знаете какво значи да обичаш жена, знаете колко къси стават дните и с каква любовна леност очаквате следващия ден. Познавате тази пълна забрава, която се ражда от силна, доверчива и споделена любов. Всяко същество, освен любимата жена, ти се струва излишно създание. Съжаляваш за раздадените вече частици от сърцето си на други жени и не виждаш възможност някога да притиснеш друга ръка освен тази, която притискаш сега. Мозъкът ти нито може да работи, нито вече има някакви спомени, нищо, което би могло да го отвлече от единствената мисъл, от която е изцяло завладян. И всеки ден откриваш в любимата си ново очарование, непознато наслаждение.

Животът е само непрекъснато изпълнение на едно постоянно желание, душата се превръща във весталка, която поддържа свещения огън на любовта.

Вечер често отивахме да седнем в горичката над къщата. Тук слушахме веселите съзвучия на нощта. И мислехме за близкия час, когато щяхме да останем до сутринта в обятията един на друг. Понякога пък се излежавахме през целия ден, без да оставим дори слънцето да проникне в стаята. Завесите бяха плътно спуснати и външният свят за известно време преставаше да съществува за нас. Единствена Нанин имаше право да отваря вратата ни, и то само за да ни поднесе храна. Ядяхме, без да ставаме, като прекъсвахме храненето си с непрекъснати смехове и лудории. После следваше кратък сън, защото, потъвайки в любовта, ние бяхме като двама упорити гмуркачи, които се издигат на повърхността само за да си поемат дъх.

Забелязвах обаче у Маргьорит мигове на печал, а понякога дори сълзи. Питам я откъде идва тази ненадейна тъга, а тя ми отговаряше:

— Нашата любов не е обикновена, скъпи Арман. Ти ме обичаш, като че ли никога не съм принадлежала на никого, и аз треперя, че по-

късно ще се разкайваш за любовта си, ще обявиш миналото ми за престъпление и ще ме принудиш да се хвърля отново в съществуването, от което ме измъкна. Знай, че сега, когато опитах този нов живот, бих умряла, ако трябва да живея по старому. Кажи ми, че никога няма да ме изоставиш.

— Кълна ти се!

При тези думи тя ме поглеждаше в очите, като че ли искаше да прочете в тях дали клетвата ми е искрена, после се хвърляше в обятията ми и като скриваше глава в гърдите ми, казваше:

— Ти не знаеш колко много те обичам!

Една вечер се бяхме облакътрили на перваза на прозореца, гледахме луната, която като че ли трудно изплуваше из леглото си от облаци, и слушахме как вятърът люлее шумно дърветата. Държахме се за ръка и вече четвърт част мълчахме, когато Маргьорит ме попита:

— Ето че приближава зимата. Искаш ли да заминем?

— За къде?

— За Италия.

— Скучно ли ти е?

— Боя се от зимата, боя се преди всичко от завръщането ни в Париж.

— Защо?

— Заради много неща.

И тя продължи бързо, без да ми обясни причините за страха си.

— Искаш ли да заминем? Ще продам всичко, което имам, и ще отидем да живеем там. Нищо няма да напомня за това, което бях, никой няма да узнае коя съм. Искаш ли?

— Да заминем, Маргьорит, ако това ти доставя удоволствие. Да направим едно пътешествие — казах й аз. — Но защо е необходимо да продадеш неща, които ще бъдеш щастлива да намериш при завръщането си? Не съм толкова беден, за да приема такава жертва, но имам достатъчно, за да можем спокойно да пътуваме пет-шест месеца, ако това ти доставя удоволствие.

— Всъщност не — продължи тя, като се дръпна от прозореца и отиде да седне на канапето, в тъмната част на стаята. — Защо да отиваме да харчим толкова пари. Вече предостатъчно ти струвам и тук.

— Ти ме упрекваш за това, Маргьорит, не е благородно от твоя страна.

— Прости ми, приятелю — каза тя, като ми подаде ръка. — Това буреносно време ми действува на нервите. Не казвам това, което искам да кажа.

И след като ме целуна, тя изпадна в продължителна мечтателност.

Често имаше такива сцени, не знаех какво ги пораждаше, но долавях у Маргьорит чувство на безпокойство за бъдещето. Не можеше да се съмнява в любовта ми, защото с всеки ден тя ставаше по-силна, и въпреки това често я виждах тъжна, но винаги изтъкваше, че причината за тъгата ѝ е здравословното ѝ състояние.

Страхувайки се да не се отегчи от твърде еднообразния ни живот, аз ѝ предлагам да се върнем в Париж, но тя винаги отхвърляше това предложение и ме убеждаваше, че не можела да бъде никъде така щастлива, както тук на село.

Прюданс идваше рядко, но за сметка на това Маргьорит пишеше писма, които никога не поисках да прочета, макар че всеки път те я караха да изпада в дълбоко безпокойство. Не знаех какво да мисля.

Един ден Маргьорит остана в стаята. Влязох. Тя пишеше.

— На кого пишеш? — попита аз.

— На Прюданс. Искаш ли да ти прочета писмото?

Ужасявах се от всичко, което можеше да изглежда като подозрение. Отговорих на Маргьорит, че не ми беше необходимо да знам какво пише и все пак бях убеден, че това писмо щеше да ми разкрие истинската причина за тъгата ѝ.

На другия ден времето беше прекрасно. Маргьорит ми предложи да се поразходим с лодката и да посетим остров Кроаси. Тя изглеждаше твърде весела. В пет часа се прибрахме.

— Госпожа Дюверноа беше тук — каза Нанин, като ни видя да влизаме.

— Замина ли си? — попита Маргьорит.

— Да, с колата на мадам. Тя каза, че това било уговорено.

— Много добре — отвърна живо Маргьорит. — Нека ни сервираат.

Два дена по-късно пристигна писмо от Прюдайс и в продължение на петнадесет дни Маргьорит, изглежда, бе скъсала с тайнствените си меланхолии, за които непрекъснато ми искаше прошка, откакто вече не се появяваха.

Но Прюданс не връщаше колата.

— Защо Прюданс не ти изпраща купето? — попитах един ден.

— Един от конете е болен и се извършват някакви поправки по колата. По-добре това да стане, докато сме тук, където нямаме нужда от нея, вместо след завръщането ни в Париж.

Няколко дена по-късно Прюданс дойде да ни види и потвърди думите на Маргьорит.

Двете жени се разхождаха сами в градината и когато се присъединих към тях, те промениха разговора.

Вечерта, когато си тръгваше, Прюданс се оплака, че ѝ е студено, и помоли Маргьорит да ѝ послужи с кашмира си.

Така измина месец, през който Маргьорит бе по-весела и влюбена, откогато и да било.

Но колата не бе изпратена, кашмирът не бе върнат, всичко това, без да искам, ме заинтригува и понеже знаех в кое чекмедже Маргьорит слагаше писмата на Прюданс, използвах случая, когато тя се намирал в дъното на градината, отидох бързо до чекмеджето и се опитах да го отворя. Но напразно — то бе заключено. Тогава се опитах да отворя чекмеджетата, където обикновено стояха бижутата и диамантите. Те се отвориха без никаква трудност, но ковчетата бяха изчезнали заедно със съдържанието, разбира се.

Остър страх прониза сърцето ми.

Щях да поискам от Маргьорит да ми каже истината за изчезването им, но тя сигурно нямаше да ми разкрие нищо.

— Скъпа Маргьорит казах ѝ аз тогава, — идвам да ти поискам разрешение да отида в Париж. У дома не знаят къде се намирам, а сигурно съм получил от баща си писма. Той навярно се безпокои и трябва да му отговоря.

— Иди, приятелю — ми каза тя, — но се върни рано.

Заминах. При пристигането си веднага отдох при Прюданс.

— Кажете — попитах я аз, без никакъв увод, — отговорете ми честно, къде са конете на Маргьорит?

— Продадени.

— Кашмирът?

— Продаден.

— Диамантите?

— Заложени.

— И кой ги продаде и заложил?

— Аз.

— Защо не ме предупредихте?

— Защото Маргьорит ми забрани.

— А защо не ми поискахте пари?

— Защото тя не искаше.

— За какво отидоха тези пари?

— За плащания.

— Значи, тя има много дългове?

— Близо тридесет хиляди франка. А, драги, аз ви казвах, нали? Тогава не ми повярвахте. Е, сега се убедихте. Тапицерът, на който херцогът плащаше, бил изхвърлен, когато отишъл при него. На другия ден херцогът му писал, че няма нищо да направи за госпожица Готие. Този човек искаше парите си, дадохме му част от дължимата сума; това са няколкото хиляди франка, които ви поисках. После „милостиви“ хора го предупредили, че неговата длъжница е изоставена от херцога и живее с един младеж без състояние. Другите кредитори, също така предупредени, поискаха парите си и започнаха опис на покъщнината. Маргьорит реши да продаде всичко, но вече беше късно, а и аз щях да се противопоставя. Трябваше да се плаща и за да не ви иска пари, продаде конете си, кашмирите си и заложил бижутата си. Искате ли квитанциите на купувачите и на заложната къща?

Прюданс отвори някакъв шкаф и ми показа книгата.

— Ах, вие смятате — продължи тя с онова упорство на жена, която има право да каже: „Аз бях права!“, — вие смятате, че е достатъчно да се обичате и да отидете да живеете безгрижно на село? Не, приятелю, не. Наред с идеалния живот съществува и материален и най-благородните решения са свързани с жалки нишки за земята, но тези нишки са железни и не могат лесно да се скъсат. Ако Маргьорит не ви е изневерила досега двайсет пъти, това е, защото тя притежава изключителен характер. Права бях, като я съветвах да го направи, защото ми беше мъчно да гледам как бедното момиче се лишава от всичко. Тя не пожела. Каза ми, че ви обича и че за нищо на света няма да ви изневери. Всичко това е много красиво, много поетично, но с такава монета не се плаща на кредиторите. И сега, повтарям ви, тя не може да се оправи с по-малко от тридесет хиляди франка.

— Добре, аз ще дам тази сума.

— Ще я вземете назаем?

— Боже мой, да!

— Ама че хубава работа ще извършите, ще се скарате с баща си, ще се лишите от доходите си, а пък и тридесет хиляди франка не се намират така лесно изведнъж. Вярвайте ми, драги Арман, познавам подобре жените от вас. Не правете тази лудост, за която ще съжелявате един ден. Бъдете разумен. Не ви казвам да напуснете Маргьорит, но да живеете с нея така, както в началото на лятото. Не ѝ пречете да се измъкне от затрудненото си положение. След време херцогът ще се върне при нея. Граф дьо Н., ако тя го приеме, вчера пак ми каза, че ще плати всичките ѝ дългове и ще ѝ дава четири-пет хиляди франка на месец. Той има двеста хиляди франка рента. Това е добро положение за нея, докато вие все някога ще трябва да я напуснете. Не чакайте да бъдете разорен; още повече този граф дьо Н. е глупак и нищо не ще ви пречи да бъдете любовник на Маргьорит. В началото тя ще си поплаче, но накрая ще свикне и един ден ще ви благодари за това, което сте направили. Приемете, че Маргьорит е омъжена и че вие мамите съпруга ѝ — това е всичко. Веднъж вече ви казах всичко това. Само че тогава все още бе само съвет, а днес е почти необходимост.

Прюданс бе безпощадно права.

— Това е — продължи тя, като прибра книжата, които ми бе показала. — Държанките знаят само, че ще ги обичат, но никога, че те ще обичат, иначе щяха да спестят пари и на тридесет години биха могли да си позволят лукса да имат любовник безкористно. Ако някога знаех това, което знам сега! Нищо не казвайте на Маргьорит и я отведете в Париж. Живяхте четири-пет месеца с нея, това е достатъчно. Затворете си сега очите, това е всичко, което се иска от вас. След петнадесет дни тя ще приеме граф дьо Н. Ще спестява през зимата и следващото лято ще бъдете отново заедно. Ето така се постъпва, драги!

Прюданс изглеждаше очарована от съвета си, който отхвърлих с възмущение.

Не само любовта и достойнството ми не позволяваха да действувам така, но бях напълно убеден, че след съвместния ни живот на село Маргьорит по-скоро би умряла, отколкото да приеме тази подялба.

— Стига шеги — казах на Прюданс. — Общо колко пари трябва на Маргьорит?

— Казах ви, около тридесет хиляди франка.

— И за кога ѝ трябва тази сума?

— До два месеца.

— Ще я получи.

Прюданс вдигна рамене.

— Ще ви дам тази сума — продължих аз, — но ми се закълнете, че няма да кажете нищо на Маргьорит.

— Бъдете спокоен.

— Ако ви изпрати още нещо за продаване или за залагане, предупредете ме.

— Няма опасност. Тя вече няма нищо.

Отбих се в къщи, за да видя дали имам писма от баща ми.

Бяха се получили четири писма.

19

В първите три писма баща ми се безпокоеше от моето мълчание и ме питаше за причината. В последното си писмо ми загатваше, че са го осведомили за промяната в живота ми и съобщаваше, че скоро ще пристигне.

Винаги съм изпитвал голямо уважение и искрена обич към баща си. Отговорих му, че едно кратко пътуване е било причината за мълчанието ми и го помолих да ми съобщи деня на пристигането си, за да го посрещна.

Дадох на моя прислужник адреса си на село, като му поръчах, щом получи писмо с печат от град К., да ми го донесе веднага. След което веднага заминах за Буживал.

Маргьорит ме чакаше на градинската врата.

Погледът ѝ изразяваше безпокойство. Тя се хвърли на врата ми и не се сдържа да ме попита:

— Видя ли Прюданс?

— Не.

— Доста се забави в Париж.

— Намерих писма от баща си, на които трябваше да отговоря.

Няколко минути по-късно Нанин влезе запъхтяна. Маргьорит стана и заговори тихо с нея.

Когато Нанин излезе, Маргьорит ми каза, като седна до мен и ме хвана за ръката:

— Защо ме излъга? Ти си бил при Прюданс.

— Кой ти каза?

— Нанин.

— Тя откъде знае?

— Проследи те.

— Значи, ти си ѝ казала да ме следи?

— Да. Помислих, че е трябвало да има много важна причина, за да отидеш в Париж, след като не си ме напуснал цели четири месеца.

Страхувах се да не ти се случи някакво нещастие или да не би да отидеш при друга жена.

— Дете!

— Сега съм спокойна, знам какво си правил, но все още не знам какво са ти казали.

Показах на Маргьорит писмата от баща ми.

— Не те питам за това. Бих искала да знам защо си ходил при Прюданс.

— За да я видя.

— Лъжеш, приятелю.

— Добре, отидох да я попитам дали конят е вече по-добре и дали все още са й нужни кашмирът и бижутата ти.

Маргьорит се изчерви, но не отговори.

— И — продължих аз — разбрах какво си направила с конете, кашмирите и диамантите.

— Сърдиш ли ми се?

— Сърдя ти се, че не си се сетила да поискаш от мен парите, от които си имала нужда.

— При такива отношения като нашите, ако притежава все още малко достойнство, жената трябва по-скоро да си наложи всички възможни жертви, отколкото да иска пари от любимия си и да придаде продажен характер на любовта си. Ти ме обичаш, сигурна съм, но не знаеш колко е тънка нишката, която крепи в сърцето любовта, която мъжете изпитват към момичетата като мен. Кой знае? Може би в някой ден на материално затруднение или скука ще ти хрумне да видиш в нашата връзка само ловко направена сметка! Прюданс е много приказлива. Защо са ми тези коне! Направих икономия, като ги продадох. Мога и без коне, а и вече не харча нищо за тях. Единственото, което желая, е ти да ме обичаш, а ти ще ме обичаш все така и без коне, кашмири и диаманти.

Всичко това бе казано толкова естествено, че като я слушах, се просълзах.

— Но, моя добра Маргьорит — отвърнах аз, като притиснах с любов ръцете на любимата си, — ти добре знаеш, че все някой ден щях да науча за тази жертва и че тогава не бих търпял това.

— Защо?

— Защото, скъпо дете, не искам обичта, която изпитваш към мен, да те лиши дори от едно бижу. Аз също не искам в момент на затруднение или скука да си помислиш, че ако живееше с друг мъж, тези моменти нямаше да съществуват и да съжаляваш дори за миг, че живееш с мен. След няколко дни конете, диамантите и кашмирите ще ти бъдат върнати. Те са ти толкова необходими, колкото въздухът за живота, и може би е смешно, но повече те обичам разкошно облечена, отколкото скромно.

— Значи, не ме обичаш вече.

— Ти си луда!

— Ако ме обичаше, щеше да ме оставиш да те обичам, както аз искам. Но ти продължаваш да виждаш в мен само момиче, за което разкошът е необходимост, и винаги смяташ, че трябва да плащаш. Срам те е да приемаш доказателства за любовта ми. Без да искаш, ти мислиш, че някой ден ще ме напуснеш, и се стремиш да се предпазиш от всякакви подозрения. Ти си прав, приятелю, но бях се надявала на нещо повече.

Маргьорит се наклони да стане. Но аз я задържах и ѝ казах:

— Искам да си щастлива и да няма за какво да ме упрекваш, това е всичко.

— Тогава ще се разделим!

— Защо, Маргьорит? Кой може да ни раздали? — извиках аз.

— Ти, който не ми позволяваш да разбера твоето положение, а от суетност искаш да запазиш моето. Запазвайки разкоша, сред който съм живяла, ти искаш да запазиш нравственото разстояние между нас. Ти не смяташ обичта ми за достатъчно безкористна, за да поделиш с мен състоянието, което притежаваш и с което бихме могли да живеем щастливо заедно, а предпочиташ да се разориш, ставаш роб на смешен предразсъдък. Мислиш ли, че мога да сравня една кола и бижутата с твоята любов? Смяташ ли, че за мен щастието се състои в суетностите, с които се задоволяваме, когато не обичаме никого, но които изглеждат много жалки, когато обичаме? Ти ще платиш дълговете ми, ще пропилиеш предварително състоянието си и освен това ще ме издържаш! Колко време ще трае това? Два или три месеца и после ще бъде твърде късно да заживеем, както ти предлагам, защото тогава ще приемаш всичко от мен, а това не трябва да върши един почтен мъж. Сега ти имаш осем-десет хиляди франка рента, с които можем да

живеем. Ще продам излишъка от това, което притежавам, и само от тази продажба ще получавам по две хиляди франка годишно. Ще си наемем малък красив апартамент, в който ще живеем двамата. През лятото ще ходим на село, ще живеем не в къща като тази, а в къщичка, достатъчна за двама. Ти си независим, аз съм свободна, ние сме млади и, за бога, Арман, не ме връщай към живота, който бях принудена да водя преди.

Не можех да отговоря, сълзи на признателност и любов бликнаха в очите ми и аз се хвърлих в обятията на Маргьорит.

— Исках всичко да уредя — продължи тя, — без да ти кажа. Исках да изплатя всичките си дългове и да приготвя новия апартамент. През октомври щяхме да се върнем в Париж и всичко щеше да е уредено. Но щом Прюданс вече ти е разказала всичко, трябва да се согласиш предварително. Обичаш ли ме достатъчно, за да направиш това?

Беше глупаво да се противя на такава преданост. Целунах пламенно ръцете на Маргьорит и ѝ казах:

— Ще направя всичко, каквото искаш.

И така, аз се съгласих с нейното решение.

Тогава Маргьорит бе обхваната от луда веселост: танцуваше, пееше, радваше се на простотата на бъдещия ни апартамент и вече ме питаше в кой квартал да бъде и какво разположение да има. Виждах я щастлива и горда от това решение, което навярно трябваше окончателно да ни сближи.

Не исках да ѝ бъда длъжник.

За миг реших какъв ще бъде отсега нататък животът ни. Установих размерите на състоянието ми и предоставих на Маргьорит рентата, която ми бе оставила майка ми, макар че тя ми се струваше твърде недостатъчна за жертвата, която приемах.

Останаха ми пет хиляди франка рента от баща ми и каквото и да се случеше, винаги имах достатъчно средства, за да живея.

Не казах на Маргьорит какво бях решил, убеден, че тя ще откаже това дарение.

Тази рента произхождаше от ипотека от шестдесет хиляди франка върху къща, която никога не бях виждал. Единственото, което знаех, е, че всяко тримесечие нотариусът на баща ми, стар приятел на

нашето семейство, ми даваше срещу разписка седемстотин и петдесет франка.

В деня, в който Маргьорит и аз дойдохме в Париж, за да изберем апартамент, отидох при нотариуса и го попитах по какъв начин мога да прехвърля тази рента на друг човек. Добрият човек ме сметна за разорен и ме разпита за причината на това решение. Понеже трябваше рано или късно да му кажа в полза на кого правех това дарение, предпочетох да му разкрия веднага истината.

Той не ми възрази нищо, въпреки че положението му на нотариус и приятел му позволяваше да направи това. Успокои ме, че се нагърбва да уреди всичко, колкото се може по-добре.

Разбира се, помолих го да запази това в тайна от баща ми и отидох при Маргьорит, която ме чакаше у Жюли Дюпра, където бе предпочела да се отбие, вместо да слуша наставленията на Прюданс.

Започнахме да търсим апартамент. Маргьорит намираще всички, които разглеждахме, много скъпи, а аз — много скромни. Накрая се споразумяхме и се спряхме на малка пристройка, отделена от главната сграда, в един от най-спокойните квартали на Париж. Зад тази виличка се простираше очарователна градина, придадена към нея и заобиколена с достатъчно високи стени, за да ни отделят от съседите, и достатъчно ниски, за да не ни ограничават гледката.

Беше по-добре, отколкото бяхме очаквали.

Върнах се в къщи, за да освободя апартамента си, а през това време Маргьорит отиде при един комисионер, който, както твърдеше тя, беше направил за една от приятелките ѝ това, което сега щеше да поиска от него.

Тя дойде на улица Прованс в отлично настроение. Този човек бе обещал да изплати всичките ѝ дългове, да ѝ даде разписка за това и да ѝ брой около двадесет хиляди франка за всичките ѝ мебели.

Вие видяхте до каква цена достигна продажбата и този „честен“ човек спечели повече от тридесет хиляди франка от клиентката си.

Изпълнени с радост, потеглихме за Буживал, като продължавахме да си говорим за бъдещите си планове, които благодарение на нашето безгрижие и преди всичко на любовта ни виждахме в най-златисти тонове.

Осем дни по-късно, тъкмо обядвахме, когато Нанин дойде да ми съобщи, че ме търси моят прислужник.

Казах ѝ да го пусне да влезе.

— Господине — ми каза той, — баща ви пристигна в Париж и ви моли веднага да се върнете у вас, където ви чака.

Тази новина беше съвсем обикновена, но научавайки я, Маргьорит и аз се спогледахме.

Предусещахме нещастие.

И без тя да сподели с мен това чувство, което и аз изпитвах, казах, като ѝ подадох ръка:

— Не се бой.

— Върни се колкото можеш по-бързо — прошепна Маргьорит, като ме целуна. — Ще те чакам на прозореца.

Изпратих Жозеф да каже на баща ми, че идвам.

И наистина два часа по-късно бях на улица Прованс.

20

Баща ми, по халат, беше седнал в салона и пишеше.

Когато влязох, по начина, по който ме погледна, веднага разбрах, че ще се води сериозен разговор.

Но аз се обърнах към него, като че ли нищо не съм отгатнал по лицето му, и го целунах.

— Кога пристигнахте, татко?

— Снощи.

— И както винаги отседнахте при мен?

— Да.

— Съжалявам, че не бях тук, за да ви посрещна.

Очаквах, че веднага след тази реплика ще започне да ми чете морал, както ми подсказваше студеното му лице. Но той нищо не отвърна, запечата писмото, което бе дописал, и го даде на Жозеф да го пусне в пощата.

Когато останахме сами, баща ми стана, облегна се на камината и ми каза:

— Драги Арман, трябва да поговорим сериозно.

— Слушам ви, татко.

— Обещаваш ли да бъдеш откровен?

— Както винаги.

— Вярно ли е, че живееш с жена на име Маргьорит Готие?

— Да.

— Знаеш ли каква беше тази жена?

— Държанка.

— Заради нея ли забрави да дойдеш да ни видиш мен и сестра си тази година?

— Да, татко, признавам, че е така.

— Много ли обичаш тази жена?

— Сам виждате, татко, щом заради нея не изпълних един свещен за мен дълг, за което ви искам смирено прошка.

Изглежда, баща ми не очакваше толкова категорични отговори, защото се замисли за момент и после ми каза:

— Ти сигурно си разбрал, че не ще можеш винаги да живееш така?

— Страхувам се, татко, че не съм го разбрал.

— Но сигурно сте разбрали — продължи баща ми по-сухо, — че аз няма да търпя това.

— Аз си казах, че докато не правя нищо противно на уважението, което дължа на името ви и на традиционната честност на нашето семейство, бих могъл да живея както досега, и това малко поуталожи моите опасения.

Страстите те правят силен срещу чувствата. Бях готов на всякаква борба, дори с баща си, за да запазя Маргьорит.

— А сега настъпи моментът да заживеете по друг начин.

— А защо, татко?

— Защото сега вършите неща, които накърняват уважението, което смятате, че изпитвате към вашето семейство.

— Не мога да си обясня тези думи.

— Ще ви ги обясня. Имате любовница, много добре. Плащате ѝ, както галантен мъж трябва да заплати любовта на държанка — нищо лошо няма в това. Но че заради нея забравяте най-светите неща, че позволявате мълвата за скандалния ви живот да достигне чак до най-отдалечените краища на нашата провинция и този живот да хвърли сянка върху честното име, което съм ви дал — ето това не може да бъде и няма да го бъде.

— Позволете ми, татко, да ви кажа, че тези, които са ви осведомили за мен, са били лошо информирани. Аз съм любовник на госпожица Готие, живея с нея и това е нещо най-обикновено. Не съм дал на госпожица Готие името, което съм получил от вас, харча за нея това, което е в моите възможности, нямам никакви дългове и не съм се озовавал в нито едно от онези положения, които позволяват на един баща да каже на сина си това, което току-що ми казахте.

— Един баща е винаги задължен да отклони сина си от лошия път, по който е тръгнал. Вие не сте направили още нищо лошо, но ще го направите.

— Татко!

— Господине, познавам живота по-добре от вас. Напълно чисти чувства притежават само непорочните жени. Всяка Манон може да създаде един Де Гриьо, а времената и навиците са се променили. Би било излишно светът да остарява, ако не се поправа. Ще напуснете любовницата си.

— Неприятно ми е, че няма да ви послушам, татко, но това е невъзможно.

— Ще ви принудя.

— За съжаление, татко, няма вече остров Света Маргарита, където да изпращат куртизанките, а дори и да имаше все още такъв остров, щях да последвам госпожица Готие, ако вие бяхте издействували да я изпратят там. Какво да правя? Може би греша, но мога да бъда щастлив само при условие, че ще продължавам да бъда любовник на тази жена.

— Слушайте, Арман, отворете си очите, погледнете баща си, който винаги ви е обичал и който иска само вашето щастие. Прилично ли е да отидете да живеете като женен с момиче, което всеки е притежавал?

— Какво от това, татко, ако в бъдеще никой не ще я притежава! Какво от това, ако това момиче ме обича, ако се възражда от любовта си към мен и от моята любов към нея! Какво значение има всичко, ако вече се е променила!

— А смятате ли, господине, че мисията на един почтен мъж е да преобразява куртизанките? Смятате ли, че бог е определил такъв смешен смисъл на живота и не трябва ли сърцето да има други пориви? Какъв ще бъде резултатът от това чудотворно излекуване и какво ще мислите за това, което говорите днес, след като навършите четиридесет години? Ще се надсмивате над любовта си, ако още ви бъде позволено да се присмивате и ако тя не ще е оставила твърде дълбоки следи в миналото ви. Какво щеше да стане с вас сега, ако някога баща ви мислеше като вас и бе отдал живота си на всеки любовен полъх, вместо да го изгради върху едно непоклатимо схващане за честност и почтеност? Помислете, Арман, и повече не говорете подобни глупости. Хайде, ще напуснете тази жена, вашият баща ви моли за това.

Не отговорих нищо.

— Арман — продължи баща ми, — в името на святата ви майка, повярвайте ми, откажете се от този живот, който ще забравите по-бързо, отколкото мислите, и с който ви обвързват безсмислени теории. Вие сте на двадесет и четири години, помислете за бъдещето си. Не можете да обичате вечно тази жена, която също няма да ви обича винаги. Вие взаимно преувеличавате любовта си. Затваряте си пътя за всякакво поприще. Още една крачка, и вече не ще можете да се отклоните от пътя, по който сте тръгнали, и през целия живот ще ви гризе съвестта за вашата младост. Заминете. Елате да прекарате месец или два при сестра си. Почивката и благочестивата любов на семейството бързо ще ви излекуват от тази треска, защото това е именно треска. През това време любовницата ви ще се успокои, ще вземе друг любовник и когато видите заради кого за малко не сте се сбрали с баща си и не сте загубили обичта му, вие ще ми кажете, че съм постъпил добре, като съм дошъл да ви отведа, и ще ме благославяте. Ще заминеш, нали, Арман?

Чувствах, че баща ми има право за всички други жени, но бях убеден, че не беше прав за Маргьорит. Обаче тонът, с който ми каза последните думи, бе толкова нежен, умоляващ, че не смеех да му отговоря.

— Е? — попита той развълнувано.

— Татко, нищо не мога да ви обещаю — казах най-сетне. — Това, което искате от мен, е пряко силите ми. Повярвайте ми — продължих аз, като видях, че прави нетърпеливо движение, — вие преувеличавате последиците от тази връзка. Маргьорит не е такава, каквото си мислите. Тази любов далеч не може да ме насочи по лош път, напротив, тя е способна да развие в мен най-почтени чувства. Истинската любов винаги ни прави по-добри, каквато и да е жената, вдъхваща тази обич. Ако познавахте Маргьорит, щяхте да разберете, че не се излагам на нищо лошо. Тя е благородна като най-благородните жени. Колкото другите са алчни, толкова тя е безкористна.

— Но това не ѝ пречи да приеме цялото ви състояние, защото шейсетте хиляди франка, които са от майка ви и които ѝ дават, са, запомнете добре какво ви казвам, вашето единствено богатство.

Баща ми, изглежда, бе запазил тази заплаха за заключителната част на речта си, за да ми нанесе последен удар.

Бях по-силен пред заплахите, отколкото пред молбите му.

— Кой ви каза, че трябва да ѝ предоставя тази сума? — попитах.

— Нотариусът ми. Един почтен човек би ли извършил подобна постъпка, без да ме предупреди? Аз дойдох именно за да ви попреча да се разорите заради някакво момиче. Когато почина, вашата майка ви остави тази сума, за да живеете почтено, а не за да бъдете щедър към любовниците си.

— Кълна ви се, татко, Маргьорит не знаеше за това дарение.

— И защо го правите тогава?

— Защото Маргьорит, тази жена, която хулите и ме карате да напусна, жертвува всичко, което притежава, за да живее с мен.

— И вие приемате тази жертва? Какъв мъж сте вие, господине, щом позволявате на някоя си госпожица Маргьорит да жертвува за вас нещо? Хайде, стига вече. Ще напуснете тази жена. Досега ви молих, сега ви заповядвам. Не искам подобни мръсотии в семейството си. Пригответе куфарите си и бъдете готов да ме последвате.

— Извинете ме, татко — казах тогава, — но аз няма да замина.

— Защо?

— Защото вече съм във възраст, когато не се подчиняваме на заповеди.

При този отговор баща ми побледня.

— Добре, господине — каза той. — Знам какво ми остава да направя.

Той позвъни.

Влезе Жозеф.

— Отнесете куфарите ми в хотел „Париж“ — каза той на слугата ми и отиде в стаята си, за да се облече.

Когато се появи, отидох при него.

— Обещайте ми, татко — казах му аз, — да не предприемате нищо, което би причинило мъка на Маргьорит.

Баща ми се спря, погледна ме с презрение и се задоволи да отговори:

— Вие сте луд, струва ми се!

После излезе и затръшна вратата след себе си.

Аз излязох на свой ред, наех един файтон и заминах за Буживал. Маргьорит ме чакаше на прозореца.

21

— Най-сетне — извика тя, като се хвърли на врата ми. — Ето те! Колко си бледен!

Тогава ѝ описах сцената с баща ми.

— Ах, господи, така си и мислех! — каза тя. — Когато Жозеф дойде да ни съобщи, че баща ти е пристигнал, изтръпнах като при вест за нещастие. Бедни приятелю! Аз ти създавам всички тези неприятности. Може би ще направиш по-добре да ме напуснеш, вместо да се караш с баща си. И все пак нищо не съм му направила. Живеем мирно, ще заживеем и още по-спокойно. Той добре знае, че трябва да имаш любовница и нека е щастлив, че това съм аз, защото те обичам и не искам повече, отколкото позволява положението ти. Каза ли му как сме уредили бъдещето си?

— Да, и това най-много го ядоса, защото видя в това решение доказателство за взаимната ни любов.

— Какво да правим тогава?

— Да останем заедно, добра ми Маргьорит, и да изчакаме да отминe бурята.

— А дали ще отминe?

— Трябва.

— Но баща ти няма да спре дотук.

— Какво може да направи?

— Откъде да знам? Всичко, което един баща може да направи, за да се подчини синът му. Той ще ти припомни миналия ми живот и може би ще ми направи честта да измисли някоя нова история, за да ме изоставиш.

— Ти знаеш, че те обичам.

— Да, но знам също, че рано или късно човек се подчинява на баща си и може би накрая ще те убеди.

— Не, Маргьорит, аз ще го убедя. Ключките на някои от приятелите му са причина за този силен гняв. Но той е добър,

справедлив и ще се откаже от първоначалното си намерение. В края на краищата какво ме интересува това!

— Не говори така, Арман, бих предпочела всичко друго, отколкото да мисля, че съм те скарала със семейството ти. Нека мине този ден, а утре се върни в Париж. Баща ти ще е поразмислил, както и ти от своя страна, и може би ще се разберете по-добре. Не накърнявай неговите принципи, престори се, че отстъпваш малко на желанията му. Прави се, че не държиш толкова на мен, и той ще остави нещата както са. Надявай се, приятелю, и бъди сигурен в едно нещо, че каквото и да стане, твоята Маргьорит ще остане твоя.

— Заклевах ли ми се?

— Има ли нужда да ти се кълна?

Колко е хубаво да се оставиш да те убеди гласът на любимия човек. Маргьорит и аз прекарахме целия ден в повтаряне на плановете си, като че ли бяхме разбрали необходимостта по-бързо да ги осъществим. Всяка минута очаквахме някакво събитие, но за щастие денят мина, без да донесе нещо ново.

На другия ден заминах в десет часа и пристигнах към обяд в хотела.

Баща ми бе излязъл вече.

Отидох у нас, където се надявах, че може би ще го намеря. Никой не беше идвал. Отидох при нотариуса ни. Никой!

Върнах се в хотела и чаках до шест часа. Господин Дювал не се върна.

Тръгнах за Буживал.

Заварих Маргьорит, която не ме чакаше както предния ден на прозореца, а седеше пред огъня, който вече палехме поради есенния сезон.

Беше потънала в мислите си и аз се приближих до креслото ѝ, без да ме чуе и без да се обърне. Когато допрях устни върху челото ѝ, тя трепна, като че ли тази целувка я бе стреснала в съня ѝ.

— Изплаши ме — каза тя. — Какво стана с баща ти?

— Не го видях. Не знам какво значи това. Не го намерих нито в хотела, нито другаде, където можеше да бъде.

— Значи, утре ще трябва пак да ходиш?

— Бих искал да почакам той да ме потърси. Мисля, че направих всичко, което беше необходимо.

— Не, приятелю, никак не е достатъчно. Трябва да се върнеш пак при баща си, и то още утре.

— Защо точно утре, а не някой друг ден?

— Защото — каза Маргьорит и ми се стори, че малко се изчерви, — защото настойчивостта от твоя страна ще изглежда още по-силна и ще последва по-бързо прошка за нас.

Целия ден Маргьорит бе замислена, разсеяна, тъжна. Бях принуден да ѝ повтарям по два пъти въпросите си, за да получа отговор. Тя отдаде своята замисленост на страха за бъдещето, който ѝ вдъхваха събитията от последните два дена.

Цяла нощ я успокоявах, а на другия ден, с тревожна настойчивост, която не можех да си обясня, ме накара да замина.

Както и предния ден баща ми отсъствуваше. Но преди да излезе, ми бе оставил следното писмо:

„Ако дойдете днес да ме видите, чакайте ме до четири часа. Ако в четири часа не съм се прибрал, елате да вечеряте утре с мен: трябва да поговоря с вас.“

Чаках до уречения час. Баща ми не се появи. Аз си тръгнах.

Предния ден бях заварил Маргьорит тъжна, днес я заварих нервна и развълнувана. Като ме видя, че влизам, тя се хвърли на врата ми и плака в обятията ми.

Разпитах я за внезапната мъка, чието постепенно нарастване ме тревожеше. Не ми отвърна нищо определено, изтъквайки какви ли не причини като човек, който не иска да каже истината. Когато се поуспокои, аз ѝ разправих за пътуването си. Показах ѝ писмото на баща ми и изразих надежда, че можем да очакваме добро развитие на нещата.

Когато видя това писмо и изслуша разсъжденията ми, сълзите ѝ рiekнаха тъй силно, че повиках Нанин, и страхувайки се от нервна криза, сложихме бедното момиче да си легне. То плачеше, без да каже нито дума, държеше ми ръцете и ги целуваше непрекъснато.

Попитах Нанин дали през моето отсъствие господарката ѝ не бе получила някакво писмо или не бе я посетил някой, което би могло да

обясни състоянието ѝ, но Нанин ми отговори, че никой не е идвал и че нищо не е получавано.

Но от вчера ставаше нещо, и то тревожно, щом като Маргьорит го криеше от мен.

Вечерта тя изглеждаше по-спокойна. Накара ме да седна до леглото ѝ и отново дълго ме уверяваше в любовта си към мен. После ми се усмихваше, но с усилие, защото, без да иска, очите ѝ се забулваха от сълзи.

Опитах всичко, за да я накарам да ми признае истинската причина за мъката си, но тя упорито изтъкваше някакви мъгляви причини, за които вече ви казах.

Накрая заспа в прегръдките ми, но сънят ѝ бе от тия, които изтощават тялото, вместо да го отморяват. От време на време тя надаваше вик, събуждаше се внезапно и след като се убеждаваше, че съм до нея, караше ме да ѝ се закълна, че винаги ще я обичам.

Нищо не разбирах от тези редуващи се пристъпи на мъка, които продължиха до сутринта. Тогава Маргьорит изпадна в нещо като унес. Вече две нощи не бе спала.

Почивката ѝ не продължи дълго. Към единадесет часа Маргьорит се събуди и като ме видя, че съм станал, огледа се и извика:

— Вече тръгваш?

— Не — казах аз, като хванах ръцете ѝ, — но исках да те оставя да спиш. Още е рано.

— В колко часа отиваш в Париж?

— В четири часа.

— Толкова рано? Дотогава ще останеш с мен, нали?

— Разбира се, нали винаги постъпвам така.

— Какво щастие!

— Ще обядваме ли? — продължи тя разсеяно.

— Ако искаш.

— И после ще ме целуваш до момента на тръгването?

— Да, и ще се върна колкото се може по-бързо!

— Ще се върнеш ли? — каза тя, като ми отправи блуждаещ поглед.

— Естествено.

— Точно така, ти ще се върнеш довечера, аз ще те чакам както обикновено, ти ще ме обичаш и ние ще бъдем щастливи, както сме

щастливи, откакто се познаваме.

Тези думи бяха казани с прекъсван от вълнение глас. Те, изглежда, криеха някаква мъчителна, дълго сдържана мисъл и аз треперех всеки момент да не би Маргьорит да започне да бълнува.

— Слушай — казах ѝ аз, — ти си болна, не мога да те оставя така. Ще пиша на баща ми да не ме чака.

— Не, не! — извика тя рязко. — Не прави това. Баща ти пак ще ме обвини, че съм ти попречила да отидеш при него, когато е поискал да те види. Не, не, ти трябва да отидеш, трябва! Пък и не съм болна, чувствавам се отлично. Това е, защото сънувах лош сън и не бях се разсънила напълно.

От този момент нататък Маргьорит се опита да изглежда по-весела. Повече не заплака. Когато дойде часът да тръгна, аз я целунах и я попитах дали иска да ме придружи до железопътната линия; надявах се, че разходката ще я разведри и че въздухът ще ѝ подействува добре.

Преди всичко държах да бъда колкото се може по-дълго време с нея. Тя се съгласи, взе си мантото и ме придружи с Нанин, за да не се връща сама.

Двадесет пъти бях готов да не замина, но надеждата да се върна бързо и страхът да не настроя баща си отново срещу себе си ме възпряха и влакът ме отнесе.

— До довечера — казах на Маргьорит, като се сбогувах с нея. Тя не ми отговори.

Един път вече тя не ми бе отговорила на същите тези думи и граф дьо Ж., спомнете си, бе прекарал нощта при нея. Но това бе толкова отдавна, че се бе изтрило от паметта ми и ако се страхувах от нещо, това не бе, разбира се, че Маргьорит ще ми изневери.

Когато пристигнах в Париж, изтичах до Прюданс да я помоля да отиде при Маргьорит, като се надявах, че нейната живост и веселостта ѝ ще я разсеят.

Влязох, без да съобщят за мен, и заварих Прюданс да се приготвя за излизане.

— Ах! — възкликна тя разтревожено. — Маргьорит не е ли с вас?

— Не.

— Как е тя?

— Болна е.

— Няма ли да дойде?

— Трябваше ли да дойде?

Госпожа Дюверноа се изчерви и ми отговори с известно смущение:

— Исках да кажа: след като вие идвате в Париж, няма ли и тя да дойде?

— Не.

Погледнах Прюданс. Тя наведе очи и ми се стори, че съзрях по лицето ѝ страх да не би да удължа посещението си.

— Дори идвах да ви помоля, драга Прюданс, ако сте свободна, да отидете да зидите Маргьорит тази вечер. Ще ѝ правите компания и можете да преспите там. Никога не съм я виждал такава като днес и се страхувам да не би да се разболе.

— Ще вечерям в града — отговори Прюданс — и няма да мога да видя Маргьорит тази вечер. Ще я посетя утре.

Сбогувах се с госпожа Дюверноа, която ми изглеждаше също така угрижена като Маргьорит, и отидох при баща си. Той внимателно ме изучаваше с поглед.

Подаде ми ръка.

— Вашите две посещения ми направиха удоволствие, Арман — каза той. — И ме накараха да се надявам, че сте размислили от ваша страна, както и аз от моя.

— Мога ли да ви попитам, татко, какъв беше резултатът от вашите размишления?

— Уверих се, приятелю, че съм преувеличавал важността на донесенията, които ми бяха направени, и си казах да не бъда толкова строг с теб.

— Какво говорите, татко! — извиках аз радостно.

— Казвам, скъпо дете, че всеки млад мъж трябва да има любовница и че според допълнителните сведения предпочитам да знам, че си любовник на госпожица Маргьорит Готие, отколкото на някоя друга.

— Мой прекрасни татко! Колко щастлив ме правите!

Така си говорихме известно време, после седнахме на масата. Баща ми бе очарователен през цялото време, докато траеше вечерята.

Бързах да се върна в Буживал, за да разкажа на Маргьорит тази щастлива промяна. Всеки момент поглеждах стенния часовник.

— Гледаш часовника — каза ми баща ми. — Нетърпелив си да се разделим. О, млади хора! Винаги ли ще жертвувате искрената любов за съмнителната любов?

— Не говорете така, татко! Маргьорит ме обича, сигурен съм.

Баща ми не отговори. Като че ли нито се съмняваше, нито вярваше.

Той много настояваше да прекараме заедно цялата вечер и да си замина чак на другия ден, но аз му казах, че съм оставил Маргьорит болна, и го помолих да ми позволи да се върна рано при нея, като му обещах да дойда на следващия ден.

Времето беше хубаво и той поиска да ме изпрати до гарата. Никога не съм бил по-щастлив. Бъдещето ми изглеждаше такова, каквото отдавна желяех да бъде.

Обичах баща си повече от всякога.

В момента, когато си тръгнах, той за последен път настоя да остана. Аз отказах.

— Значи, я обичаш! — попита ме той.

— Като луд.

— Върви тогава! — и прокара ръка по челото си, като че ли искаше да отпъди някаква мисъл, после отвори уста да ми каже нещо, но само ми стисна ръката и рязко си тръгна, като извика:

— И така, до утре!

Струваше ми се, влакът не се движи.

Пристигнах в Буживал в единадесет часа.

Нито един прозорец на къщата не светеше. Позвъних, но никой не ми отвори.

За първи път ми се случваше подобно нещо. Най-сетне градинарят се появи. Влязох.

Нанин се показва със свещ в ръка. Отидох в стаята на Маргьорит.

— Къде е госпожата?

— Госпожата замина за Париж — отговори ми Нанин.

— За Париж!

— Да, господине.

— Кога?

— Един час след вас.

— Не ви ли остави нещо за мен?

— Нищо.

Нанин излезе.

„Навярно се е обезпокоила, помислих си аз, и е отишла в Париж, за да разбере със сигурност дали посещението при баща ми не е предлог, за да бъда свободен един ден.“

Може би Прюданс ѝ е писала да дойде по някаква важна работа — казах си аз, когато останах сам.

Но аз бях при Прюданс и тя нищо не ми бе казала, от което да предположа, че е писала на Маргьорит.

Изведнъж си спомних въпроса, който госпожа Дюверноа ми бе задала, когато ѝ казах, че Маргьорит е болна: „Тя няма ли да дойде днес?“ Освен това си спомних и объркания вид на Прюданс, когато я погледнах след тези думи, които издаваха уговорена среща. Към всички тези неща се прибави и споменът за сълзите, които Маргьорит бе проливала през целия ден, но които бях позабравил поради добрия пример на баща ми.

От този момент нататък всичко, което се случи, засили първоначалното ми подозрение и го затвърди така здраво в съзнанието ми, защото то се потвърждаваше от всичко, та дори и от бащиното ми снизхождение.

Маргьорит бе настояла да отида в Париж. Бе се престорила на спокойна, когато ѝ предложих да остана при нея. Бях ли попаднал в клопка? Дали Маргьорит ми изневеряваше? Дали е смятала да се върне навреме, за да не забележа нейното отсъствие, и може би някаква случайност ѝ бе попречила? Защо не е казала нищо на Нанин и защо не ми е написала нищо? Какво значеха тези сълзи, това отсъствие, тази тайнственост?

Ето какво се питах ужасен, сам в празната стая, с поглед, прикован в стенния часовник, който показваше полунощ и сякаш ми казваше, че е много късно, за да се надявам все още да видя любимата си.

Но след решенията, които взехме, след предложената и приета жертва, беше ли възможно да ми изневери? Не, опитах се да отхвърля първоначалните си съмнения.

Бедната Маргьорит сигурно е намерила купувач на мебелите си и е отишла в Париж да уреди сделката. Не бе пожелала да ме предупреди, защото знае, че въпреки съгласието ми за тази продажба, необходима за нашето бъдещо щастие, тя е мъчителна за мен и Маргьорит се е побояла да не нарани честолюбието и деликатността ми, като ми говори отново за това. Предпочита да се върне, когато всичко ще бъде свършено. Прюданс явно я чакаше за това и се издаде пред мен: Маргьорит не е успяла да приключи днес продажбата и ще спи у тях или може би ще пристигне скоро, защото се съмнява, че се безпокоя и сигурно няма да ме остави в неведение.

Но тогава защо бяха тези сълзи? Навярно въпреки любовта си към мен бедната ми Маргьорит не е могла да се реши, без да пролее сълзи, да се откаже от разкоша, сред който бе живяла досега и който я правеше щастлива и облажавана.

На драго сърце прощавах тази мъка на Маргьорит. Чаках я с нетърпение, за да ѝ кажа, покривайки я с целувки, че съм отгатнал причината на загадъчното ѝ отсъствие.

Но нощта напредваше, а Маргьорит не се завръщаше.

Безпокойството ми растеше и притискаше като с обръч главата и сърцето ми. Може би ѝ се е случило нещо! Може би е ранена, болна, умряла! Може би ще дойде куриер, който ще ми съобщи за някакво ужасно произшествие! Може би утрото ще ме заvari в същото неведение и със същите опасения!

Мисълта, че Маргьорит ми изневерява в часа, в който я очаквах, обзет от ужас, предизвикан от нейното отсъствие, не ми и идваше наум. Навярно имаше някаква причина, независеща от волята ѝ, за да я задържи далеч от мен. И колкото повече мислех, толкова повече се убеждавах, че тази причина може да бъде само някакво нещастие. О, мъжка суета! Ти се представяш под най-различни форми.

Удари един часът. Казах си, че ще почакам още един час, но ако в два часа Маргьорит не се върне, ще замина за Париж.

Докато чаках, потърсих някаква книга, защото се страхувах да мисля.

„Манон Леско“ бе разтворена на масата. Стори ми се, че на някои места страниците бяха измокрени от сълзи. След като я разлистих, затворих тази книга, чиито думи ми изглеждаха безсмислени през булото на моите опасения.

Времето течеше бавно. Небето беше навъсено. Есенният дъжд биеше по прозорците. От време на време празното легло ми заприличваше на гроб. Страхувах се.

Отворих вратата. Ослушах се, но чух само шума на вятъра в дърветата. Никаква кола не минаваше по пътя. Часовникът на църковната камбанария тъжно удари един и половина.

Започнах дори да се страхувам да не влезе някой. Струваше ми се, че само някакво нещастие можеше да дойде в такъв час и в такова мрачно време.

Удари два часът. Почаках още малко. Само стенният часовник нарушаваше тишината със своя монотонен и ритмичен шум.

Най-сетне напуснах тази стая, където и най-дребните предмети бяха придобили онзи печален вид, който тревожната самотност на сърцето придава на всичко, което го заобикаля.

В съседната стая заварих Нанин, заспала над бродерията си. Тя се събуди от шума на вратата и ме попита дали господарката ѝ се е върнала.

— Не, но ако се прибере, ще ѝ кажеш, че не съм издържал и съм заминал за Париж.

— По това време?

— Да.

— Но как? Няма да намерите кола.

— Ще отида пеш.

— Навън вали.

— Какво от това?

— Госпожата ще се върне или ако не се върне, имате време сутринта да проверите какво я е задържало. Ще ви убият по пътя.

— Няма опасност, драга Нанин. До утре.

Доброто момиче отиде да ми донесе дългото наметало, сложи го на раменете ми и предложи да събудя старата Арну и да разбере от нея дали е възможно да намеря кола. Но не се съгласих, убеден, че ще загубя за този опит, може би напразен, повече време, отколкото за изминаването на половината път. Освен това имах нужда от въздух и от физическа умора, която да надвие силната възбуда, която ме бе обхванала.

Взех ключа от апартамента на улица Антен и след като се сбогувах с Нанин, която ме изпрати до оградата, тръгнах.

Отначало започнах да тичам, но земята бе разкаляна и се изморявах двойно повече. След половин час тичане бях принуден да спра; целият бях плувнал в пот, поотдъхнах си и продължих пътя си. Нощта бе толкова тъмна, че всеки момент се страхувах да не се блъсна в някое от дърветата край пътя, които изведнъж изникваха пред мен и изглеждаха като огромни призраци, тичащи насреща ми.

Срещнах една-две каруци, които скоро оставих зад себе си.

Едно купе се движеше в бърз тръс към Буживал.

В момента, когато то мина край мен; обзе ме надежда, че Маргьорит е вътре.

Спрях се и извиках: „Маргьорит! Маргьорит!“

Но никой не ми отговори, купето продължи пътя си. Гледах го как се отдалечава и отново тръгнах.

За два часа стигнах вратата на Етоал. Видът на Париж ми възвърна силите ѝ тичешком се спуснах по дългата алея, която толкова пъти бях изминавал.

Тази нощ никой не минаваше по нея.

Човек би казал, че това бе място за разходка в мъртъв град.
Започна да се развиделява.

Когато стигнах на улица Антен, големият град вече се раздвижваше, преди да се събуди окончателно.

Часовникът на църквата „Сен-Рок“ удари пет часа, тъкмо когато влизах в къщата на Маргьорит.

Извиках името си на портиера, който бе получил от мен достатъчно монети по двадесет франка, за да знае, че имах право да идвам в пет часа при госпожица Готие.

Така че минах безпрепятствено.

Бих могъл да го попитам дали Маргьорит си бе в къщи, но той можеше да ми отговори, че я няма, а аз предпочитах да се съмнявам две минути повече, защото, докато се съмнявах, все още се надявах.

Ослушах се пред вратата, като се мъчех да доловя някакъв шум, някакво движение.

Нищо. Тишината на полето като че ли се бе разпростряла дотук.

Отключих и влязох.

Всички завеси бяха плътно спуснати.

Дръпнах завесите в столовата, отправих се към спалнята и бутнах вратата.

Хвърлих се към шнура на завесите и го дръпнах рязко.

Те се разтвориха. Проникна слаба светлина и аз изтичах към леглото.

То бе празно!

Отворих една след друга вратите, огледах всички стаи.

Никой.

Просто да полудее човек.

Отидох в банята, отворих прозореца, извиках няколко пъти името на Прюданс.

Прозорецът на госпожа Дюверноа не се отвори.

Тогава слязох при портиера и го попитах дали госпожица Готие е идвала тук през деня.

— Да — отговори ми човекът, — с госпожа Дюверноа.

— Нищо ли не каза за мен?

— Нищо.

— Знаете ли къде отидоха после?

— Качиха се в една кола.

— Какъв вид кола?

— Господарско купе.

Какво значеше всичко това?

Позвъних на съседната врата.

— Къде отивате, господине? — ме попита портиерът, след като ми отвори.

— При госпожа Дюверноа.

— Тя не се е прибрала.

— Сигурен ли сте?

— Да, господине. Ето даже писмо, което донесоха снощи за нея и още не съм й го предал.

Портиерът ми показва писмото, на което неволно хвърлих поглед.

Познах почерка на Маргьорит.

Взех писмото.

На плика пишеше:

„За госпожа Дюверноа, да го предаде на господин Дювал.“

— Това писмо е за мен — казах на портиера и му показах името на получателя.

— Вие ли сте господин Дювал? — попита ме той.

— Да.

— Ах, познах ви. Вие често идвате при госпожа Дюверноа.

Когато излязох на улицата, разчупих печата на писмото.

Гръм да беше паднал пред краката ми, нямаше да бъда така ужасен, както от съдържанието на това писмо.

„В часа, в който ще прочетете това писмо, Арман, аз ще бъда вече любовница на друг мъж. Всичко е свършено между нас.

Върнете се при баща си, приятелю, идете да видите вашата сестра, непорочното младо момиче, което не познава нашите низости, и край него много бързо ще забравите страданията, причинени ви от това пропаднало момиче на име Маргьорит Готие, което бяхте добър да обичате известно време — то ви дължи единствените щастливи мигове от един живот, който, надявам се, сега няма да бъде дълъг.“

След като прочетох и последната дума, помислих, че ще полудея.

За миг се уплаших, че наистина мога да се строполя на паважа на улицата. Мъгла забулваше погледа ми и кръвта ми биеше в слепоочията.

Най-сетне се посъвзех малко, огледах се много учуден, че животът на другите продължава, без някой да обръща внимание на моето нещастие.

Не бях толкова силен, за да понеса сам удара, който Маргьорит ми нанесе.

Тогава си спомних, че баща ми е в същия град, че след десет минути бих могъл да бъда при него и че каквато и да бъде причината за болката ми, той ще я сподели с мен.

Изтичах като обезумял, като крадец до хотел „Париж“. Ключът от апартамента на баща ми стоеше на вратата. Влязох.

Той четеше.

По слабото учудване, което прояви, когато се появих, изглежда, че ме бе очаквал.

Хвърлих се в обятията му, без да кажа дума, подадох му писмото на Маргьорит, свлякох се пред леглото и заплаках с горещи сълзи.

Животът пое отново нормалния си ход и аз не можех да повярвам, че новият ден щеше да бъде за мен различен от дните, които го бяха предшествували. Имаше моменти, когато си представях, че поради някаква причина, за която не си спомням, съм останал да прекарам нощта далеч от Маргьорит, но че ако се върна в Буживал, ще я намеря неспокойна като мен и тя ще ме попита кой ме е задържал далеч от нея.

Когато в живота придобиеш навик, както аз бях свикнал с тази любов, изглежда, че е невъзможно той да изчезне, без да разруши всички други стимули в живота.

Затова от време на време препрочитах писмото на Маргьорит, за да се убедя, че не съм сънувал.

Тялото ми, отпаднало от моралното сътресение, бе неспособно за каквото и да е движение. Тревогата, нощният преход, сутрешната новина ме бяха съкрушили. Баща ми използва тази пълна отпадналост, за да изтръгне от мен обещание, че ще замина с него.

Обещах всичко, което пожела. Беше ми невъзможно да споря, а имах нужда от истинска обич, която да ми помогне да живея след това, което ме бе сполетяло.

Бях много щастлив, че баща ми се нае да облекчи скръбта ми.

Всичко, което си спомням, е, че този ден към пет часа той ме качи в дилижанса. Без да ми каже нищо, баща ми бе наредил да приготвят куфарите ми и да ги привържат заедно с неговите зад колата.

Осъзнах какво върша чак когато градът изчезна зад нас и пустотата на пътя ми припомни празнотата в сърцето ми.

Тогава се разплаках отново.

Баща ми беше разбрал, че дори неговите думи няма да ме утешат и ме остави да плача, без да продума, като от време на време ми стискаше ръката, за да ми напомни, че имам приятел до себе си.

През нощта спях малко. Сънувах Маргьорит.

Събудих се внезапно, без да разбирам защо се намирах в някаква кола.

После си спомних всичко и отпуснах глава на гърдите си.

Не смеех да говоря с баща си, защото се страхувах да не ми каже: „Виждаш ли, че бях прав, когато не повярвах в любовта на тази жена.“

Но той не се възползува от своето превъзходство и ние пристигнахме в К., без да ми е казал друго освен думи, нямащи нищо общо със събитието, което ме бе накарало да замина.

Когато целунах сестра си, спомних си думите от писмото на Маргьорит, които се отнасяха за нея, но веднага разбрах, че колкото и добра да беше сестра ми, не ще мога да забравя любовницата си.

Ловният сезон бе открит и баща ми сметна, че ловът ще бъде развлечение за мен. Организира няколко пъти групов лов със съседни и приятели. Отивах без отвращение, но и без ентузиазъм, с безразличие, което бе характерно за всичките ми действия след заминаването.

Започвахме хайката. Поставяха ме на моя пост, аз слагах празната пушка до себе си и мечтаех.

Гледах как минават облаците. Мисълта ми свободно се рееше из самотните поля; от време на време чувах, че някой ловец ме вика и ми показва заек на десет крачки от мен.

Нито една от тези подробности не убягваше от погледа на баща ми и той не се оставяше да бъде измамен от външното ми спокойствие. Добре разбираше, че сърцето, колкото и да е изпаднало в униние, някой ден ще реагира страшно, опасно може би, избягваше да ме утешава и правеше всичко възможно, за да ме развлича.

Естествено сестра ми не беше посветена в тайната на всички тези събития и не можеше да си обясни защо аз, някога толкова весел, бях станал изведнъж толкова замислен и тъжен.

Понякога, изненадан в скръбта си от неспокойния поглед на баща си, аз му подавах ръка и стисках неговата, за да му поискам мълчаливо прошка за болката, която неволно му причинявах.

Така измина месец, но повече не можах да издържа.

Споменът за Маргьорит ме преследваше непрекъснато. Много бях обичал и все още обичах тази жена, за да ми стане изведнъж безразлична. Трябваше или да я обичам, или да я намразя. Преди

всичко трябваше да я видя, и то веднага, каквито и чувства да изпитвах към нея.

Това желание изпълни съзнанието ми и се затвърди с цялата сила на волята, която най-оетне се появи в едно от дълго време безжизнено тяло.

Трябваше да видя Маргьорит не в бъдеще, не след месец или седем-осем дни, а на другия ден, след като ми хрумна тази мисъл. Отидох и казах на баща си, че ще го напусна, за да се върна в Париж по работа, но че ще се завърна незабавно.

Разбира се, той се досети за причината, която ме караше да замина, защото настоя да остана. Но като видя, че ако не се изпълни желанието ми, в раздразнителното състояние, в което се намирах, това може да има фатални последствия за мен, той ме целуна и ме помоли почти със сълзи на очи да се върна бързо при него.

Не мигнах до пристигането ми в Париж.

Пристигнах, но не знаех какво да правя. Преди всичко трябваше да видя Маргьорит.

Отидох в къщи да се преоблека. Времето беше хубаво и понеже беше още рано, отидох на Шан-з-Елизе.

След половин час видях колата на Маргьорит да се приближава откъм площад Конкорд.

Тя бе откупила конете си, защото колата бе същата. Само че тя не беше вътре. Едва бях забелязал, че я няма и както се оглеждах, изведнъж видях Маргьорит да идва пеш, придружена от някаква жена, която никога преди това не бях виждал.

Когато мина покрай мен, тя пребледня и нервна усмивка сгърчи устните ѝ. Сърцето ми просто щеше да изскочи от гърдите ми, но аз успях да придам студено изражение на лицето си и поздравих сухо бившата си любовница, която почти веднага стигна до колата си и се качи в нея заедно със своята приятелка. Познавах Маргьорит. Неочакваната среща сигурно я бе развълнувала. Навярно бе научила за моето заминаване и това я е успокоило за последствията от раздялата ни. Но като видя, че съм се завърнал и се озова лице с лице с мен, тя бе разбрала по бледността ми, че моето завръщане има някаква цел и навярно се питаше какво щеше да се случи.

Ако бях заварил Маргьорит нещастна, ако за да си отмъстя, можех да ѝ се притека на помощ, може би щях да ѝ простя и сигурно

нямаше да помисля да ѝ причиня болка. Но аз я намерих щастлива, поне външно. Друг ѝ бе възвърнал разкоша, който аз не можах да поддържам. Нашата раздяла, станала по нейна воля, приемаше следователно характер на най-долна сметка. Честолюбието и любовта ми бяха оскърбени и тя трябваше непременно да заплати за страданията ми.

Не можех да бъда безразличен към постъпките на тази жена. Следователно това, което най-много би ѝ причинило болка, е моето безразличие. Значи, трябваше да се преструвам на равнодушен не само в нейните очи, но и в очите на другите.

Опитах се да си придам засмяно изражение и отидох при Прюданс.

Камериерката събщи за мен и ме остави да почакам малко в хола.

Най-сетне госпожа Дюверноа се появи и ме покани в будоара си. В момента, в който сядах, чух да се отваря вратата на хола и паркетът изскърца под нечии леки стъпки, после вратата на трапезарията се хлопна силно.

— Безпокоя ли ви? — попитах Прюданс.

— Съвсем не, Маргьорит беше тук. Когаго съобщиха за вас, избяга: тя именно излезе току-що.

— Значи, сега тя се плаши от мен?

— Не, но се страхува, че ще ви бъде неприятно да я видите.

— Защо? — казах аз, като направих усилие да дишам свободно, защото вълнението ме задушаваше. — Горкото момиче ме напусна, за да получи отново колата си, мебелите си, диамантите си. Тя постъпи правилно и аз не трябва да ѝ се сърдя. Днес я срещнах — продължих аз небрежно.

— Къде? — попита Прюданс, като ме наблюдаваше и сякаш се питаше дали този мъж е наистина същият, когото тя познаваше толкова влюбен.

— На Шан-з-Елизе, беше с някаква жена, твърде красива. Коя е тя?

— Как изглежда?

— Руса, слаба, с дълги букли, сини очи, много елегантна.

— А, това е Олемп. Наистина много красиво момиче.

— С кого живее?

— С никого, с всички.

— А къде живее?

— На улица Тронше, номер... Ах, значи, искате да я ухажвате?

— Човек не знае какво може да се случи.

— А Маргьорит?

— Да ви кажа, че вече изобщо не мисля за нея, значи да ви излъжа. Но аз съм от тези мъже, за които начинът на раздялата има голямо значение. Маргьорит ме напусна по много лекомислен начин и аз разбрах, че съм голям глупак, щом съм бил толкова влюбен. А аз наистина бях много влюбен в това момиче.

Вие се досещате с какъв тон се опитвах да кажа тези неща: пот се стичаше по челото ми.

— Тя ви обичаше и още ви обича: доказателство за това е, че след като ви е срещнала днес, дойде веднага да ме осведоми за тази среща. Когато пристигна, цялата трепереше, щеше за малко да ѝ прилошее.

— И какво ви каза?

— Каза ми: „Сигурно ще дойде да ви види“ — и ме помоли да ѝ изпрося прошка от вас.

— Можете да ѝ кажете, че съм ѝ простил. Тя е добро момиче, но все пак е едно леко момиче. Трябваше да очаквам това, което направи. Аз съм ѝ дори признателен за решението ѝ, защото днес се питам докъде щеше да ни доведе хрумването ѝ да заживеем заедно. Това беше лудост.

— Тя ще бъде много доволна, като научи, че сте се примирили с нуждата, в която беше изпаднала тогава. Време беше да ви напусне, драги. Този подлец, комисионерът, на когото бе предложила да продаде мебелите си, отишъл при нейните кредитори, за да ги попита колко им дължи. Те се изплашили и след два дни щяха да обявят разпродажба.

— А сега платено ли е?

— Почти.

— И кой е платил?

— Граф дьо Н. Ах, драги, има мъже, родени за такива работи. С една дума, той даде двайсет хиляди франка, но постигна целта си. Той добре знае, че Маргьорит не е влюбена в него, но това не му пречи да бъде много мил с нея. Вие сте видели, той откупи конете, върна ѝ

накитите и ѝ дава толкова пари, колкото ѝ даваше херцогът. Ако тя иска да живее спокойно, този човек ще остане дълго с нея.

— А тя какво прави? Вече постоянно ли живее в Париж?

— След вашето заминаване тя не пожела да се върне в Буживал. Аз отидох да прибера всичките ѝ вещи, и вашите също, и ги опаковах. Пратете човек за пакета. Всичко е вътре, липсва само едно малко портмоне с вашите инициали. Маргьорит поиска да го вземе — то е в нея. Ако държите на него, ще ѝ го поискам.

— Нека го задържи — промърморих аз, защото чувствувах, че сълзите напират в очите ми при спомена за селото, където бях толкова щастлив, и при мисълта, че Маргьорит държи да запази нещо мое за спомен.

Ако тя бе влязла в този момент, моите решения за отмъщение щяха да изчезнат и аз щях да се хвърля в краката ѝ.

— Впрочем — продължи Прюданс — никога не съм я виждала такава, каквата е сега: вече почти не спи, обикаля баловете, вечеря късно, дори се понапива. Напоследък след една вечеря остана осем дни на легло. И когато лекарят ѝ позволи да стане, тя започна отново същото с риск да умре. Ще отидете ли да я видите?

— Какъв смисъл има? Дойдох да видя вас, защото винаги сте били мила с мен и защото ви познавах, преди да познавам Маргьорит. На вас дължа, че съм бил неин любовник, както и на вас дължа, че вече не съм, нали?

— Ах, боже, направих всичко, което можах, за да ви напусне и мисля, че по-късно няма да ми се сърдите.

— Двойно съм ви благодарен — добавих аз, като станах, защото изпитвах отвращение към тази жена, която приемеше сериозно всичките ми думи.

— Отивате ли си?

— Да.

Вече бях научил достатъчно.

— Кога ще ви видим пак?

— Скоро. Довиждане.

— Довиждане.

Прюданс ме изпрати до вратата и аз се прибрах в къщи със сълзи на яд в очите и желание за мъст в сърцето.

Значи, Маргьорит наистина беше държанка като другите. Значи, тази дълбока любов, която изпитваше към мен, не бе се преборила с желанието да започне отново стария живот и с необходимостта от кола и оргии.

Ето какво си мислех през безсънните си нощи, но ако бях размислил така трезво, както се преструвах, че мисля, щях да открия в това ново шумно съществуване на Маргьорит желание да заглуши някаква натрапчива мисъл, някакъв упорит спомен.

За съжаление страстта на злото властвуваше в мен и само търсех начин, за да измъчвам нещастното създание.

О, човек е много подъл и жалък, когато някое от интимните му чувства бива накърнено.

Тази Олемп, с която бях видял Маргьорит, ако не бе нейна приятелка, то поне беше момичето, с което тя най-често се виждаше след завръщането си в Париж. Олемп щеше да даде бал и понеже предполагах, че Маргьорит ще присъствува, търсех начин да си намеря покана и успех.

Когато, изпълнен с мъчително вълнение, пристигнах на този бал, той бе вече доста оживен. Танцуваха, даже викаха и в един от кадрилите забелязах Маргьорит да танцува с граф дьо Н., който изглеждаше горд, че е с нея и като че ли казваше на всички: „Тази жена е моя!“

Облегнах се на камината, точно срещу Маргьорит. Гледах я как танцува. Щом ме забеляза, тя се смути. Поздравих я разсеяно с ръка и с поглед.

Когато си мислех, че след бала Маргьорит няма да си тръгне с мен, а с този богат глупак, когато си представях какво по всяка вероятност ще последва у тях, кръв нахлуваше в главата ми и изпитвах желание да смутя любовта им.

След кадрила отидох да поздравя домакинята, която излагаше пред погледите на гостите прекрасни рамена и половината от ослепителната си гръд.

Това момиче бе красиво и от гледна точка на физиката по-хубаво от Маргьорит. Разбрах това още по-добре по някои погледи, които Маргьорит хвърляше на Олемп, докато ѝ говорех. Мъжът, който би станал любовник на тази жена, можеше да бъде толкова горд, колкото

и господин дьо Н. Тя бе твърде красива и можеше да вдъхне страст, не по-малка от тази, която ми бе вдъхнала Маргьорит.

По това време Олемп нямаше любовник. Можех лесно да ѝ стана любовник. Само трябваше да покажа достатъчно количество злато, за да ѝ направя впечатление.

Решението ми бе взето. Тази жена ще стане моя любовница.

Започнах ролята си на ухажор, като поканих Олемп на танц.

Половин час по-късно Маргьорит, бледа като мъртвец, си сложи коженото палто и напусна бала.

Това вече беше нещо, но не бе достатъчно. Съзнавах властта, която имах над тази жена, и подло злоупотребявах с нея.

Сега, когато си помисля, че е мъртва, питам се дали бог някога ще ми прости злото, което извърших.

След вечерята, която беше много шумна, започнахме да играем на комар.

Седнах до Олемп и залагах толкова смело парите си, че тя не можа да не обърне внимание на това. За кратко време спечелих 150 или 200 луидора, които разстлах пред себе си — тя беше впила в тях алчен поглед.

Аз бях единственият, когото играта не поглъщаше изцяло, така че се занимавах и с Олемп. През цялата нощ аз печелех и ѝ давах пари, за да играе, защото тя бе загубила всичко, което имаше пред себе си и навярно и у дома си.

В пет часа сутринта си тръгнахме.

Бях спечелил триста луидора.

Всички играчи вече бяха слезли долу, само аз бях останал назад, без да забележат това, защото не бях приятел с никой от тези господа.

Самата Олемп осветяваше стълбата и аз също се канех да слеза като другите, но неочаквано се приближих до нея и ѝ казах:

— Трябва да поговоря с вас.

— Утре — отвърна ми тя.

— Не, сега.

— Какво имате да ми кажете?

— Ще видите.

И влязох в апартамента.

— Вие загубихте — казах аз.

— Да.

— Всички пари, които имате у вас, нали?

Тя се поколеба.

— Бъдете искрена.

— Е да, вярно е.

— Аз спечелих триста луидора, ето ги, ако пожелаете да остана тук.

И в същото време хвърлих златото на масата.

— И защо е това предложение?

— Защото ви обичам, дявол да го вземе.

— Не, защото сте влюбен в Маргьорит и защото искате да ѝ отмъстите, като станете мой любовник. Не можете да излъжете жена като мен, драги приятелю. За съжаление още съм много млада и много хубава, за да приема ролята, която ми предлагате.

— И така, вие отказвате?

— Да.

— Предпочитате ли да ме обичате за нищо? Тогава аз пък няма да приема. Помислете, драга Олемп, ако бях изпратил някой човек да ви предложи тези триста луидора от мое име при условията, които поставям, вие щяхте да приемете. Предпочетох да разисквам направо с вас. Приемете, без да търсите причините, които ме карат да действувам така. Кажете си, че сте хубава и няма нищо чудно, че съм влюбен във вас.

Маргьорит беше също държанка като Олемп, но никога не бих посмял да ѝ кажа, когато я видях за първи път, това, което казах на тази жена. Защото обичах Маргьорит и бях предусетил у нея характер, който липсваше на Олемп. И дори в момента, в който предлагах тази сделка, тази, с която щях да я склуча, ме отвращаваше, въпреки извънредната си красота.

Накрая тя прие, разбира се, и на обяд излязох от тях като неин любовник. Но аз напуснах леглото ѝ, без да отнеса спомена за ласките и любовните думи, които тя бе сметнала за задължена щедро да ми раздава за шестте хиляди франка, оставени ѝ от мен.

А се бяха разорявали за тази жена.

От този ден нататък подложих Маргьорит на преследване по всяко време. Олемп и Маргьорит престанаха да се виждат, разбирате добре защо. Подарих на новата си любовница кола, накити, играех на комар, с една дума, извърших всички лудории, присъщи на мъж, влюбен в жена като Олемп. Мълвата за новата ми страст веднага се разнесе.

Дори Прюданс се хвана и накрая повярва, че съм забравил напълно Маргьорит. Може би защото се бе досетила за причината, която ме караше да действувам така, или се мамеше като другите, но Маргьорит отвърщаше с голямо достойнство на раните, които ѝ нанасях всекидневно. Но изглежда, че страдеше, защото навсякъде, където я срещах, виждах я все по-бледа, все по-тъжна. Любовта ми към нея, екзалтирана до такава степен, та мислех, че се е превърнала в омраза, се радваше при вида на тази всекидневна болка. Често при някои случаи, когато бивах нечестно жесток, Маргьорит ме поглеждаше толкова умолително, че аз се изчервявах от ролята, която играех, и бях готов да ѝ поискам прошка. Но тези разкаяния бяха съвсем краткотрайни и Олемп, която в края на краищата бе оставила настрана всякакво честолюбие и бе разбрала, че като причинява зло на Маргьорит, ще получи от мен всичко, което пожелае, непрекъснато ме подстрекаваше срещу нея и я оскърбяваше всеки път, когато имаше възможност, с настойчивата подлост на жена, упълномощена за това от мъжа.

Маргьорит вече не ходеше нито на балове, нито на представления от страх да не срещне мен и Олемп. Тогава анонимните писма заместиха пряката безочливост и аз карах любовницата си да разказва срамни неща за Маргьорит, пък и самият аз също ги разказвах.

Трябва да си луд, за да стигнеш дотам. Бях като човек, който се е напил с лошо вино и е изпаднал в онова нервно възбуждение, когато ръката е способна на престъпление, без съзнанието да вземе някакво участие в него. Сред всичко това обаче аз много се измъчвах. Спокойствието без омраза, достойнството без презрение, с които Маргьорит отвърщаше на всичките ми атаки, я издигаха в собствените ми очи и ме настройваха още повече срещу нея.

Една вечер Олемп бе отишла някъде и се бе срещнала с Маргьорит. Този път тя не простила на глупачката, която я обиждаше, и Олемп трябвало да отстъпи. Олемп си тръгнала побесняла, а Маргьорит отнесли припаднала.

Когато се прибра, Олемп ми разправи какво се бе случило. Тя ми каза, че като я видяла сама, Маргьорит поискала да си отмъсти, задето е моя любовница, и че аз трябвало да ѝ пиша да уважава жената, която обичам, независимо дали съм с нея, или не.

Излишно е да ви казвам, че се съгласих и всичко, срамно и жестоко, което можех да измисля, написах в това послание и още същия ден го изпратих на нейния адрес.

Този път ударът бе много силен, за да може нещастницата да го понесе, без да отвърне.

Подозирах, че ще пристигне отговор. Затова бях решил да не излизам от къщи през целия ден.

Към два часа се позвъни и влезе Прюданс.

Опитах се да си придам безразличен израз на лицето и я попитах на какво дължа посещението ѝ. Но този ден госпожа Дюверноа не беше весела и със сериозен и развълнуван глас ми каза, че от завръщането ми, т.е. от около три седмици, не съм пропуснал нито една възможност да причиня мъка на Маргьорит. Тя се разболяла; снощната сцена и тазсутрешното ми писмо я повалили на легло.

С една дума, без да ме укорява, Маргьорит бе изпратила Прюданс да моли за милост — каза ѝ да ми предаде, че вече няма нито морална, нито физическа сила да понася страданията, които ѝ причинявах.

— Госпожица Готие — казах на Прюданс — има право да ме изгони от дома си, но да оскърбява жената, която обичам, под предлог, че тази жена е моя любовница, това няма да позволя.

— Приятелю — каза ми Прюданс, — вие сте под влиянието на едно безсърдечно и глупаво момиче. Наистина, вие сте влюбен в нея, но това не значи, че трябва да измъчвате една жена, която не може да се защитава.

— Нека госпожица Готие изпрати своя граф дьо Н. и силите ще бъдат равни.

— Много добре знаете, че тя няма да го направи. И така, скъпи Арман, оставете я на мира. Ако я видите, ще се засрамите затова, че се отнасяте така с нея. Тя е бледа, кашля няма да живее дълго.

Прюданс ми подаде ръка и добави:

— Елате да я видите. Вашето посещение много ще я зарадва.

— Нямам желание да срещна господин дьо Н.

— Господин дьо Н. никога не е при нея. Тя не може да го понася.

— Ако Маргьорит държи да ме види, тя знае къде живея, нека дойде. Но кракът ми няма да стъпи на улица Антен.

— Добре ли ще я посрещнете?

— Да, разбира се.
— Тогава съм сигурна, че ще дойде.
— Да дойде.
— Днес ще излизате ли?
— Ще бъда цялата вечер в къщи.
— Ще ѝ кажа.

Прюданс си тръгна.

Дори не писах на Олимп, че няма да отида да я видя. Не се притеснявах с това момиче. Едва ли прекарвах и една нощ в седмицата с нея. Мисля, че тя се утешаваше с един актьор от някакъв булеварден театър.

Излязох да вечерям и се прибрах почти незабавно. Накарах да запалят всички печки и освободих Жозеф.

Не мога да ви опиша всички чувства, които ме вълнуваха по време на едночасовото очакване: но когато към девет часа чух да се звъни, те се изразиха в такова силно вълнение, че когато отидох да отворя вратата, бях принуден да се облегна на стената, за да не падна.

За щастие антрето беше в полумрак и промяната на лицето ми не се виждаше добре.

Маргьорит влезе.

Тя беше облечена изцяло в черно и лицето и бе забулено. Едва я разпогнах под дантелата.

Влезе в салона и повдигна воала си.

Беше бледа като мрамор.

— Ето ме, Арман — каза тя, — искали сте да ме видите, аз дойдох.

След това скри лице в ръцете си и зариде.

Приближих се до нея.

— Какво ви е? — попитах я аз развълнувано.

Тя стисна ръката ми, без да отговори, защото сълзите още задавяха гласа ѝ. След малко, като се поуспокои, тя ми каза:

— Вие ми причинихте много мъка, Арман, а аз нищо не съм ви направила.

— Нищо? — отвърнах с горчива усмивка.

— Нищо освен това, което обстоятелствата са ме принудили да направя.

Не знам дали през живота си сте изпитали или ще изпитате някога това, което чувствувах при вида на Маргьорит.

Последния път, когато бе идвала у дома, тя бе седнала на мястото, където седеше сега. Само че оттогава бе станала любовница на друг. Чужди целувки са докосвали устните ѝ, към които, без да искам, се стремяха моите, и все пак чувствувах, че обичам все така тази жена, а може би повече, отколкото преди.

Трудно ми бе да започна разговор за повода, който я водеше при мен. Маргьорит, изглежда, разбра това, защото поде:

— Позволих си да ви безпокоя, Арман, защото трябва да ви видя за две неща: прошка за това, което казах вчера на госпожица Олимп, и милост за това, което може би сте готов да ми сторите още. Умишлено или не, откакто се завърнахте, вие ми причинихте толкова мъка, че сега няма да съм в състояние да издържа и четвърт от тези вълнения, които изтърпях до тази сутрин. Ще се смилите над мен, нали? И ще разберете, че за един добър човек съществуват по-блародни неща, които той може да извърши, вместо да отмъщава на една болна и тъжна жена. Вижте, хванете ръката ми. Тресе ме, станах от леглото, за да дойда да измоля не вашето приятелство, а безразличието ви.

Взех ръката на Маргьорит. Тя действително бе гореща и горкото момиче трепереше под кадифеното си палто.

Преместих креслото, в което бе седнала, до огъня.

— Мислите ли, че не страдах — заговорих аз — през онази нощ, когато, след като ви чаках на село, дойдох да ви търся в Париж и намерих писмото, което едва не ме подлуди? Как можахте да ми изневерите, Маргьорит, на мен. Та аз така ви обичах!

— Не съм дошла да говорим за това, Арман. Исках да се срещна с вас като с приятел, това е всичко. Исках да стисна още веднъж ръката ви. Вие имате млада, красива любовница, която, казват, че обичате: бъдете щастлив с нея и ме забравете.

— А вие навярно сте щастлива?

— Имам ли вид на щастлива жена, Арман? Не се подигравайте с мъката ми, вие, който по-добре от всеки знаете дълбочината и причината ѝ.

— Само от вас зависеше да не бъдете никога нещастна, ако е наистина така, както казвате.

— Не, приятелю, обстоятелствата бяха по-силни от волята ми. Аз се подчиних не на моите инстинкти на леко момиче, както изглежда, вие мислите, а на сериозна необходимост и на причини, които ще узнаете някой ден и тогава ще ми простите.

— Защо не ми кажете тези причини сега?

— Защото те няма да възстановят едно сближаване, невъзможно между нас, и защото може би ще ви отдалечат от хора, от които не трябва да се откъсвате.

— Кой са тези хора?

— Не мога да ви кажа.

— Тогава лъжете.

Маргьорит стана и тръгна към вратата.

Не можех да присъствувам на тази няма, изразителна мъка, без да бъда трогнат, когато сравнявах мислено тази бледа и разплакана жена с онова весело момиче, което ми се бе подиграло в Опера-Комик.

— Няма да си тръгнете — казах аз и застанах пред вратата.

— Защо?

— Защото въпреки всичко, което ми направи, аз те обичам и искам да те задържа при себе си.

— За да ме изгоните утре, нали? Не, това е невъзможно! Нашите съдби са разделени, да не се опитваме да ги сближим. По-късно може би ще ме презирате, докато сега можете само да ме мразите.

— Не, Маргьорит — извиках аз, като почувствувах, че цялата ми любов и всичките ми желания се разгаряха при досега с тази жена. — Не, ще забравя всичко и ние ще бъдем щастливи, както си бяхме обещали.

Маргьорит поклати глава в знак на съмнение и каза:

— Не съм ли ваша робиня, вашето куче? Правете с мен каквото искате, вземете ме, аз съм ваша.

И като махна палтото и шапката си, тя ги хвърли на канапето и започна рязко да разкопчава корсажа на роклята си. Тя бе под въздействието на един от онези чести пристъпи на болестта, когато кръвта нахлуваше в главата ѝ и я задушаваше.

Последва суха и глуха кашлица.

Кажете на моя кочияш — продължи тя — да откара колата ми.

Аз сам слязох да отпратя човека.

Когато се върнах, Маргьорит беше се излегнала пред огъня и зъбите ѝ тракаха от студ.

Взех я на ръце, съблякох я, без тя да направи някакво движение, и я отнесох съвсем студена в моето легло.

После седнах до нея и се опитах да я стопля с ласките си. Тя не говореше, но ми се усмихваше.

О, това бе странна нощ. Като че ли целият остатък от живота в Маргьорит се превърна в целувките, с които тя ме покриваше, и аз така я обичах, че се питах дали сред изблиците на трескавата ми любов няма да я убия, за да не принадлежи никога на друг.

Един месец такава любов и човек телом и духом би бил труп.

Утрото ни завари и двамата будни.

Маргьорит беше мъртвешки бледа. Не проронваше ни дума. Едри сълзи се стичаха от време на време от очите ѝ и се спираха на бузите ѝ, блестейки като диаманти. Изтощените ѝ ръце се разтваряха от време на време, за да ме прегърнат, и отново падаха безсилни на леглото.

В един миг ми се стори, че мога да забравя това, което се бе случило след заминаването ми от Буживал, и казах на Маргьорит:

— Искаш ли да заминем, да напуснем Париж?

— Не, не — каза, ми тя почти с ужас, — ще бъдем много нещастни. Аз не мога вече да служа на твоето щастие, но докато имам дъх, ще бъда робиня на прищевките ти. В който и час на деня или нощта ме пожелаеш, ела, аз ще бъда твоя. Но не свързвай твоето бъдеще с моето, ще бъдеш много нещастен и мен ще направиш много нещастна. Още известно време ще бъда красиво момиче, използвай това, но не искай друго.

Когато тя си отиде, изпаднах в ужас от самотата, в която ме оставяше. Два часа след като си бе тръгнала, още седях на леглото, което бе напуснала, гледах възглавницата, запазила очертанията на главата ѝ, и се питах какво ще стане с мен, разкъсан между любовта и ревността.

В пет часа, без да знам какво правя, отидох на улица Антен.

Нанин ми отвори.

— Госпожата не може да ви приеме — каза ми тя смутено.

— Защо?

— Защото господин граф дьо Н. е тук и не трябва да пускам никого.

— Да, наистина — измърморих аз, — бях забравил.

Прибрах се в къщи като пиян и знаете ли какво направих в пристъп на силна ревност, достатъчна за срамната постъпка, която щях да извърша — знаете ли какво направих? Реших, че тази жена се подиграва с мен, представях си я в необезпокоявана интимност с графа, повтаряща същите думи, който ми бе казала тази нощ, и тогава взех една банкнота от петстотин франка и я изпратих със следните думи:

„Вие така бързо си тръгнахте тази сутрин, че забравих да ви платя.

Ето цената за нощта ви.“

След като писмото бе отнесено, излязох, за да се избавя от угризението, което веднага се появи след тази подлост.

Отидох при Олемп и я заварих да пробва рокли. Когато останахме сами, тя ми пях цинични песни, за да ме развесели.

Поне за мен тази жена бе истински тип на безсрамна куртизанка, безсърдечна и глупава, но може би някой друг мъж бе осъществил с нея мечтата, която аз изживях с Маргьорит.

Поиска ми пари, дадох ѝ и тогава, свободен да си тръгна, се прибрах в къщи.

Маргьорит не ми беше отговорила.

Излишно е да ви описвам в какво вълнение премина следващият ден.

В шест и половина един комисионер донесе плик с моето писмо, банкнотата от петстотин франка и нито дума от Маргьорит.

— Кой ви предаде това? — попитах този човек.

— Една дама, която заминаваше с камериерката си в пощенската кола за Булон; поръча ми да го отнеса само когато колата излезе от двора.

Изтичах у Маргьорит.

— Госпожата замина днес за Англия в шест часа — отговори ми портиерът.

Вече нищо не ме задържаше в Париж, нито омраза, нито любов. Бях изтощен от всички тези сътресения. Един от приятелите ми щеше да пътешествува из Ориента. Заминах да кажа на баща си, че желая да го придружа. Баща ми ми даде пари, препоръки до свои познати и десетина дни по-късно се качих на кораба от Марсилия.

В Александрия научих от аташето към посолството, когото бях виждал понякога у Маргьорит, за болестта на нещастното момиче.

Тогава ѝ написах писмо, а отговора, който вие прочетохте, получих в Тулон.

Заминах веднага, останалото знаете.

Сега ви остава само да прочетете няколкото листа, които Жюли Дюпра ми предаде и които са необходимо допълнение към моя разказ.

Арман, изморен от дългия разказ, често прекъсван от сълзи, след като ми даде листовете, изписани от Маргьорит, постави ръце на челото си и затвори очи било за да събере мислите си, било за да се опита да поспи.

Малко след това ускореното му дишане показва, че Арман спеше, но сънят му бе лек и най-малкият шум би го разбудил.

Ето какво прочетох и преписах, без да добавя или премахна нито една сричка:

„Днес е 15 декември. От три-четири дни не ми е добре. Тази сутрин легнах болна. Времето е мрачно и аз съм тъжна. Никой няма край мен и аз мисля за вас, Арман. Къде ли сте в часа, в който пиша тези редове? Казаха ми, че сте далеч от Париж, много далеч и може би вече сте забравили Маргьорит. Бъдете щастлив, вие, на когото дължа единствените радостни мигове в моя живот.

Не устоях на желанието си да ви дам обяснение за моето поведение и ви писах. Но написано от момиче като мен, подобно писмо може да бъде сметнато за лъжа освен ако смъртта не му придаде святост със своя авторитет. И вместо да бъде писмо, то ще се превърне в изповед.

Днес съм болна. Мога да умра от тази болест, защото винаги съм имала предчувствието, че ще умра млада. Майка ми почина от туберкулоза, а начинът ми на живот досега само е влошил това заболяване, единственото наследство, което тя ми остави. Но не искам да умра, без да знаете какво трябва да мислите за мен, ако, разбира се, като се върнете, се интересувате все още за бедното момиче, което обичахте, преди да заминете.

Ето какво съдържах това писмо, което бих била щастлива да напиша още веднъж, за да си дам наново доказателство за моето оправдание:

Вие си спомняте, Арман, колко ни изненада пристигането на баща ви. Спомняте си за несъзнателния ужас, който това пристигане

предизвика в мен, за сцената, която се разигра между вас и него и която вие ми разказахте вечерта.

На другия ден, докато бяхте в Париж и чакахте баща си да се прибере, един човек дойде при мен и ми предаде писмо от господин Дювал.

С това писмо, което прилагам сега към моето, баща ви ме молеше с много сериозен тон да ви отстраня утре от къщи под някакъв предлог и да го приема. Той искаше да говори с мен и преди всичко ми поръча да не ви казвам нищо.

Знаете с каква настойчивост ви съветвах, след като се върнахте, да отидете на другия ден отново в Париж.

Баща ви дойде един час след вашето заминаване. Няма да ви разказвам какво впечатление ми направи строгото му лице. Баща ви бе надъхан със стари теории, според които всяка куртизанка е безсърдечно същество, без разум, нещо като машина за прибиране на злато, винаги готова, както железните машини, да смаже ръката, която ѝ подава нещо, и да разкъса безмилостно дори и човека, който ѝ вдъхва живот и я задвижва.

Баща ви ми бе написал много учтиво писмо и аз се съгласих да го приема. Но беше по-различен, отколкото се представяше в писмото си. Беше твърде високомерен, груб, дори заплашваше в началото и аз трябваше да му напомня, че е в моя дом и че ако му давам сметка за моя живот, това е само поради искрената обич, която изпитвам към сина му.

Господин Дювал се поуспокои, но все пак ми каза, че не можел повече да търпи синът му да се разорява заради мен. Каза, че съм хубава наистина, но колкото и хубава да съм, не трябвало да използвам красотата си, за да проваляя бъдещето на един млад човек, като го карам да прави такива разходи.

На това можех да отговоря само по един начин, нали? А именно, да дам доказателства, че откакто бях ваша любовница, не се спирах пред никакви жертви, за да ви остана вярна, и че не исках от вас повече пари, отколкото можехте да ми дадете. Показах му квитанциите от заложната къща, разписките от хората, на които бях продала вещите, които не можех да заложа. Споделих с баща ви решението ми да се разделя с мебелите си, за да изплатя дълговете си и да живея с вас, без да ви бъда в голяма тежест. Разказах му за нашето щастие, за това, как

чрез вас бях открила един по-спокоен и по-щастлив живот и накрая той отстъпи, подаде ми ръка, поиска извинение за начина, по който се бе отнесъл отначало.

После ми каза:

— Тогава, госпожо, не с упреци и заплахи, а с молби ще опитам да издействувам от вас една жертва, по-голяма от тези, които сте правили досега за сина ми.

Потреперах от това предисловие.

Баща ви се приближи до мен, взе ръцете ми и продължи нежно:

— Дете мое, не разбирайте погрешно това, което ще ви кажа. Разберете само, че в живота понякога има жестока необходимост, на която сме длъжни да се подчиним. Вие сте добра и притежавате благородство, чуждо на толкова жени, които може би ви презират, но които не струват колкото вас. Помислете, че освен любовницата съществува и семейството, че освен любовта има и дълг и след възрастта на страстите настъпва възрастта, когато мъжът, за да бъде уважаван, трябва да си е създал стабилно положение. Синът ми не е богат и все пак е готов да ви предостави наследството от майка си. Ако той приеме жертвата, която сте на път да направите, от негова страна ще бъде честно и достойно в замяна да ви остави това наследство, което винаги ще ви предпази от неволя. Но той не може да приеме вашата жертва, защото хората, които не ви познават, ще видят нечисти причини в това съгласие, което не трябва да опетни името ни. Те няма да гледат дали Арман ви обича, дали вие го обичате, дали тази взаимна любов е щастие за него и реабилитация за вас. Те ще видят само едно: Арман Дювал е имал държанка — извинете ме, дете мое, за всичко което съм принуден да ви кажа, — продала заради него това, което е притежавала. А бъдете сигурна, че ще дойде денят на упреците и съжаленията, както за вас, така и за другите, и вие двамата ще носите верига, която не ще можете да разкъсате. Какво ще правите тогава? Вашата младост ще бъде пропиляна, бъдещето на сина ми ще бъде разрушено. А аз, неговият баща, ще получа само от едното си дете признателността, която очаквам и от двете.

Вие сте млада, красива, животът ще ви утеши. Вие сте благородна и споменът за едно добро дело ще изкупи за вас много минали грешки. От шест месеца, откакто ви познава, Арман ме

забрави. Писах му четири пъти, без той да помисли да ми отговори дори веднъж. Можех да умра, без да разбере!

Каквото и да е решението ви да заживеете по новому, Арман ви обича и няма да се съгласи на заточението, на което ще ви осъди със скромното си положение, а то не е за вашата красота. Кой знае какво би направил тогава! Научих, че е играл на комар. Знам също, че не ви е казал нищо за това, но в момент на заслепение той би могъл да загуби и част от това, което събирам години наред за зестра на дъщеря си, за него и за спокойни старини. Това, което можеше да се случи, все още може да стане.

А и вие, сигурна ли сте, че животът, който напускате заради него, няма отново да ви привлече? Сигурна ли сте вие, която сега го обичате, че няма да обикнете друг? Няма ли да страдате от пречките, които вашата връзка ще създаде в живота на любимия ви и може би не ще можете да го утешите, ако с възрастта амбициите заменят любовните мечти? Помислете за всичко това, госпожо: вие обичате Арман, докажете му го чрез единствения начин, който още ви остава — като жертвувате за неговото бъдеще вашата любов. Още никакво нещастие не се е случило, но ще се случи и може би по-голямо от това, което предвиждам. Арман може да заревнува от някой мъж, който ви е обичал; може да го предизвика, може да се бие на дуел, да бъде убит най-сетне и помислете колко ще страдате пред бащата, който ще ви поиска сметка за живота на сина си.

Най-после, дете, узнайте всичко, защото не съм ви казал всичко. Чуйте какво ме води в Париж. Имам дъщеря, вече ви казах това, млада, красива, чиста като ангел. Тя е влюбена и за нея също тази любов е мечтата на целия ѝ живот. Бях писал всичко това на Арман, но зает с вас, той не ми отговори. И така, дъщеря ми ще се омъжи. Омъжва се за човека, когото обича. Влиза в почтено семейство, което изисква всичко да бъде почтено и в моето семейство. Близките на човека, който трябва да ми стане зет, са научили как живее Арман в Париж и ми казаха, че ще се откажат от дадената дума, ако Арман продължава този живот. Бъдещето на едно дете, което нищо не ви е сторило и което има право да вярва в бъдещето, е във вашите ръце.

Имате ли право и намирате ли сили в себе си да го разбиеете? В името на вашата любов и вашето разкаяние, Маргьорит, дарете щастие на дъщеря ми.

Аз плачех мълчаливо, приятелю, при всички тези разсъждения, които често сама бях премислила, но казани от баща ви, те ставаха още по-реални. Казвах си и това, което вашият баща не смееше да ми каже и което двајсет пъти му беше на устата: в края на краищата аз съм само една държанка и каквито и причини да изтъквах за нашата връзка, тя винаги ще изглежда користна и миналият ми живот не ми дава право да мечтая за подобно бъдеще; аз поемах отговорност, за която моите навици и репутация не даваха никаква гаранция. А аз ви обичах, Арман. Бащинският начин, по който ми говореше господин Дювал, непорочните чувства, които той пораждаше в мен, уважението на този честен старец, което щях да спечеля, вашето уважение, което бях сигурна, че ще получа по-късно, всичко това събуждаше в сърцето ми благородни мисли и те ме издигаха в моите собствени очи, караха да заговори в мен непорочна суета — чувство, непознато дотогава. Когато си мислех, че някой ден този старец, който ме молеше за бъдещето на своя син, ще каже на дъщеря си да вмъкне в своите молитви и моето име, като име на някаква загадъчна приятелка, аз се преобразявах и се гордеех със себе си.

Възбудата в този момент може би преувеличаваше истинската стойност на тези впечатления. Но това, което изпитвах, приятелю, тези нови чувства заглушаваха съветите, които ми даваше споменът за щастливите дни, прекарани с вас.

— Добре, господине — казах на баща ви, като изтрих сълзите си.
— Вярвате ли, че обичам сина ви?

— Да — отвърна господин Дювал.

— С безкористна любов?

— Да.

— Смятате ли, че за мен тази любов бе надеждата, мечтата и опрощението на моя живот?

— Напълно.

— Тогава, господине, целунете ме веднъж, както бихте целунали дъщеря си, и кълна ви се, че тази целувка, единствената истински чиста, която съм получавала, ще ме направи силна срещу любовта ми и преди да са изминали осем дни, синът ви ще се завърне при вас, може би нещастен за известно време, но излекуван завинаги.

— Вие сте благородно момиче — отвърна баща ви и ме целуна по челото. — Решавате се на нещо, което господ ще има пред вид. Но

се страхувам, че не ще успеете да убедите сина ми.

— О, бъдете спокоен, господине, той ще ме намрази.

Между нас трябваше да се издигне непреодолима бариера, както за единия, така и за другия.

Писах на Прюданс, че приемам предложението на господин граф дьо Н. и тя отиде да му каже, че ще вечерям с него.

Запечатах писмото и без да му кажа какво съдържа, помолих баща ви да го предаде на нейния адрес, когато пристигне в Париж.

Той все пак ме попита какво е съдържанието на писмото.

— Това е щастието на вашия син — отвърнах му аз.

Баща ви ме целуна за последен път. Почувствувах на челото си две сълзи на признателност, които бяха като причастие за миналите ми прегрешения, и в момента, когато се бях съгласила да се отдам на друг мъж, аз сияех от гордост, мислейки си за това, което изкупвах с новото си прегрешение.

Това беше съвсем естествено, Арман. Вие ми казвахте, че вашият баща е най-почтеният човек, който може да се срещне.

Господин Дювал се качи в колата си и замина.

Но аз съм все пак жена и когато ви видях отново, не можах да не се разплача, но не се разколебах.

Добре ли направих? Ето какво се питам днес, когато съм на легло, което може би ще напусна само мъртва.

Вие бяхте свидетел какво изпитвах колкото повече приближаваше часът на неизбежната ни раздяла. Баща ви вече не беше тук да ме подкрепя и имаше един миг, в който бях готова всичко да ви призная, дотолкова ме ужасяваше мисълта, че ще ме мразите и ще ме презирате.

Едно нещо, което може би не ще повярвате, Арман, е, че аз молих бог да ми даде сили и щом той ми даде тези сили, това означаваше, че приема моята жертва.

На тази вечеря още имах нужда от опора, защото не исках да мисля за това, което щях да извърша, дотолкова се страхувах да не ми изневери смелостта!

Кой би казал, че аз, Маргьорит Готие, тъй много ще страдам при мисълта за нов любовник!

Пих, за да забравя, и когато се събудих на другия ден, бях в леглото на графа.

Ето цялата истина, приятелю, отсъдете и ми простете, както аз ви простих злото, което ми причинихте от този ден нататък.“

„Вие знаете така добре, както и аз, какво последва тази съдбовна нощ, но това, което не знаете и не можете да предположите, е колко много страдах след нашата раздяла.

Бях научила, че вашият баща ви е отвел със себе си, но се съмнявах, че ще можете да живеете те дълго време далеч от мен и в деня, когато ви срещнах на Шан-з-Елизе, аз се развълнувах, но не се учудих.

Тогава започна този низ от дни, всеки от които ми носеше нова обида от вас, която приемах почти с радост, защото, освен че бе доказателство за неугасналата ви любов, на мен ми се струваше, че колкото повече ме преследвате, толкова повече ще се издигна във вашите очи, когато узнаете истината.

Не се учудвайте на това радостно мъченичество, Арман, любовта, която изпитвахте към мен, разтвори сърцето ми за благородни чувства.

Но в началото не бях така силна.

Между изпълнението на жертвата, която направих за вас, и вашето завръщане беше изминало доста време, през което трябваше да прибягна до физически средства, за да не полудея и за да не мисля за живота, в който отново се хвърлях. Прюданс ви е казала, нали, че присъствувах на всички празненства, балове, пиршества?

Надявах се да се съсия бързо, като прекалявах във всичко, и мисля, че осъществяването на тази надежда няма да закъснее. Разбира се, здравето ми се влошаваше все повече и повече и в деня, в който изпратих госпожа Дюверноа да проси милост, бях напълно изтощена телом и духом.

Няма да ви припомням, Арман, по какъв начин вие възнаградихте последното доказателство за любовта ми и с каква обида прогонихте от Париж жената, която, дори умираща, не можа да устои на вашия зов, когато я молехте за една любовна нощ и която, като някаква луда, помисли за миг, че би могла да спои отново

миналото и настоящето. Вие имахте право да постъпите така, Арман: не винаги са ми плащали толкова скъпо нощите!

Тогава изоставих всичко! Олимп ме замести при господин дьо Н. и ми казаха, че се е погрижила да му открие причината за заминаването ми. Граф дьо Ж. беше в Лондон. Това е един от онези мъже, които придават на любовта с момичета като мен точно толкова значение, колкото да бъде едно приятно развлечение за тях. Те остават приятели на жените, които са притежавали, и не изпитват омраза към тях, понеже не са изпитвали никога ревност. С една дума, графът е един от онези големи благородници, които ни разтварят само една страна от сърцето си, но и двете страни на кесията си. Веднага се сетих за него и заминах. Прие ме чудесно, но той беше вече любовник на една светска дама и се страхуваше да не се zlepостави, като се показва с мен. Представи ме на своите приятели, които дадоха в моя чест вечеря, след което един от тях ме отведе със себе си.

Какво можех да направя, приятелю?

Да се самоубия? Това значеше да утежня живота ви, който трябва да бъде щастлив, без излишно угризение на съвестта. Пък и какъв смисъл има да се самоубивам, когато съм толкова близо до смъртта?

Преминах от състоянието на тяло без душа в предмет без мисъл. Така живях автоматически известно време, после се върнах в Париж и попитах за вас. Тогава научих, че сте заминали на дълго пътешествие. Вече нищо не ме поддържаше. Моето съществуване стана отново това, което беше две години, преди да ви познавам. Опитах се да привлека херцога, но бях оскърбила много грубо този човек, а старците са нетърпеливи, сигурно защото забелязват, че не са вечни. Болестта напредваше от ден на ден, бях бледа, тъжна, отслабнах още повече. Мъжете, които купуват любовта, разглеждат стоката, преди да я купят. В Париж имаше жени, които изглеждаха по-добре, по-пълни и мен ме поздравиха. Това е животът ми до вчера.

Сега съм съвсем зле. Писах на херцога, за да му поискам пари, защото нямам, а кредиторите се върнаха отново и ми носят сметките си с безжалостно настървение. Дали херцогът ще ми отговори? Защо не сте в Париж, Арман! Щяхте да идвате да ме виждате и вашите посещения щяха да ме успокояват.

20 декември

Времето е ужасно, вали сняг, сама съм в къщи. Три дни имах силна треска и не можах да ви напиша нито ред. Няма нищо ново, приятелю. Всеки ден със смътна надежда чакам писмо от вас, но то не идва и сигурно никога няма да пристигне. Само мъжете имат силата никога да не прощават.

Херцогът не ми отговори.

Прюданс отново започна пътуванията си до заложната къща.

Не преставам да храча кръв. Ох! Ще ви стане мъчно, ако ме видите. Щастлив сте, че сте под такова топло небе и нямате като мен цяла ледена зима, която да ви тежи на гърдите. Днес станах за малко и иззад пердетата гледах как тече животът в Париж, този живот, с който смятам, че съм скъсала окончателно. Няколко познати минаха по улицата, забързани, весели, безгрижни. Нито един не вдигна очи към моите прозорци. Но няколко млади хора дойдоха да питат за мен. Веднъж вече бях болна и вие, който не ме познавахте и нищо не бяхте получили от мен, освен подигравка в деня, когато ви видях за първи път, идвахте да се осведомявате за здравето ми всяка сутрин. Сега отново съм болна. Ние прекарахме шест месеца заедно. Аз изпитвах към вас толкова силна любов, колкото въобще сърцето на една жена може да побере и да даде, а вие сте далече, проклинате ме и нито една утешителна дума не идва от вас. Но сигурна съм, че само на случайността се дължи тази забрава, защото, ако бяхте в Париж, вие нямаше да напуснете стаята ми и щяхте да стоите непрекъснато край леглото ми.

25 декември

Лекарят ми забранява да пиша всеки ден. Наистина, спомените само увеличават треската ми, но вчера получих писмо, от което ми стана по-добре, повече от чувствата, които изразяваше, отколкото от материалната помощ, която ми оказваше. Така че днес мога да ви пиша. Това писмо бе от вашия баща и ето какво съдържаше то:

«Госпожо,

Научавам, че сте болна. Ако бях в Париж, щях сам да дойда да се осведомя за здравето ви. Ако синът ми бе при мен, щях да го изпратя лично да се осведоми, но не мога да

напусна К., а Арман е на 600–700 мили оттук. Позволете ми само да ви пиша, госпожо, колко съм опечален от вашата болест и вярвайте в искрените пожелания, които изказвам за вашето бързо оздравяване.

Един от моите добри приятели, господин Х., ще ви се представи, бъдете любезна да го приемете. Той е натоварен от мен с едно поръчение, чийто резултат чакам с нетърпение.

Благоволете да приемете, госпожо, уверението за моите отлични чувства към вас.»

Това е писмото, което получих. Вашият баща има благородно сърце, обичайте го много, приятелю, защото малко хора на света са така достойни за обич. Този лист хартия с неговия подпис подобри състоянието ми повече, отколкото всички рецепти на прочутия лекар.

Тази сутрин господин Х. дойде. Той изглеждаше твърде затруднен от деликатното поръчение, с което го бе натоварил господин Дювал. Той идваше чисто и просто да ми донесе хиляда франка от името на баща ви. Първо исках да откажа, но господин Х. ми каза, че този отказ ще обиди господин Дювал, който го бе упълномощил да ми даде първоначално тази сума и всичко, от което бих имала нужда впоследствие. Аз приех тази услуга, която от страна на баща ви не можеше да бъде милостиня. Ако съм мъртва, когато се върнете, покажете на баща си какво съм написала за него и му кажете, че бедното момиче, на което той е благоволил да напише това утешително писмо, е плакало от признателност и се е молило за него.

4 януари

Прекарах няколко много мъчителни дни. Не знаех, че тялото може да те накара така да страдаш. О, днес аз плащам двойно за миналото си!

Всяка нощ някой бди над мен. Не можех вече да дишам. Бълнуването и кашлицата си поделяха остатъка от жалкия ми живот.

Трапезарията ми е пълна с бонбони, с всякакви подаръци, които приятелите ми донесоха. Сигурно сред тях има хора, които се надяват, че по-късно ще им стана любовница. Ако можеха да видят какво е

направила от мен болестта, щяха да избягат ужасени. Прюданс раздава новогодишни подаръци от тези, които аз получавам.

Навън е мразовито и лекарят ми каза, че след няколко дни ще мога да изляза, ако времето е все така стегнато.

8 януари

Вчера излязох с колата си. Времето беше великолепно. По Шанз-Елизе имаше много хора. Човек би казал, че това е първата усмивка на пролетта. Всичко около мен изглеждаше празнично. Никога не съм предполагала, че в един слънчев лъч има толкова радост, нежност и успокоение.

Срещнах почти всичките си познати, винаги весели, винаги отдадени на своите удоволствия. Колко щастливци, които не знаят, че са такива! Олимп мина в елегантна кола, подарена ѝ от господин дьо Н. Тя се опита да ме оскърби с поглед, но не знае колко далеч съм от тази суета сега. Едно добро момче, което познавам отдавна, ме попита дали искам да вечерям с него и с някакъв негов приятел, който искал много да се запознае с мен.

Аз се усмихнах тъжно и му подадох горещата си ръка.

Никога не съм виждала по-учудено лице.

Прибрах се в четири часа и вечерях с добър апетит.

Тази разходка ми подействува добре.

Ако мога да оздравея!

Как щастието и животът на другите предизвикват желание за живот и у тези, които вчера в душевната си самота и в мрачната си стая са желаели бързо да умрат?

10 януари

Тази надежда за оздравяване беше само мечта. Отново съм на легло. Тялото ми е покрито с пластири, които ме изгарят. Иди да предложиш това тяло, за което плащаха толкова скъпо някога, и виж какво ще ти дадат днес!

Трябва да сме сторили голямо зло, преди да сме се родили, или пък ще се радваме на голямо щастие след смъртта си, за да позволява господ този живот да бъде изпълнен с всички изтезания на изкуплението и всички мъки на изпитанието.

12 януари

Все тъй страдам.

Вчера граф дьо Н. ми изпрати пари, но аз не ги приех. Не искам нищо от този човек. Той е виновен, задето вие не сте при мен.

Ах! Къде сте, хубави дни от Буживал!

Ако изляза жива от тази стая, то ще бъде, за да отида на поклонение до къщата, в която заедно живяхме, но уви, ще изляза оттук само мъртва.

Кой знае дали утре ще ви пиша?

25 януари

Ето вече единадесет нощи не спя, задушавам се и мисля, че всеки момент ще умра. Лекарят нареди да не ми позволяват да се докосвам до перото. Жюли Дюпра, която се грижи за мен, ми позволи да напиша тези няколко реда. Няма ли да се върнете, преди да умра? Наистина ли завинаги всичко е свършено между нас? Струва ми се, че ако дойдете, ще оздравея. Какъв ли смисъл има да оздравявам?

28 януари

Тази сутрин се събудих от силен шум. Жюли, която спи в моята стая, се втурна в трапезарията. Чух мъжки гласове, които нейният глас напразно се мъчеше да надвие. Тя влезе, плачейки.

Идваха да конфискуват. Казах ѝ да ги остави да вършат това, което наричат правосъдие. Съдия-изпълнителят влезе в стаята ми с шапка на главата. Той отвори чекмеджетата, описа всичко, което видя, и сякаш не забеляза, че има умираща жена в леглото, което за щастие милосърдието на закона ми остави.

Когато си тръгна, благоволи да ми каже, че мога да обжалвам изпълнението на съдебното решение до девет дни, но все пак остави пазач! Какво ще стане с мен, боже господи! Тази сцена влоши още повече състоянието ми. Прюданс искаше да вземе пари от приятели на баща ви, но аз се противопоставих.

Тази сутрин получих писмото ви. Имах нужда от него. Дали моят отговор ще пристигне навреме? Дали ще ме видите пак? Ето един щастлив ден, който ме кара да забравя всички дни от шест седмици насам. Струва ми се, че съм по-добре въпреки чувството на тъга, с което ви отговорих.

В края на краищата човек не трябва винаги да бъде нещастен.

Когато си помисля, че може да не умра, че вие ще се върнете, че ще видя отново пролетта, че пак ще ме обичате и ще започнем отново живота ни от миналата година!

Не съм ли луда! Едва мога да държа перото, с което ви пиша тази безумна мечта.

Каквото и да се случи, аз много ви обичах, Арман, и щях отдавна да съм мъртва, ако не ме поддържаше споменът за тази любов и някаква неясна надежда да ви видя отново близо до мен.

4 февруари

Граф дьо Ж. се завърна. Неговата любовница му изневерила. Беше много тъжен, обичаше я дълбоко. Дойде да ми разкаже всичко това. Горкото момче е много зле с работите си, но това не му попречи да плати на моя съдия-изпълнител и да отпрати пазача.

Аз му говорих за вас и той ми обеща да ви разкаже за мен. Как забравях в тези моменти, че съм му била любовница, и как той също се стараеше да ме накара да забравя това! Той има добро сърце.

Вчера херцогът изпрати човек да разбере как съм и тази сутрин лично дойде. Не знам какво още поддържа живот в този старец. Той седя при мен три часа и не ми каза и двацет думи. Когато ме видя толкова бледа, две сълзи се търкулнаха от очите му. Може би споменът за смъртта на дъщеря му го разплака. Ще я види да умре два пъти. Гърбът му е превит, главата наведена към земята, долната му устна виси, погледът му е угаснал. Възрастта и мъката тежат двойно на изтощеното му тяло. Не ме укори нито веднъж. Човек дори би казал, че тайно се радва на разрухата, която болестта извърши в мен. Той изглеждаше горд, че е здрав, докато аз, още млада, бях смазана от страданието.

Времето пак е лошо. Никой не идва да ме види. Жюли бди колкото може над мен. Пруданс, на която не мога да давам толкова пари, колкото преди, започна да си измисля работа, за да се отдалечи от мен.

Вече съм близко, до смъртта, независимо от това, какво ми казват лекарите. Имам няколко лекари, което показва, че състоянието ми се влошава. Сега почти съжалявам, че послушах баща ви. Ако знаех, че ще отнема само една година от бъдещето ви нямаше да устоя на

желанието си да прекарам тази година с вас и поне щях да умра като държа ръката на приятел. Вярно е, че ако бяхме живели заедно през тази година, нямаше да умра толкова рано.

Да бъде волята божия!

5 февруари

Ох, елате, елате, Арман, страдам ужасно, господи, ще умра. Бях толкова тъжна вчера, че поисках да прекарам другаде вечерта, която се очертаваше да бъде дълга като предишната. Сутринта дойде херцогът. Струва ми се, че видът на този старец, забравен от смъртта, ме погубва по-бързо.

Въпреки силната треска, която ме изгаряше, накарах да ме облекат и заведат в театър «Водевил». Жюли ми сложи червило, защото иначе щях да изглеждам като мъртвец. Отидох в тази ложа, където стана нашата първа среща. През цялото време гледах мястото, което заемахте тогава и на което вчера седеше някакъв грубиянин, който се смееше шумно на всички глупости, изричани от актьорите. Отнесоха ме в къщи полумъртва. Цяла нощ кашлях и храчех кръв. Днес не мога вече да говоря и едва си мърдам ръцете. Боже господи! Боже господи! Ще умра. Аз очаквах това, но не можех да си представя, че ще страдам тъй много и ако...“

След тези думи Маргьорит се беше опитала да напише няколко букви, който бяха нечетливи и Жюли Дюпра бе продължила.

„Един от моите добри приятели, господин Х., ще ви се представи, бъдете любезна да го приемете. Той е натоварен от мен с едно поръчение, чийто резултат чакам с нетърпение.

18 февруари

Господин Арман,

от деня, в който Маргьорит пожела да отиде на театър, положението ѝ все повече се влошава. Изгуби напълно гласа си, а сега не може да движи крайниците си. Невъзможно е да се опише колко страда нашата приятелка. Не съм свикнала на такива вълнения и много се страхувам.

Как бих искала да сте при нас! Тя почти непрекъснато бълнува, но бълнувайки или в съзнание, ако успее да каже нещо, винаги

произнася вашето име. Лекарят ми писа, че няма да живее дълго. Откакто е толкова болна, старият херцог не е идвал.

Казал на доктора, че тази гледка му причинявала премного болка.

Госпожа Дюверноа не се държи добре. Тази жена, която мислеше да измъкне повече пари от Маргьорит, на чийто гръб почти изцяло живееше, е поела задължения, които не може да изпълни, и като вижда, че Маргьорит вече не ѝ е нужна, не идва дори да я види. Всички я изоставят. Господин дьо Ж., преследван от дългове, бе принуден да замине отново за Лондон. Преди да замине, той ни прати малко пари. Графът направи всичко, което бе по силите му, но отново дойдоха да конфискуват и кредиторите само чакат смъртта, за да продадат всичко.

Поисках да използвам последните си спестени средства, за да попреча на конфискацията, но съдия-изпълнителят ми каза, че е излишно и че имал и други съдебни решения да изпълнява. Тъй като тя ще умре, по-добре да се изостави всичко, отколкото да се спаси нещо за нейните близки, които тя не пожела да види и които никога не са я обичали. Не можете да си представите в каква позлатена бедност умира нещастното момиче. Вчера нямахме никакви пари. Сервизи, бижута, кашмири, всичко е заложено, останалото е продадено или конфискувано. Маргьорит все още съзнава какво става около нея и страда телом и духом. Едри сълзи се стичат по бузите ѝ, толкова отслабнали и бледи, че ако можехте да я видите, не ще познаете вече лицето на тази, която толкова обичахте. Накара ме да ѝ обещавам, че ще ви пиша, когато вече тя няма да може, и сега аз пиша пред нея. Тя отправя очи към мен, но не ме вижда, погледа ѝ е вече заблуден от близката смърт. Но се усмихва и сигурна съм, че всичките ѝ мисли, цялата ѝ душа са устремени към вас.

Всеки път, когато вратата се отвори, погледът ѝ просветва и тя все се надява, че вие ще влезете. После, когато види, че не сте вие, лицето ѝ отново добива мъчително изражение и се оросява със студена пот, а скулите ѝ се покриват с червенина.

19 февруари, полунощ

Мой бедни господин Арман, какъв тъжен ден е днешният! Тази сутрин Маргьорит се задушаваше, лекарят ѝ пусна кръв и гласът ѝ

малко се възвърна. Лекарят я посъветва да повика свещеник. Тя се съгласи и той сам отиде да потърси някой абат от Сен-Рок.

През това време Маргьорит ме повика до леглото си и ме помоли да отворя шкафа ѝ, после ми посочи една нощна шапчица, една дълга нощница, цялата в дантели, и ми каза със слаб глас:

— Ще умра, след като се изповядам, тогава ще ме облечеш с тези неща: кокетство на умираща жена.

После ме целуна, като плачеше, и добави:

— Мога да говоря, но се задушавам, щом заприказвам. Задушавам се! Въздух!

Аз се разплаках и отворих прозореца. Малко след това влезе свещеникът.

Отидох при него.

Когато разбра у кого се намира, той се уплаши да не бъде лошо приет.

— Влизайте смело, отче — казах му аз.

Той остана малко в стаята на болната и след като излезе ми каза:

— Тя е живяла като грешница, но умира като християнка.

По-късно той се върна заедно с едно дете от черковния хор, което носеше разпятие, а пред него вървеше клисар и звънеше, за да възвестява, че господ идва при умиращата.

И тримата влязоха в тази спалня, която някога бе огласяна от страни думи, а сега се бе превърнала в свещена дарохранителница.

Аз паднах на колене. Не знам колко време ще се запази впечатлението, което ми направи тази гледка, но мисля, че до смъртта си нищо човешко не би могло да ми направи подобно впечатление. Свещеникът миропомаза краката, ръцете и челото на умиращата, изрече къса молитва и Маргьорит бе готова за рая, където сигурно ще отиде, ако господ е видял изпитанията на нейния живот и святата ѝ смърт.

Оттогава тя не продума и не се помръдна. Двайсет пъти бих я помислила за мъртва, ако не чувах мъчителното ѝ дишане.

20 февруари, 17 часа

Всичко е свършено.

Маргьорит започна да агонизира тази нощ към два часа. Ако се съди по виковете ѝ, никога никой мъченик не е търпял подобни

страдания. Два-три пъти тя се изправи на леглото си, като че ли искаше да спре живота, който се възнасяше към бога.

Два-три пъти произнесе вашето име, после млъкна и падна изтощена на леглото си. От очите ѝ безмълвно започнаха да се стичат сълзи и тя умря.

Тогавя се приближих до нея, повиках я по име и понеже не отговори, затворих очите ѝ и я целунах по челото.

Бедна, скъпа Маргъорит, бих искала да съм светица, за да може моята целувка да те препоръча на бога.

После я облякох, както ме бе помолила, и отидох да потърся свещеник в Сен-Рок. Запалих свещи за нея и се молих един час в църквата.

Раздадох на бедните от нейните пари.

Не съм много запозната с религията, но смятам, че господ ще признае сълзите ми за истински, молитвата ми за ревностна, милостинята ми за искрена и ще съжали тази, която умря млада и красива; аз единствена бях там, за да затворя очите ѝ и да я погребя.

22 февруари

Днес се извърши погребението. Много от приятелите на Маргъорит дойдоха в църквата. Някои плачеха искрено. Когато погребалното шествие пое пътя за Монмартр, само двама мъже вървяха отзад: граф дьо Ж., който специално за това се бе завърнал от Лондон, и херцогът, който вървеше, подкрепян от двама слуги.

Намирам се в дома на Маргъорит, откъдето ви пиша всички тези подробности. Лампата тъжно гори до вечерята, която не докосвам, разбирате добре защо, но Нанин ми я приготви, тъй като не съм яла от двадесет и четири часа.

Животът ми няма дълго да запази тези тъжни впечатления, защото моят живот, като този на Маргъорит, не ми принадлежи. Затова ви описвам всички тези подробности и местата, където са се случили, от страх, че ако мине много време между тях и вашето завръщане, не ще мога да ви ги предам с цялата им тъжна точност.“

— Прочетохте ли всичко? — попита ме Арман, когато завърших четенето на ръкописа.

— Разбирам колко сте страдали, приятелю, ако всичко, което прочетох, е вярно.

— Баща ми потвърди всичко в едно писмо.

Поговорихме още известно време за тъжната съдба на Маргьорит и аз се прибрах в къщи, за да си почина малко.

Арман, все още тъжен, но малко облекчен от разказа на тази история, се възтанови бързо и ние заедно отидохме при Прюданс и Жюли Дюпра.

Прюданс бе фалирала. Тя каза, че Маргьорит е виновна за това. По време на боледуването ѝ Прюданс ѝ била дала много пари, срещу които изготвила полици, но не могла да ги изплати, защото Маргьорит починала, без да ѝ върне парите и без да ѝ даде разписки, с които да може да се яви като кредиторка.

С помощта на тази басня, която госпожа Дюверноа разказваше навсякъде, за да оправдае критичното си положение, тя измъкна от Арман хиляда франка. Той не вярваше на това, но се преструваше, че вярва, дотолкова почиташе всичко, което засягаше любовницата му.

После отидохме при Жюли Дюпра, която ни разказа тъжните събития, на които бе свидетелка, плачейки искрено при спомена за приятелката си.

Накрая отидохме на гроба на Маргьорит, на който под ласката на априлското слънце бе покарала първата зеленина.

Арман трябваше да изпълни последното си задължение. Трябваше да замине при баща си. Арман отново поиска да го придружа.

Ние пристигнахме в К., където видях господин Дювал такъв, какъвто си го представях според образа, описан ми от неговия син; висок, изпълнен с достойнство, доброжелателен.

Той посрещна Арман със сълзи от щастие в очите и ми стисна сърдечно ръката. Скоро забелязах, че бащиното чувство у бирника преобладава над всичко.

Дъщеря му, Бланш, имаше онази прозрачност на очите и погледа, онази свежест на устните, които показваха, че мислите ѝ са непорочни, а устата произнасят само благочестиви слова. Радваше се на завръщането на брат си, без да знае, това непорочно младо момиче, че далеч от нея една куртизанка бе жертвувала щастието си само при споменаването на името ѝ.

Останах известно време у това щастливо семейство, изцяло заето с този, който бавно възстановяваше раненото си сърце.

Върнах се в Париж и написах тази история такава, каквато ми бе разказана. Тя има само една заслуга, която може би ще ѝ бъде призната: това, че е истинска.

От този разказ не вадя заключение, че всички момичета като Маргьорит са способни да направят това, което извърши тя. Далеч съм от тази мисъл, но разбрах, че една от тях е обичала истински през своя живот, че е страдала и е умряла. Разказах на читателя историята, която научих. Това бе мой дълг.

Аз не съм апостол на порока, но съм готов да откликна на благородното нещастие навсякъде, където го чуя да моли за това.

Повтарям, историята на Маргьорит е едно изключение. Но ако тя беше нещо обикновено, нямаше да си заслужава труда да бъде написана.

ЛЮБОВ ДРАГАНОВА ЗА АВТОРА И РОМАНА

За читателя името Александър Дюма е свързано с „Тримата мускетари“, „Граф Монте Кристо“, „Двадесет години по-късно“... Но славата на бащата — автор на тези произведения, е разделял още докато е бил жив и неговият син — също Александър Дюма (1824–1895).

Дюма-син започва литературната си дейност със стихове, които публикува в различни списания още на 18 години. По-късно тези стихове са включени в сборник, озаглавен „Грехове на младостта“. По същото време той написва и първия си роман „Фабиен“, публикуван под заглавие „Приключение на четири жени и един папагал“ (1847). После следват романите с исторически характер „Сезарина“, „Доктор Серван“, „Антонина“, „Регентът Мюстел“... Но истинският талант на Дюма-син се проявява, когато започват да го вълнуват проблемите на обществото, в което живее, когато се обръща към своето съвремие, когато критикува устоите на буржоазния морал. Известност му донасят романите и пиесите, в които разглежда взаимоотношенията в семейството, любовта, изневярата, сводничеството, с една дума, морала на буржоазното общество. Такива са „Трима силни мъже“, „Чужденката“, „Жената на Клод“, „Мъжът-жена“, „Полусянка“, „Дамата с перлите“. Особено типично за по-късните произведения на Дюма-син е техният нравоучителен тон, най-силно изразен в последните пиеси на Дюма-син — „Брачно посещение“, „Приятел на жените“, „Господин Алфонс“. Най-ярки и с подчертана художествена стойност обаче са пиесите с автобиографичен характер — „Диан дьо Лис“, „Дамата с камелиите“, „Незаконният син“, „Блудният баща“. Съвременниците на Дюма-син високо са ценели неговият талант, най-вече достойнствата му на драматичен писател. Пиесите му били посрещани възторжено и от публиката, и от критиката. Дюма-син е познавал добре сценичните правила и изисквания, умело е построявал интригата и диалога. Неговата слава надхвърля границите на Франция,

през 1874 г. той става член на Френската академия, където е приет с почести и внимание, препоръчан от видни литературни творци, между които и Виктор Юго.

Между 1868 и 1879 г. е публикувано шесттомно издание на пиесите на Дюма-син. В него освен театралните му произведения са включени биографични бележки за изпълнителите на главните роли в неговите пиеси и характеристика на тяхната игра.

Врх в творчеството на Александър Дюма-син, книгата, която му донася трайна слава и с която остава в световната литература, е „Дамата с камелиите“. Този роман, който Дюма-син написва на 24-годишна възраст, нарежда с художествения си стил, житейска правдивост и голяма човечност своя автор сред най-добрите писатели на XIX век.

Популярността на Дюма-син достига своя апогей с поставянето на пиеса по романа „Дамата с камелиите“. През 1835 г., след продължителни борби с цензурата, която на няколко пъти забранява поставянето на пиесата, „Дамата с камелиите“ оживява на сцената на парижкия театър „Водевил“. Успехът, както пишат всички критици и събратя по перо на Дюма, е изключителен и след всяко представление публиката е устройвала овации на автора.

Още през миналия век пиесата е била преведена на много езици. Романът става и основа за либретото на безсмъртната опера „Травиата“ на Верди, представена за първи път във Венеция през 1853 година.

Романът „Дамата с камелиите“ е направил огромно впечатление на читателите с дълбочината на преживяванията на героите, с хуманността си. Всъщност и романът, и пиесата пресъздават епизод от живота на Дюма-син, затова искреността и непосредствеността на тази творба и до днес вълнува читателя и зрителя.

А коя е била прототип на Маргьорит Готие?

През 1844 г. стройният и красив младеж Александър Дюма се запознава с двадесетгодишната Алфосин Плеси или както тя предпочита да я наричат — Мари Дюплеси. Изключително хубава, елегантна, тя е била една от най-привлекателните жени по онова време сред „обществото“ на Париж. Дюма-син се запознава с нея и още при първата среща е пленен от нейния чар. До края на живота си той запазва спомена за Мари Дюплеси.

През 1848 г. две години след смъртта на двадесет и три годишната Мари, разтърсила дълбоко Дюма-син, той написва романа „Дамата с камелиите“.

Любов Драганова

Издание:

Александър Дюма-син. Дамата с камелиите

Френска, първо издание

Редактор: Георги Куфов

Художник: Николай Пекарев

Художник-редактор: Юлия Иванова

Технически редактор: Олга Стоянова

Коректор: Людмила Стефанова

ДИ „Народна култура“ — София, 1979 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.